

EDEBİYAT TOPLUM İLİŞKİSİ

Edebiyat; duygu, düşünce ve hayallerin insanlara estetik bir zevk içerisinde sözlü veya yazılı bir şekilde aktarılması sanatıdır. Toplumun en temel yapı birimini oluşturan insanların hayalleri, duyguları ve düşünceleri de ister istemez ait olduğu toplumun özelliklerini barındıracaktır. Bu nedenle ortaya konmuş bir edebi eserin ait olduğu toplumdaki ayrı değerlendirmek yapılabilecek en büyük yanlış olacaktır. **"Edebiyat ve Toplum İlişkisi"**sadece bugün değil, yüzyıllardır güçlü bir bağ içerisinde. Herhangi bir dönemde yazılmış edebi eseri incelediğinizde ait olduğu toplumun yaşam biçimi hakkında bizlere ipuçları sunacağı şüphesizdir.

Genel olarak sanatın toplum özelliklerini barındırması, bunu yüzyıllar geçse de yansıtabilmesinin yanı sıra aynı zamanda toplum sorunlarını dile getirmesi ve bununla birlikte toplumsal değişimde söz sahibi olması da söz konusudur. Edebiyat, toplumun sorunlarına kayıtsız kalmaz. Toplumun sorunlarını ele almayan bir edebiyat toplumdaki kopmuştur ve ömrü çok da uzun olmayacaktır.

Son birkaç yüzyıl içinde insanoğlu dünyanın seyrini hızlı bir şekilde değiştirmiş ve güçlü bir toplumsal kalkınma yaşanmıştır. Artık yeni dünyada edebiyat içerisinde değerlendirebileceğimiz yazın gücünün kitleleri etkilemesi ve toplumsal değişimlere katkı sağlaması noktasında çok önemli rolü olduğu yadsınamaz. Toplum içindeki değişimler (değişim inancı) hemen edebiyata yansır ve edebiyatın sahip olduğu toplum üzerindeki etki gücüyle de bu değişim sürecinin çarkları tamamlanmış olur.

EDEBİ AKIMLAR

Edebi akımlar, aynı görüşte olan sanatçıların bir araya gelerek, belirledikleri ilkeler doğrultusunda yapıt ortaya koymalarıyla ortaya çıkmış edebi anlayışlardır. Edebiyat akımlarının oluşmasında toplumsal değişimler ve gelişmeler, bilimsel ve teknolojik yenilikler, bireysel özelliklerdeki farklılaşmalar etkili olmuştur.

HÜMANİZM (İNSANCILIK)

- Eski Yunan ve Latin edebiyatını yeniden canlandırmaya
- çalışan 14. ve 16. yüzyıllar arasında Avrupa'da benimsenmiş bir anlayıştır.
- Kişiler arasında dil, din, ırk farkı gözetmeden bütün insanlığın yararını düşünmek, insanları sevmek diye tanımlanır
- İtalya'da başlayan Hümanizm daha sonra öteki ülkelere yayılmıştır.
- Amaç, kilise ve devlet baskısına dayanan Ortaçağ anlayışına karşı özgür düşüncüyü yaymaktır.

Dünya edebiyatındaki temsilcileri

Dante, Petrarca, Boccaccio, Montaigne, Ronsard, Rebalies, Cervantes, Shakespeare

KLÂSİSİZM (KURALCILIK)

- 17. yy. da Fransa'da ortaya çıkmıştır. **"1660 Ekolü"** diye de bilinir. "Klâsizm", kuralcı sanat yolu demektir. Eski klâsik edebiyatların yeniden işlenmesi ve yorumlanması sonucu 17. yüzyılın ortaları ve 18. yüzyılın sonunda bu akım görülmüştür.
- Tiyatro ve şiirde başarılı olmuştur.
- Sanatçılar, **Eski Yunan ve Lâtin** edebiyatlarını kendilerine örnek olarak seçmişlerdir. Klâsik edebiyat, Yunan ve Lâtin edebiyatlarına bağlıdır. İşlenen konular da bu çevredendir.
- Gerçek, sadece **akıl** yoluyla bulunur. Duygular aldatici ve gelip geçicidir, akıl ise daimi ve en değerli şeydir. Bundan dolayı edebiyatta da akıl ve sağduyu ön plânda olmalıdır. Bir edebî eserin değeri ve güzelliği akla ve sağduyuya uygun olmasından kaynaklanır.
- Diğer önemli kavram **tabiat**tır. Sanatçı tabiatı taklit etmeye çalışmalıdır. Tabiat gerçektir; gerçekten daha güzel bir şey olamaz.
- Klâsizmde dış dünya ve tabiatla değil, insanın tabiatı ve iç âlemi ile ilgilenilmiştir.
- Bütün insanlarda ortak olan, değişmez davranışlar ele alınmıştır. Bütün insanlarda ortak olan davranışlar gerçektir. Bu sebeple eserlerde **değişmez tipler** ortaya konmuştur.
- Klâsizmde **taklit** önemlidir.
- Bu edebiyattaki eserlerde özellikle insan ön plândadır. İnsan dışındaki varlıklar, giyim kuşam, dekor, dünya ikinci plândadır.
- Kahramanlar toplumun üst tabakasından, aristokrat kesimden seçilmiştir.
- Kusurlu, sakat kişilere rastlanmaz. Seçkin ve olgun
- insanların ruh hâlleri incelenir. Tiyatroda da yüksek zümre hayatı ve mitoloji konu edilmiştir.
- Sanat eserinde **ahlâka uygunluk** önemli bir kıstastır.
- Seçkin bir üslûp, eserlerin biçimce kusursuzluğu dikkat edilen hususlardandır.
- Üslûp kaygısı ve biçim ön plânda olduğu için **"sanat için sanat"** ilkesi benimsenmiştir.
- Dil ince ve süzme bir dildir; bayağılıktan, kaba sayılabilecek sözlerden uzaktır. Aydınların kullandığı dil esas alınmıştır.
- Konunun gerçeğe uygun olmasına dikkat etmişlerdir.
- Konu değil, konunun işleniş biçimi önemli olduğu için aynı konu, başka yazarlar tarafından tekrar işlenmiştir. (Divan şiirinde de bu özellik vardır.)
- Bu dönemde didaktik şiir gelişmiş, lirik şiir duraklama dönemine girmiştir.
- Yazarlar eserlerinde kişiliklerini gizlemişler, duygu ve düşüncelerini açığa vurmamışlardır.
- Tiyatroda **üç birlik kuralına** (olayda, mekânda, zamanda birlik) uyulmuştur.
- **Klâsizmin anahtar kelimeleri:** Evrensel insan doğası/tabiatı, akıl ve sağduyu, şahsi olmama, eski Yunan ve Latin'e dönme, kuralcılık, zevk vererek eğitme, dil ve üslûptur.

Önemli temsilcileri

Trajedide: Racine, Corneille
Komedide: Moliere
Fabлда: La Fontaine
Eleştiride: Boileau
Romanda: Fenolen
Denemede: Le Bruyere

Türk edebiyatında

Konuların eski Yunan ve Lâtin kaynaklı olması, Türk edebiyatında Batı'ya yönelmenin geç olması nedeniyle klâsisizm pek ilgi görmemiştir. **La Fonte'den** yaptığı çevirilerle **Şinasi**; **Moliere'den** yaptığı çevirilerle **Ahmet Vefik Paşa** ve **Direktör Ali Bey** klâsisizmden etkilenmişlerdir.

ROMANTİZM (COŞUMCULUK)

- Klasisizme tepki olarak ortaya çıkmıştır.
- Jean Jack Rousseau bu akımın isim babası olup düşünsel temellerini atan kişidir aynı zamanda.
- Romantizm'in ilkeleri, ilk kez Victor Hugo'nun "**Cromwell**" adlı dramının ön sözünde açıklanmıştır. Romantizm'in Klasisizme üstünlüğü ise aynı yazarın "**Hernani**" dramının sahnelenmesiyle kanıtlanmıştır.
- Romantizmde duygu, hayal ve coşku önemlidir.
- Seçilen kahramanlar tek yönlüdür.(Ya çok iyi ya çok kötüdür.)
- Romantizm zıtlıkların akımıdır.
- Sanatçılar eserlerinde kişiliklerini gizlemezler. Olayların anlatımında rastlantılara oldukça fazla yer verilmiş.
- Romantizmde her sınıftan insan konu edinilir.
- Romantizmde görülen insan tipi klasisizmdeki gibi soyut değildir.
- Klasiklerin önemsemediği din duygusuna geniş yer verilmiştir ve eserlerde kahramanların çoğu dindardır.
- Klasisizmde ihmal edilen doğa Romantizmde önem kazanmış
- Yunan ve Latin edebiyatları yerine çağdaş edebiyatlar örnek alınmıştır.
- Kişiler yaşadıkları sosyal çevre içinde ele alınmış, bireyin değil toplumun düzeltilmesi amaçlanmıştır.
- Toplum için sanat ilkesi benimsenmiştir.
- Romantikler, günlük konuşma dilini kullanmayı benimsemişler, dil ve anlatımda klasikler gibi disiplinli ve özenli değildiler.
- Romantikler, tiyatrodaki dramı tercih etmişler ve üç birlik kuralına uymamışlardır.

Dünya edebiyatındaki temsilcileri

Victor Hugo, Jean Jack Rousseau, Voltaire, Lamartine, Puşkin, Montesquieu, Chateaubriand, George Sand, A.Dumas Pere, Alfredde Musset, Alfredde Vigny, Schiller, W.Goethe, Shelley, Lord Byron, A.Dumas Fils, Walter Scott, EdgarAllen Poe, Jonothan Swift, Daniel Defoe

Türk edebiyatındaki temsilcileri

Namık Kemal, Ahmet Mithat, Abdülhak Hamit, Recaizade Mahmut Ekrem

REALİZM (GERÇEKÇİLİK)

- 19.yüzyılın ikinci yarısında Romantizmin aşırı duygusallığına tepki olarak ortaya çıkmıştır.
- Realizm, Auguste Comte'nin pozitivizm felsefesinin yani İnsanın sadece gördüğüne inanması düşüncesinin edebiyata yansımalarıdır.
- Yaşamı ve doğayı olduğu gibi aktarmak amaçlanmıştır.
- Gusta ve Flaubert bu akımın kurucusu sayılmaktadır.
- Realistler eserlerinde kişiliklerini gizlerler.
- Realizmde betimlemeye geniş yer verilmiştir.
- Realizmde "**fotoğrafçı gerçekçilik**" anlayışı benimsenmiştir.
- Realistlere göre roman, uzun bir yol üzerinde gezdirilen
- aynadır.
- Realist yazarların okuyucuyu eğitme gibi bir amaçları yoktur.
- Biçim güzelliğine önem verilmiş, dilde süsten ve özentiden kaçınılmıştır.
- Sanat için sanat ilkesi benimsenmiştir.
- Roman ve hikaye en çok gelişen iki türdür.
- Yazarların çoğu anket yöntemiyle bilgi toplamışlar, gözlemlerini günlük olarak kaydetmişlerdir.

Dünya edebiyatındaki temsilcileri

Stendhal, Balzac, Gusta ve Flaubert, Charles Dickens, Gorki, Daniel Defoe, Ernest Hemingway, John Stainbeck, Mark Twain, Jack London, Tolstoy, Dostoyevski, Turgenyev, Çehov, Gogol

Türk edebiyatındaki temsilcileri

Recaizade M. Ekrem, Samipaşazade Sezai, Halit Ziya, Mehmet Rauf, Sait Faik, Hüseyin Cahit, Yakup Kadri, Reşat Nuri, Halide Edip, Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay...

NATURALİZM (DOĞALCILIK)

- 19.yüzyılın sonlarında Fransa'da ortaya çıkmış bir sanat akımı olup kurucusu Emile Zola'dır.
- Herhangi bir akıma tepki olarak doğmamış, realizmin ileri bir aşaması olarak ortaya çıkmıştır.
- Natüralizm, doğayı anlatırken deney yöntemine başvurması nedeniyle realizmden ayrılır.
- Realistlerin gözlem ve anketçiliğine Natüralistler deney ilkesini eklemiş, edebiyatı bilimin bir uygulama alanı olarak görmüşlerdir.
- Natüralizm determiniz (Gerekircilik) doğrultusunda oluşturulmuştur.
- Natüralizmde ana ilke şudur: **Sanat doğanın bir kopyası olmalıdır.**
- Natüralistler, insanı soyaçekim ve genetik özellikleriyle ele alırlar çünkü kişinin sahip olduğu erdemlerin soylarından geldiğine inanırlar.
- Natüralizmde kişiyi yönlendiren iradesi değil, soyaçekim özellikleri ve sosyal çevredir.
- Natüralistler eserlerinde kahramanların fiziksel özelliklerini ayrıntılı olarak verirler.

- Natüralistler; kendilerini bilim adamı, toplumu laboratuvar, insani da deneme, inceleme aracı olarak ele almışlar.
- Realistlerdeki biçim güzelliği, üslup kaygısı natüralistlerde yoktur.
- Natüralistlerin eserlerine genel olarak bir kötümserlik havası hakimdir.
- Natüralizmde yazar oldukça neseldir, anlattıklarına kişiliğini katmaz.
- Natüralistler genellikle sorunlu, toplum dışına itilmiş kişileri anlatmışlardır.
- Natüralizmde roman, öykü ve tiyatro türleri gelişmiştir.
- Romanlarda ayrıntılı tasvirler yapılmıştır.
- Argo sözcüklere, küfürlere bolca yer verilmiştir.
- Toplum için sanat anlayışı benimsenmiştir.

Dünya edebiyatındaki temsilcileri:

Emile Zola, Alphonse Daudet, Guyde Maupassant, Goncourt Kardeşler, Henrik İbsen, H.Taine, A.Çehov, Oscar Wilde

Türk edebiyatındaki temsilcileri

Nabizade Nazım, H.Rahmi Gürpınar, Halit Ziya, Beşir Fuat

PARNASİZM (ŞİİRDE GERÇEKÇİLİK)

- 19.yüzyılın ikinci yarısında Fransa'da romantizmin aşırı duygusallığına tepki olarak 1886'da "Çağdaş Parnas" adlı dergisinin yayımlanmasıyla ortaya çıkmıştır.
- Realizmle natüralizmin şiirdeki sentezinden oluşmuş olup realizmin şiirdeki yansımasıdır.
- Sanat için sanat anlayışı vardır ve kurucusu Gautier'dır.
- Parnasyenler, şiirde biçim güzelliğini her şeyden üstün tutmuşlar, kuyumcu titizliğiyle şiirler yazmışlardır.
- Ölçü ve uyağa çok önem verilmiş, en çok "sone" kullanılmış.
- Parnasizm, duygucu ve hayalci lirik şiire bir tepkidir.
- Ayrıntılı ve canlı betimlemelere yer verilmiştir.
- Şiirin görevi; siyasal, toplumsal sorunları anlatmak değil insanlara "güzel" in ne olduğunu göstermektir.
- Eski Yunan ve Latin mitolojisine yeniden dönülmüş olup bu özelliğiyle klasisizme benzer.
- Şairler, kişiliklerini şiirlerine yansıtmamışlardır.
- Sanatçılar, şimdiki zaman yerine geçmiş zamanın kişi ve olaylarına yönelmiş, eserlerinde egzotik temaları işlemişler.
- Parnasizm sadece bir şiir akımıdır.

Dünya edebiyatındaki temsilcileri

Throphile Gautier, Theodore Banville, Lecontrede Lisle, Heredia, François Coppee, S.Prudhomme

Türk edebiyatındaki temsilcileri

Cenap Şahabettin, Tefrik Fikret, Yahya Kemal

SEMBOLİZM (SİMGEÇİLİK)

- 19.yüzyılın sonlarında Fransa'da parnasizm akımına tepki olarak ortaya çıkmıştır.
- Sembolizmde dış dünyayı sembollerle anlatmak esas olup şiirde müzik(musiki)unsuruna önem verilir.
- Şiir düşüncelere değil duygulara seslenmelidir.
- Şiirde anlam kapallılığı esas alınmıştır.
- Karamsarlık sembolizmin en belirgin özelliklerindedir.
- Sembolizmde dil; sembol ve mecazlarla yüklüdür.
- Sanat için sanat ilkesi benimsenmiştir.
- Sembolizmde şiir ve tiyatro türleri gelişmiştir. Sembolizmin müjdecisi, bu akımın ortaya çıkışından önce ölen Baudelaire'dir.
- Akımın kuramını(teorisini) Mallarme ortaya koymuş, akımla ilgili ilk bildiriye ise **Jean Moreas** yayımlamıştır.

Dünya edebiyatındaki temsilcileri

Charles Baudelaire, Arthur Rimbaud, Stephane Mallarme, Paul Valery, Paul Verlaine, Jean Moreas, Edgar Allen Poe

Türk edebiyatındaki temsilcileri

Cenap Şahabettin (ilk uygulayan), Ahmet Haşim(en başarılı) Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dranas, A.Hamdi Tanpınar

SÜRREALİZM (GERÇEKÜSTÜCÜLÜK)

- 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmıştır. Freud'un psikolojide ortaya koyduğu "psikanaliz"den hareketle aklın denetimi olmadan "ben" in dışavurumunu ortaya koyan akımdır.
- Dünyaya dair engelleyici herhangi bir aklın, ahlakın ve estetik kaygının engeli olmadan bilinçaltındakini dışarı vurmaktır esastır.
- Edebiyata, esere bilinçaltının kaynaklık etmesi gerektiğini savunmuştur. Olağanüstülük, düş ve hayal şiirinin konusunu oluşturur.

Dünya edebiyatındaki temsilcileri:

Andre Breton, Louis Aragon, Dylan Thomas, Eluard'dır.

Türk edebiyatındaki temsilcileri ise

I. Yeni (Garipçiler)'den Orhan Veli ve İkinci Yeni sanatçılarından Sezai Karakoç, Cemal Süreya, İlhan Berk, Turgut Uyar ve Ece Ayhan'dır.

EMPRESYONİZM (İZLENİMCİLİK)

- 19. yüzyıl sonlarında Fransa'da doğmuş, önce resimde sonra da edebiyatta etkisini göstermiştir.
- Dış dünyanın sanatçıda bıraktığı izlenimleri aktarmak amaçlanmıştır.
- Sanatçı dünyayı olduğu gibi değil, kendinde bıraktığı izlenimleri hayallerle süsleyerek anlatır.
- Sanatçılar ölçüye ve uyağa önem vermezler.
- Gerçekler sanatçıya göre değişir.

Dünya edebiyatındaki temsilcileri: M. Rilke, James Joyce.

Türk edebiyatındaki temsilcisi Ahmet Haşim'dir.

DADAİZM

- 20. yüzyılın başlarında İtalya'da Tristan Tzara tarafından ortaya atılan akım "**kuralsızlık**" demektir.
- Edebiyatta ve sanatta her türlü geleneğe, göreneğe ve kurala karşı çıkan, bir nevi kuralsızlığı kural kabul eden akımdır.
- Dadaizm, bireyi aklın tutsaklığından, akla dayalı düzenden kurtarmak ister. Sanatta her türlü geleneği yıkmak, sözcükleri bilinen anlamları dışında kullanmak, yerleşik kurallara başkaldırmak, kuralsızlığı ve sürekli değişmeyi benimsemek esastır.

Temsilcileri: Tristan Tzara, Francis Picabia.

EKSPRESYONİZM (DIŞAVURUMCULUK)

- 20. yüzyılın başlarında ortaya çıkmış bir akımdır.
- Empresyonizm gibi önce resimde ortaya çıkmış sonra edebiyata yansımıştır.
- Öznel gerçekliğe ve iç gözleme önem vermişlerdir.
- Şairin görevi dış dünyanın anlamsızlığına, ruhsuzluğuna farklı bir anlam katmaktır.

Dünya edebiyatında: Arthur Rimbaud, Paul Verlaine,

Türk edebiyatında: Ahmet Haşim ve Ahmet Muhip Dıranas

KÜBİZM

- Nesnelerin görünen değil, görünmeyen taraflarını da anlatmayı amaçlar.
 - İyi bir sanatçı insanın hem dış görünüşünü hem de iç görünüşünü anlatmalıdır. Çünkü insan bütün bir varlıktır.
- Picasso, Apollinaire, Jacop kübizmin dünya edebiyatındaki temsilcileridir.

EGZİSTANSİYALİZM (VAROLUŞÇULUK)

- 1927 'de Alman düşünür Martin Heidegger tarafından ortaya konan akım, İkinci Dünya Savaşı yıllarından sonra önem kazanmış ve dünyaya yayılmıştır.
- Descartes'in "**Düşünüyorum, öyleyse varım.**" düşüncesine dayanır.
- Varoluşun, özden önce geldiğini savunan akımdır. Yani insanın dünyaya atıldığını, rotasının kendisinin çizmesi gerektiğini savunur.
- İnsan kendi kaderini kendi çizer. Özgür bir varlıktır.

Dünya edebiyatındaki temsilcileri Jean Paul Sartre, Andre Gide 'dir.

Türk edebiyatında İkinci Yeni şairleri en önemli temsilcileridir.

FÜTÜRİZM(GELECEKÇİLİK)

- İtalyan şair Marinetti'nin 1909'da Fransa'da yayımladığı bir bildirgeyle ortaya çıkar.
- Bu akımın sanatçıları, yaşamın sürekli ve hızlı bir değişim içinde olduğunu, sanatın da bu değişime ve hıza ayak uydurması gerektiğini savunur.
- Sanatın her dalına makineyi, hızı ve dinamiği sokmak isterler.
- Ölçüyü ve kafiyeyi reddederler. Geleneğe karşı çıkarlar.
- 20.yüzyıl başlarında İtalya'da ortaya çıkmıştır.
- Bu akımın kurucusu İtalyan şair **Marinetti**'dir.
- Sanatta sürekliliği, değişkenliği, hareketliliği savunur.
- Hızın, süratin güzelliği vurgulanarak uçaklara, arabalara, trenlere övgüler yağdırılır.
- Eserlerinde mantıklı cümleler kurmayı reddeden Fütüristlerin parolası "**sözcüklere özgürlük**"tür.
- Fütürizm'de şiirde geleneksel kurallar terk edilir ölçü ve uyaktan vazgeçilir, şiir yazarken özgürce davranılır.

Dünya edebiyatındaki temsilcileri: Marinetti, Mayakovski

Türk edebiyatındaki temsilcisi: Nazım Hikmet

2.ÜNİTE

HİKAYE(ÖYKÜ)

Yaşanmış ya da yaşanması muhtemel olayların bir yazar tarafından okuyucuda heyecan, zevk uyandıracak şekilde kısaca anlatıldığı edebi metinlere **hikaye** ya da **öykü** denilmektedir. Orta Çağda özellikle Hindistan'da "**Binbir Gece Masalları**" sağlam bir hikaye geleneğinin varlığını bildirmektedir. Bu gelenek, Arapçadan yapılan çevirilerle Avrupa'ya masal, efsane, rivayetler şekliyle yayılmıştır.

Hikâyeye bugünkü anlamda ilk edebi kimlik kazandıran İtalyan yazar **Boccaccio**'dur. XIV. yüzyılda Boccaccio'nun yazdığı "**Decameron**" adlı eseriyle ilk öykü örneğini vermiştir. Rönesans'ın etkisiyle de 19. yüzyılın en yaygın edebi türü olmuştur.

Bizde destanlar, halk hikâyeleri, mesnevi ve masallarla eski bir temeli olan bu tür, 15. yüzyılda "**Dede Korkut Hikâyeleri**" ile çağdaş hikâye tekniğine yaklaşmıştır. **Giritli Aziz Efendi**'nin "**Muhayyelat**" ve **Emin Nihat Bey**'in "**Musameratname**" adlı eserleri hikaye türüne geçişin önemli örneklerinden olmuştur.

19. yüzyılda Tanzimat'la gelen yeniliklerle birlikte Batılı anlamda ilk örneğini **Ahmet Mithat Efendi** "**Letaifi Rivayet**" (Söylene gelen güzel şeyler) adlı eserini yazarak vermiş; "**Kissadan Hisse**" ile bu türü geliştirmiştir. **Sami Paşazade Sezai**: "**Küçük Şeyler**" adlı eseri Batılı tekniğe uygun ilk eserdir. Bağımsız bir tür olma özelliğini ise **Milli Edebiyat Döneminde Ömer Seyfettin**'le kazanmıştır.

Hikayenin özellikleri;

- Hikaye, olay merkezli bir yazı türüdür.
- Hikayede anlatım kısa, özlü ve yoğundur.
- Şahıs kadrosu romana göre daha azdır.
- Karakterler belli bir olay içinde gösterilir.
- İç içe girmiş olaylar örgüsü yoktur.
- Kişiler, zaman ve mekanlar ayrıntılı tasvir edilmez.
- Ayrıntıların romana göre daha az olmasıyla bu türden ayrılır.

Hikâyenin Yapı Unsurları:

a) Kişiler: Hikâyede yer alan olaylar, genellikle merkezde yer alan kişilerin çevresinde gelişir. Hikâyede kişiler, olay örgüsünde üstlendikleri işlevlere göre önemli hâle gelirler. Kişiler, olay örgüsü içindeki tutum ve davranışları ile bireysel veya toplumsal bazı değerleri temsil eder.

b) Olay örgüsü: Olaylar, gündelik hayatta her zaman yaşanabilecek gerçek durumlardır. Olay örgüsü ise

kurgusal olayların edebî metinde sıralanışı ile oluşan bir düzenlemedir. Bu bakımdan olay örgüsü, edebî metinlerin kurmaca dünyasının önemli bir parçasıdır.

c) Mekân: Hikâyede olayın olduğu, geliştiği çevre veya yere "mekân" adı verilir. Edebî metinlerde mekân, genellikle kişilerin psikolojik özelliklerini ortaya çıkarmanın bir aracı olarak kullanılır.

c) Zaman: Hikâyede olayların yaşandığı; an, saat, gün, mevsim veya yıl gibi ifadeler metnin zaman çerçevesini oluşturur. Hikâyedeki olayların kendine özgü bir zaman çerçevesi vardır ve tercih edilen zaman olayların akışını doğrudan etkiler. Hikâyelerdeki olaylar genellikle çok uzun zaman dilimlerine yayılmaz. Özellikle kısa hikâyede olaylar çok kısa zaman dilimlerinde oluşur ve tamamlanır.

d) Anlatıcı ve Bakış Açısı: Hikâyede, olay veya durumları aktaran, anlatan kurmaca kişilik "anlatıcı" olarak adlandırılır. Anlatıcı, yazarın dışında yer alan ve yalnızca o hikâyeye özgü olarak kurgulanan bir kişiliktir. Anlatıcının, aktardığı olayla ilgili ayrıntılara hâkimiyeti ve ayrıntıları aktarma biçimi "bakış açısı" olarak ifade edilir. Bakış açısı, metinde seçilen anlatıcıya göre değişir. Hikâye ve romanlarda üç farklı anlatıcı ve onlarla birlikte gelişen üç bakış açısı vardır. *Bunlar şu şekilde sıralanabilir:*

A. Hâkim Bakış Açısı(Üçüncü Tekil, O) Anlatıcı (İlahi/Tanrısal bakış açısı):

Yaşanmış, yaşanan ve yaşanacak olan her şeyi bilir, görür ve duyar. Kahramanların gönlü veya kafasından geçenleri okumaya kadar uzanır. Anlatıcı, anlattığı olayların dışında durur, gören durumundadır. Üçüncü tekil şahıs ağızyla konuşur. Yazarın dilini kullanır ve bu sebeple ona "**yazar-anlatıcı**" da denilir.

" Küçük Hasan hiçbir şey düşünmeden ilerliyordu. Ne evde kendisinin dönmesini bekleyen iki küçük kardeşi ne de dört saat uzakta ki nahiye merkezinde hizmetçilik yapan anası bu anda aklında değildi. Ayrıntı satıp satamayacağını da düşünmüyordu. Kafasında yalnız bir şey vardı: Bu yolu tekrar yürümek, geri dönmek mecburiyeti... Uzun bir ağılamanın sonundaymış gibi içini çekti. Maşrapayı tuttuğu sol elinin çatlaklarla örtülü üst tarafı ile burnunu sildi. Gözlerini ileri çevirince istasyona yaklaştığını gördü..." (Sabahattin Ali, Ayrın)

B. Kahraman Bakış Açısı (Birinci Tekil, Ben) Anlatıcı:

Kahramanlardan birisidir. Bu anlatıcı, aynı zamanda olay örgüsünün bütün yükünü üstlenen asıl kahraman olabileceği gibi, daha da geri planda yer almış kahramanlardan biri de olabilir. Bir insanın sahip olduğu veya olabileceği bilme, görme, duyma, yaşama imkânları ile sınırlıdır.

Her zaman kendi yaşadıkları, bildikleri, duydukları ve hissettiklerini öne çıkarır. Kahraman anlatıcının söz

konusu olduğu roman ve hikâyeler, çoğunlukla “otobiyografik” karakterlidir.

Kahraman anlatıcı, kendi dil ve üslubunu kullanır ve birinci tekil şahıs ağzıyla konuşur. Okuyucu ile daha sıcak, samimi ve inandırıcı bir diyalog kurmasıyla okuyucuya daha yakındır. Özellikle eserin hatıra defteri, günlük, mektup tarzında kaleme alınması, bu etkiyi daha çok güçlendirir.

“Ben bir ağacım, çok yalnızım. Yağmur yağdıkça ağlıyorum. Allahı rzası için kulak verin şu anlatacağlarım. Kahvelerinizi için, uykunuz açulsun, bana cin gibi bakın da size niye bu kadar yalnız olduğumu anlatayım.” (Orhan Pamuk, Benim Adım Kırmızı)

C. Müşahit/Gözlemci Bakış Açılı (Ben veya O) Anlatıcı:

Dünyada olup bitenleri, sadece müşahade etmekle yetinir. İkinci aşamada da gözlemlerini adeta bir tarafsızlığı ile okuyucuya nakleder. Bir “yansıtıcı” konumundadır. Çok daha az bilgilidir. Onun bilme, görme, duyma yetenekleri geçmiş ve geleceğe uzanmadığı gibi, kahramanların ruh hallerine de yetişemez. Hem üçüncü tekil hem de birinci tekil olabilir. Anlatıcının bakış açısı sınırları ve anlattıkları karşısındaki tutumuna dikkat etmek zorundadır.

O akşam yağmurlu bir hava vardı. Henüz sonbahar ayları yaşanıyordu. Bekir yemeğini erken yemişti ve kıtap okumaya çekilmek üzere odasına gidiyordu. Birden kapıya yöneldi, içeridekilere “Ben biraz hava almaya çıkıyorum.” diye seslenerek dışarı çıktı. Evlerinin bulunduğu dar sokaktan usulca geçerek sahile doğru yürümeye başladı. Ara sıra sokağın kıyıtı bir köşesinde duruyor, aç köpeklerin kavgalarını izliyordu. Uzun uzun yürüdü o akşam. Sahil boyunca, kafasını ekşeriyetle önünden kaldırmadan yürüdü Bekir. Saatin gece yarısına yaklaştığını fark edince, dönüşe geçti.

Hikâye ile İlgili Kavramlar:

Konu: Hikâyedeki duygu veya düşüncenin somut ve özel bir duruma bağlı olarak ele alındığı olgudur, temayı sınırlandırır.

Tema: Bir eserin ana motifidir. Esere hâkim olan ve okura duyurulmak istenen temel düşünce, duygu ya da özür. Temaları ifade eden kavramlar soyut ve geneldir. Örneğin; yalnızlık, aşk, umut, yaşama sevinci gibi kavramlar bir hikâyede tema olarak işlenebilir. “Ahmet’in şehirde yaşadığı yalnızlık duygusu” gibi bir ifade ise bir metnin konusu olabilir. Dolayısıyla tema daha genel, konu ise daha sınırlandırılmış bir kavramı ifade eder.

Çatışma: Anlatılarda, farklı düşüncelere, özelliklere sahip olmaktan veya hayat tarzından dolayı yaşanan anlaşmazlık durumları “**çatışma**” terimiyle ifade edilir. Edebî metinlerde çatışmalar genellikle birbirine zıt kavramlar, değerler çerçevesinde oluşur. Söz gelişi **iyi ile kötü, yoksul ile zengin, idealist ile bir amacı olmayan kişiler**, kendi özelliklerinden dolayı hikâyelerde karşı

karşıya gelirler. Hikâyeler genellikle bu çatışmaların sergilenmesi ve sonuçlanmasını anlatır. Edebî metinlerde kişiler, kendileri, bir başkası veya doğa ile ilgili bir unsurla karşı karşıya gelerek çatışabilir.

HİKÂYE ÇEŞİTLERİ

1)Olay Hikâyesi: Bir olay merkezinde gelişen ve sonuçlanan hikâyeler “olay hikâyesi” olarak adlandırılır. Bu tür metinlerde merak unsuru ön plandadır. Bu tarz hikâyelerin en önemli örneklerini Fransız yazar Guy De Maupassant (Mopasan) vermiştir. Bu sebeple bu tür hikâyeler “**Maupassant tarzı hikâye**” adıyla da anılır. Olay hikâyelerinde öncelikle olayın oluşumu sergilenir. Daha sonra olayla ilgili bir düğüm noktası oluşur. Sonuç bölümünde ise düğüm çözümlenerek başta oluşan merak duygusu giderilir.

Türk edebiyatında;

- Ömer Seyfettin,
- Reşat Nuri Güntekin
- Refik Halit Karay
- Sabahattin Ali
- Orhan Kemal

bu tarz hikâyeleriyle tanınmışlardır.

2)Durum Hikâyesi: Olay anlatımına dayanmayan, kişilerin veya hayatın bir kesitinin ele alındığı hikâyeler “durum hikâyesi” olarak adlandırılır. Bu tür hikâyelerde merak duygusu geri plana itilir ve bir durum veya kişi betimlenir. Durum hikâyelerinin en güzel örneklerini Rus yazar Anton Çehov vermiştir. Bu sebeple bu tür hikâyeler “**Çehov tarzı hikâye**” olarak da anılır.

Türk edebiyatında;

- Memduh Şevket Esendal
- Sait Faik Abasıyanık
- Tarık Buğra

gibi yazarlar bu tarz hikâyenin en önemli temsilcileri arasında yer alırlar.

3)Modern Hikaye:

Diğer öykü çeşitlerinden farklı olarak, insanların her gün gördükleri fakat düşünemedikleri bazı durumların arkasındaki gerçekleri, hayaller ve bir takım olağanüstülüklerle gösteren hikâyelerdir. Hikâyede bir tür olarak 1920’lerde ilk defa Batıda görülen bu anlayışın en güçlü temsilcisi Fransız Kafka’dır. Bizdeki ilk temsilcisi Haldun Taner’dir. Genellikle büyük şehirlerdeki yozlaşmış tipleri, sosyal ve toplumsal bozuklukları, felsefi bir yaklaşımla, ince bir yergi ve yer yer alay katarak irdeler biçimde gözler önüne seren hikaye türüdür.

ANLATIM BİÇİMLERİ VE TEKNİKLERİ

Yazarın duygu ve düşüncelerini ya da bir olayı anlatırken kullandığı yöntemlerdir.

1.AÇIKLAYICI ANLATIM (AÇIKLAMA)

Bilgi vermek amacı ile oluşturulan yazılarda kullanılan anlatım tekniğidir. Bu tür yazılarda amaç okuyucuyu bilgilendirmek, ona bir şeyler öğretmek olduğu için anlaşılır bir dil kullanılır. Açıklayıcı anlatımda yazar, duygularına yer vermez, nesnel bir anlatım hakimdir.

Yakup Kadri Karaosmanoğlu edebiyatımızın önde gelen sanatçılarından biridir. Roman, hikâye, anı gibi değişik alanlarda eserler vermiş olan sanatçı daha çok romanları ile tanınmaktadır. Romanlarında önceleri kişisel konuları işleyen sanatçı daha sonra toplumsal konulara yönelmiştir.

2. ÖYKÜLEYİCİ ANLATIM (ÖYKÜLEME)

Tasarlanmış veya yaşanmış bir olayın başkalarına sözle ya da yazıyla anlatıldığı anlatım biçimine öyküleme (hikâye etme) denir. Öykülemede ise zaman akış halindedir ve olaylar bu akış içinde verilir. Buna fotoğraf ve film örneğini verebiliriz: Fotoğrafta zaman, olay ve varlıklar donmuş durumdadır. İşte betimleme bu donmuş durumun sözcüklere dökülmüş şeklidir. Oysa filmde zaman, olay ve varlıklar hareket halindedir, işte öyküleme de belli bir zaman aralığında geçen olayları anlatan film gibidir.

Örnek:

Derse geç kalmıştım. Hemen bir takşi tuttum. Takşici beni derse yetiştirmek için biraz hızlı sürdü. Önümüzde giden araç ani fren yapınca ona arkadan çarptık. Bereket, takşici hemen frene basmıştı da çarpışma hafif oldu. Tabii ben de derse yetişemedim.

3. BETİMLEYİCİ ANLATIM (BETİMLEME - TASVİR ETME)

Varlıkların okuyucunun gözünde, zihninde canlanacak şekilde ayırt edici nitelikleriyle resim çizer gibi anlatılmasına betimleyici anlatım (tasvir etme) denir. Betimlemede gözlem esastır.

Örnek:

Başımızın üstünde her zaman yeşil, iğne yapraklı dallardan örülü bir çatı var. Dallar öylesine sık ki, güneş ışığı aşağıya süzülüyor bile. Ormanın içine doğru kilometrelerce uzayıp giden toprak bir yol var.

4.TARTIŞMA (TARTIŞMACI ANLATIM)

Yazarın kendi doğrularına okuyucuyu inandırmak, onu kendi gibi düşündürmek için kullandığı anlatım tekniğine tartışma denir. Amaç kendi düşüncesini savunmak, varsa yanlış düşünceleri çürütmek olduğundan yazar, düşüncelerini sanki karşısında okuyucu varmış da onunla konuşuyormuş gibi ele alır. Bu yöntemde önce eleştirilecek olan düşünce verilir. Yazar, kendi düşüncesinin doğruluğunu, eleştirdiği düşüncenin ise yanlışlığını savunur.

Bazı bilim adamları yanlış, anlaşılmasız bir Türkçe ile yazıyorlar. Üstelik bunlar, edebiyatçı olmadıklarını ileri sürerek hoş görülmelerini de istiyorlar. Ama bu, mazeret olamaz. Çünkü

bizim onlardan istediğimiz; duygu ve düşüncelerini düzgün bir dille yazmalarındır. Bunun için de sanatçı olmaya gerek yoktur. Her insan ana dilini hatasız kullanacak ölçüde bilmelidir bence.

DÜŞÜNCEYİ GELİŞTİRME YOLLARI

Bir metinde anlatılanları daha anlaşılır hâle getirmek, okuyucuyu etkilemek, onun ilgisini çekmek gibi amaçlarla bu dört anlatım biçimine ek olarak bazı yardımcı yöntemler de kullanılabilir.

1.TANIMLAMA

Bir kavram veya varlığın ne olduğunun açıklanmasına tanımlama denir. Genelde açıklayıcı ve tartışmacı anlatım tekniklerinde tanımlamadan yararlanır. Tanım, "Bu nedir?" sorusuna cevap verir. *Destanlar, tarihten önce ve tarihin başlangıcı sırasında bir milletin geçirdiği maceraları, yetiştirdiği kahramanları; doğa, evren ve toplum olayları hakkında düşündüklerini ve bunlar karşısında aldığı vaziyetleri anlatan din ve kahramanlık hikâyeleridir.* Parçada açıklayıcı anlatım tekniği kullanılarak destanlar hakkında bilgi verilmiştir. Ancak bu yapılırken ilk cümlede "Destan nedir?" sorusuna cevap olacak şekilde tanımlamadan yararlanılmıştır.

2. ÖRNEKLEME

Bir düşüncenin somut hâle getirilerek daha anlaşılır kılınması için anlatılan konuyla ilgili örnekler verilmesine örneklendirme denir. Düşüncenin anlaşılır ve akılda kalıcı olması amaçlanır.

Günümüzde turizmle kalkınan birçok ülke vardır. Sözelimi İspanya yılda 7-8 milyar dolar net turizm geliri elde eder.

3. BENZETME

Bir kavramı ya da varlığı başka bir kavram ya da varlığın özellikleriyle anlatmaya benzetme denir.

"Birikimsiz yazarlık saman alevi gibidir. Saman alevi çabucak tutuşup yine çabucak söner. Yazmak için yeterli donanımına sahip olmayan birikimsiz yazarlar da parlamış olsalar bile elbet bir gün saman alevi gibi sönüp giderler.

4.KARŞILAŞTIRMA

Birden fazla varlık ya da kavram arasındaki benzerlik veya farklılıkları ortaya koymak için kullanılan anlatım yoluna karşılaştırma denir.

Konuşma ile yazma farklıdır. Konuşma geçicidir, yazma kalıcı. Konuşma anlaktır, yazma sonsuz. Yazıya geçirilen her şey olduğu gibi korunur. Konuşma ise saman alevi gibi söylenildiği anda yitip gider." Bu parçada "konuşma" ile "yazma" karşılaştırılmış, yazmanın konuşmadan üstün olduğu belirtilmiştir.

5. TANIK GÖSTERME

Yazarın, savunduğu düşüncenin doğruluğuna okuyucuyu inandırabilmek için tanınan ve görüşlerine itibar edilen kişilerin sözlerinden alıntı yapılmasına tanık gösterme denir. Kişinin sadece ismini yazıda kullanmak, tanık gösterme için yeterli değildir. Bu, örneklendirme olur. Tanık göstermede önemli olan, kişinin sözünü destekleyici olarak kullanmaktır. Önce yazar kendi görüşünü verir. Daha sonra bu görüşü kanıtlamak,

inandırıcılığı artırmak için, o alanda tanınmış bir kişiden söz edip, o kişinin sözlerine yer verir.

Örneğin insan sevgisinden bahseden birisinin Sait Faik'in: "Her şey insanı sevmekle başlar." sözünü destekleyici bir söz olarak kullanması.

6. SAYISAL VERİLERDEN YARARLANMA

Düşüncenin kanıtlanabilmesi için istatistiksel bilgilerden, anketlerden ya da grafiklerden yararlanılmasıdır.

Ormanlar, dünyamızın akciğerleri gibidir. Ormanlar olmasaydı yaşadığımız dünya tozdan geçilmeyecekti. 1000 m² ladin ormanı yılda 32 ton, kayın ormanı 68 ton ve çam ormanı ise 30-40 ton tozu hüp diye emebilir ve havadaki zehirli gazları da filtre eder.

ROMAN VE HİKÂYEDE ANLATIM TEKNİKLERİ

1- Anlatma (Tahkiye Etme): Anlatma (tahkiye), anlatıcının bir takım olayları ve bu olaylar çevresindeki insanları, belli bir mekân ve zaman çerçevesinde okuyucuya/dinleyiciye nakletmesidir. Anlatma tekniğinde okurla metin arasında bir anlatıcı söz konusudur. Anlatma, zaman zaman özetlemeye dönüşebilir.

Özetleme: Uzun bir zaman diliminde yaşanmış olayların ayrıntılardan arındırılarak ana hatlarıyla kısaca ifade edilmesidir. Özetleme tekniğinde zaman atlamalarından ve olay genellemelerinden yararlanır.

2- Gösterme: Gösterme, anlatıcının olayı anlatması değil; olayın, hareketin, tavrının, durumun dil vasıtası ile gösterilmesi, okuyucunun gözü önünde somutlaştırılmasıdır. Buna, hareketlerin ve varlıkların belirgin bir biçimde nitelendirilmesine denir. Gösterme tekniği, hikayedeki şahısların sanki sahnede oynuyormuş gibi konuşturulmasıyla oluşturulur. Burada anlatıcı aradan çekilir. Anlatılmak istenen diyaloglarla anlatılır.

3- Diyalog: Hikâyelerde olay içerisindeki kişilerden iki veya daha fazlasının karşılıklı konuşturulması tekniğine "diyalog" denir. Diyalog bir gösterme tekniğidir.

4- İç Monolog (İç Konuşma): Kahramanın sessiz bir biçimde içinden konuşmasıdır. Bu teknik, daha çok, kişilerin iç dünyasını aracısız bir şekilde okuyucuya sezdirme amacına hizmet eder. Bu tekniğin uygulandığı bölümlerde anlatıcının varlığı ortadan kalkar, olay ve durumla ilgili yorum ve değerlendirmeler okuyucuya bırakılır. Kendi kendisiyle konuşan kahramanın düşünceleri, düzenli ve sistematiktir. İç konuşma, bir gösterme tekniğidir.

5- İç Çözümleme: Olay örgüsünde yer alan kahramanların iç dünyalarını (duyguları, psikolojileri, ruh dünyaları) anlatıcı tarafından bütün derinliği ve çıplaklığı ile irdelenip gün yüzüne çıkarılmasıdır.

6- Geriye Dönüş (Flashback): Hikâye ve romanlarda konunun akışını keserek geriye, konuyla ilgili geçmişteki bir

olaya dönme tekniğidir. Bu teknikten tiyatro ve sinema da yararlanır.

7- Leitmotif: Herhangi bir tavır, hareket veya sözün, eserde çeşitli vesilelerle birçok kez tekrar edilmesidir. Sanatçılar bu teknikle öncelikle içerikte sürekliliği sağlama amacı güder. Leitmotif, edebi metne simetrik ve estetik bir değer kazandırır.

8- Montaj: Sanatçının, bir kişiye ya da anonim bir sözü, metni, kendi eserine derinlik, çağrışım zenginliği, üslup çeşitliliği sağlamak amacıyla aktarmasıdır. Şiirde kullanılan irsalimesel sanatlarına benzeyen bu teknikte eserle montaj metni arasında uyum ve bütünlük bulunur. Postmodern romana kadar sınırlı kullanılan bu teknik, postmodern romanla birlikte farklı boyutlara ulaşmıştır.

CUMHURİYET DÖNEMİNDE HİKÂYEYE GENEL BİR BAKIŞ

- ✓ Cumhuriyet'in ilk yıllarında, Milli Edebiyat Döneminden tanınan Halide Edip, Yakup Kadri, Reşat Nuri, Refik Halit gibi isimler aynı zamanda öykü de yazmışlardır.
- ✓ 1930-1940 yılları arasında sanatın toplum üzerindeki etkisini savunan yazarlar, gerçekçi ve gözleme dayalı öyküler yazarlar. Sait Faik öyküde giriş, gelişme, sonuç bölümlerini kaldırır.
- ✓ 1940'lı yıllarda Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Anadolu'nun durumu, İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise toplumdaki ahlaki çöküntü ağırlık kazanmış olup toplumsal konuların çeşitliliği artmıştır. 1950'li yıllarda küçük memur, işçi, köylü, kasabalı ve şehirlerin kenar mahallelerindeki insanların sorunları anlatılır. Birey merkezli psikolojik öyküler yazılır.
- ✓ 1960'lı yıllarda yazar sayısı artar ve buna bağlı olarak konular çeşitlenir. Yine işçi, köylü, kasabalı ve şehirlerin kenar mahallelerindeki insanların sorunları, Avrupa'ya giden Türk işçilerin dramı ve cinsellik gibi konuları öyküye girer. 27 Mayıs Darbesi ve 12 Mart Muhtıra'sını hazırlayan olaylar işlenir. Varoluşçuluk akımı öyküyü etkiler. Öykü artık bağımsız bir yazı türü olarak kabul edilir.
- ✓ 1960'tan sonra gelişen siyasal, anarşik olaylar ve bu olaylar karşısında halkın durumu dile getirilir. Küçük insanın yaşam kavgası, kadının toplumdaki yeri, çocuklar için yazılan öyküler önem kazanır.
- ✓ 1970'li yıllarda siyasal, toplumsal, günlük konular ele alınır.
- ✓ 1980 ve 1990'lı yıllarda birey merkezli öykülerin yanında 12 Eylül 1980 Darbesi, Doğu insanın sorunları onların politikaya malzeme edilişi eleştirel bir bakışla incelenir.

CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA HİKAYE (1923-1940)

- Bu dönemde eser veren sanatçılar gözleme dayalı gerçekçiliğe yönelmişlerdir.
- Sanat akımı olarak realizm ön plandadır.
- Olay hikayeleri ağırlıkta olsa da durum hikayesi örnekleri de verilmiştir.
- Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adivar ve hikayeye daha fazla önem veren Reşat Nuri Güntekin gibi isimler bu türde eserler vermiştir.
- Bu yazarların yanı sıra Kenan Hulusi Koray, Sadri Ertem, Sait Faik Abasıyanık ve Sabahattin Ali gibi önemli isimler de bu dönemde hikaye türünde başarılı örnekler vermiştir.
- Hikaye türünde verilen eserlerde toplumsal sorunların dile getirildiği bir anlayışla **"sanat toplum içindir."** anlayışı iyice yerleşmiştir.
- Toplumsal işleve uygun olarak eserlerde sade bir dil kullanılmıştır.
- Psikoloji ve toplumsal temalı eserler verilmiştir.

1940-1960 ARASI HİKAYE

- Bu dönem hikayelerinde ele alınan konuların çeşitliliği bir hayli artmıştır.
- Daha çok gözleme dayanan gerçekçi hikayeler yazılmıştır.
- Bu yıllarda Anadolu'ya ve Anadolu halkının yaşamına ağırlık verilmiştir.
- Bu dönem hikayelerinde **"Toplumcu gerçekçi, millî-dini duyarlılık ve bireyin iç dünyasına ağırlık veren anlayış"** etkili olmuştur.
- Birinci ve İkinci Dünya Savaşları sonrasında Anadolu halkının durumu ve toplumsal sorunlar gibi konuların üzerinde durulmuştur.
- Millî ve dini konular, Doğu-Batı çatışması, millî mücadele, toplumsal sorunlar, ahlaki bozukluklar, köylü, kasabalı sorunları, işçi sorunları gibi konular bu dönemde sıkça işlenmiştir.
- Toplumdaki aksakların giderilmesi amaçlanmıştır.
- Toplumsal konuların yanında bireysel konular da işlenmiştir.
- Bu dönemde hikayenin bir tür olarak gelişiminde önemli bir değişim yaşanmıştır.

Bu dönem hikayelerinde ortaya çıkan bazı eğilimleri şu şekilde sınıflandırabiliriz:

1) Millî-Dini Duyarlılığı Yansıtan Hikâyeler

Millî edebiyatın bir devamı olarak nitelendirebileceğimiz bu anlayışta;

- Birinci Dünya Savaşı, Millî Mücadele, Atatürk ilke ve inkılapları, halkın yaşam tarzı, ahlak bozuklukları, yanlış Batılılaşma, halkla aydın arasındaki ilişkiler konu edilmiştir.
- Cumhuriyet'le birlikte siyasi, ekonomik ve toplumsal hayattaki değişimler ele alınmıştır.

- Anadolu'ya açılma, Anadolu'yu görüp anlatma ve Anadolu insanını konu edinme öne çıkmıştır.
- Eski-yeni çatışması, köy ve kasaba insanının çelişkileri, tarihi konular işlenmiştir.
- Batıl inançlar ve hurafeler eleştirilmiştir.
- Türk mitolojisinden ve destanlarından etkilenen yazarlar eserlerinde bunun izlerini ortaya koymuştur.
- Toplumsal faydayı esas alan eserler yazılmıştır.
- Doğu-Batı karşılaştırmaları yapılmıştır.
- Halkın sıkıntıları, aydın-halk çatışması işlenmiştir.
- Konuşma diline yakın sade bir dil tercih edilmiştir.
- Realizm akımının etkisinde kalınmıştır.

Temsilcileri

Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Refik Halit Karay, Halide Edip Adivar Hüseyin Rahmi Gürpınar Aka Gündüz, Bahaeddin Özkıışı ...

BAHAEDDİN ÖZKİŞİ (1928-1975)

- ✓ Türk edebiyatında hikâyeciliği ve romancılığı ile tanınır. Yazın hayatına öykü yazarak başlar.
- ✓ İnsanın temel meseleleri, modern insanın açmazları, toplumumuzun yapısı ve insanın tasavvuf terbiyesi eserlerinde işlediği başlıca konuları oluşturur.
- ✓ Ahmet Hamdi Tanpınar'ın etkisiyle yazarlığa dört elle sarılır. Tanpınar: "Sen on Faik edersin." der ve ona cesaret aşılar.
- ✓ Özellikle Haliç Tersanesi'nde çalışırken karşılaştığı farklı karakter ve tipler onun yazarlık hayatını etkiler.
- ✓ Eserlerini yalın, açık bir dille kaleme alır.
- ✓ Tarihi konularda yazdığı romanları da vardır.
- ✓ **"Sokakta"** adlı yapıtıyla Peyami Safa Roman Yarışması'nda başarı ödülü almaya hak kazanır. En önemli romanı olarak bilinir.

Eserleri

Roman

Sokakta, Köse Kadı, Uçtaki Adam

Öykü

Göç Zamanı, Bir Çınar Vardı

AKA GÜNDÜZ (1885-1958)

- Hikâye ve roman yazarlarındandır.
- Servetifünuncular gibi şiirler yazarak yazın hayatına başlar sonra Genç Kalemler hareketiyle başlayan "Yeni Lisan" hareketine katılır.
- **"Avni", "Enis Safvet", "Muallim", "Serkenkebin"** takma adlarıyla edebî şiirler yazar.
- Romanlarının konularını gerçek hayattan alır. Kahramanlar da kendi çevresinde olan kişilerdir. Romanlarında Millî Mücadele, Atatürk ve Cumhuriyet en çok işlenen konulardır.

- Romanlarında ahlaksızlık, erdem ve toplum sorunlarını anlatır.
- Öykülerinde savaş yıllarının kişilerde bıraktığı etkileri ve Türklük şuurunu işler. Özellikle ilk öykülerinde Türkçü ve idealisttir.
- Çocuklara milliyetçilik ve kahramanlık duygularını aşılattır için milli hikâyeler yazar.
- Yapıtlarında mekân İstanbul ve Anadolu'dur. Romanlarında İstanbul kötülüğü; Anadolu ise iyiliği ve temizliği simgeler.
- İmparatorluktan ulusal devlete geçişi eserlerinde anlatır. Özellikle Rumeli'de düşmanda kalan topraklarımızdan ötürü çektiği ızdırabı dile getirir.
- Eserlerinin önemli bir yönü de Atatürk ile başlayan yenileşmede modern Türkiye'nin doğuşu ve sosyal değişiminin edebiyata yansımalarıdır.
- Eserlerinde topluma ders vermeyi amaçladığından sanat kaygısı taşımaz. Üslup açısından başarılı olmayan Aka Gündüz, eserlerinin olay örgüsünde de başarı göstermez.
- Saf bir Türkçe ile eserlerini oluşturur.
- Cümleleri oldukça kısadır.
- Mizahi öyküler yazmıştır.
- "**Dikmen Yıldızı**" romanında Aka Gündüz, Kurtuluş Savaşı'nı konu edinir. Romanda Yıldız'ın şahsında dönemin Ankara'sı ve Kurtuluş Savaşı yüzeysel bir şekilde yansıtılır.
- Yazın hayatında roman türüyle tanınmışsa da mizah, makale, fıkra, sohbet ve tiyatro türünde de eserler kaleme alır.

Eserleri

Oyun

Beyaz Kahraman, Yandım Osman, Mavi Yıldırım, Muhterem Katil

Öykü

Bu Toprağın Kızları, Kurbağacık, Türk Kalbi, Sarı Zeybek Hayattan Hikâyeler

Roman

Dikmen Yıldızı, İki Süngü Arasında...

2)Toplumcu-Gerçekçi Hikâyeler

- 1930'lardan itibaren işlenmeye başlanmıştır.
- Marksist ve sosyalist ideolojiden etkilenmiştir.
- Sosyal realizm akımının etkisi vardır.
- Ağa-köylü, imam- öğretmen, zengin- fakir, güçlü-güçsüz çatışması ele alınmıştır.
- Yazarlar görüşlerini toplumla paylaşabilmek, halkı aydınlatmak için eserleri araç olarak kullanır.
- Halkı aydınlatmak düşüncesiyle belirli bölgeler özellikle konu edilir.
- Yurt gerçeklerini anlatma, edebiyatçının sorumluluğu olarak değerlendirilir.
- Anadolu coğrafyası, halkın sorunları, köy hayatı, köylülerin sorunları ele alınır.
- Büyük şehirlere göçün ortaya çıkardığı problemler ve sosyalizm üzerinde durulur.

- Gündemdeki sosyal olaylara ve toplumsal sorunlara yoğunlaşılır.
- Konuşma dili kullanılır, kahramanları bölgesel ağızlara göre konuşturulur.
- Kişiler iç ve dış yönleriyle tasvir edilir.
- Anlatımda yer yer aksaklıklar görülür.
- Hikayelerde sağlam bir kurgu görülmez.
- Olaylar ve kişiler bir düşünceyi doğrulamak veya haklı göstermek üzere düzenlenir.
- "**Sanat toplumdur içindir**", anlayışı egemendir.
- Toplum sorunlarına çözüm önerileri sunulur.

Temsilcileri

Sabahattin Ali, Fakir Baykurt, Kemal Tahir, Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Sadri Ertem, Samim Kocagöz, Talip Apaydın vb. sanatçılar bu tarzda hikâyeler yazmıştır.

SABAHATTİN ALİ (1907 – 1948)

- ❖ Şiir, hikâye, roman yazmış, çeviri yapmıştır. Köy ve kasaba öykücüsü olarak nitelendirilir.
- ❖ Sabahattin Ali, 1930'lu yıllarda öyküye gerçekçi ve yeni bir soluk getirmiştir.
- ❖ Edebiyatımızda **Maupassant** tarzı hikayeciliğin önemli temsilcilerindendir.
- ❖ Öykülerinde, tanımlamakta güçlük çektiğimiz kimi duyguları ustalıkla anlatmıştır.
- ❖ İnsanın zavallılığını ve gücünü aynı sarsılmaz üslupla, zaman zaman masalsı ve destansı bir biçimde yansıtmayı başarmıştır.
- ❖ İlk romanı "**Kuyucaklı Yusuf**" toplumcu gerçekçi Türk edebiyatının ilk başarılı örneğidir. Bu romanda Yusuf'un şahsında Anadolu'daki toplumsal yapı ele alınmıştır.
- ❖ Otobiyografik bir roman olan **İçimizdeki Şeytan**'da doğruyu bildiği halde savunmaktan kaçınan bir aydını Ömer'in kişiliğinde anlatır. Ömer'in yalnızlığı, kararsızlığı, kendini bulma çabası, iç çatışmaları anlatılmıştır.
- ❖ **Kürk Mantolu Madonna**'da uygarlık çatışması içinde bulunan aydının çelişkileri iç konuşma, bilinç akışı gibi tekniklerle ele alınmıştır.
- ❖ Şiirlerini halk şiirinden esinlenerek yazmıştır.
- ❖ **Leylim Ley** ve **Aldırma Gönül** şiirleri bestelenmiştir.
- ❖ Romanlarında insanın ruhuna ayna tutmuş ve gerçeğe bu aynadan bakmış, okurların gerçekliği daha derinden algılamasını sağlamıştır.
- ❖ **Markopaşa** adlı mizahi dergiyi çıkarımlar arasında (Aziz Nesin ve Rifat Ilgaz'la birlikte) yer almış, bu dergide yazılar yayımlamıştır.

Eserleri:

Öykü: Değirmen, Kağrı, Ses, Yeni Dünya, Sırça Köşk

Şiir: Dağlar ve Rüzgâr

Roman: Kuyucaklı Yusuf, içimizdeki Şeytan, Kürk Mantolu Madonna

SAMİM KOCAĞÖZ (1916 – 1993)

- ❖ Toplumcu gerçekçi sanat anlayışı doğrultusunda ürünler vermiştir.
- ❖ “İkinci Dünya”, “Yılan Hikayesi”, “Bir Çift Öküz” romanlarında yaşadığı Söke çevresinin toprak sorunlarından almış, alışılmış teknik ve anlatıma bağlı kalarak sınıfsal çelişkileri, ekonomik nedenlerle değişen düzen ve dünya görüşlerini işlemiştir.
- ❖ “Kalpaklılar” ve “Doludizgin” romanlarında Kurtuluş Savaşını ele almıştır.
- ❖ “Onbinlerin Dönüşü” adlı romanında ise İstanbul Üni. Çevresinde gelişen olaylar ve fikir çatışmalarını işlemiştir.

Eserleri:

Roman: İkinci Dünya, Bir Şehrin İki Kapısı, Yılan Hikâyesi, Onbinlerin Dönüşü, Kalpaklılar, Doludizgin, Bir Karış Toprak, Bir Çift Öküz, İzmir’in İçinde, Tartışma, Mor Ötesi, Eski Toprak

Hikâye: Telli Kavak, Sığınak, Sam Amca, Cihan Şoförü, Ahmet’in Kuzuları, Yolun Üstündeki Kaya, Yağmurdaki Kız, Alandaki Delikanlı, Gecenin Soluğu

3)Bireyin İç Dünyasını Esas Alan Hikâyeler

- İnsan realitesinin psikolojik yönleri ele alınır.
- İnsan gerçeklerini farklı yönlerden anlatma esas alınmıştır.
- Psikoloji ve psikiyatri bilimlerinden yararlanılmıştır.
- Olay, zaman ve mekan kişileri etkiler
- Psikanaliz yöntemi edebiyata girmiştir.
- Sanatsal bir dil kullanılmış estetiğe önem verilmiştir.
- İnsanın iç dünyası, yalnızlık duygusu, bireyin kimlik sorunu, kişi toplum çatışması, doğu batı sorunsalı, geçmiş-şimdi, yabancılaşma gibi sorunlar ele alınmıştır.
- Çehov tarzı durum hikâyeleri yazılmıştır.
- Eserlerde bireysel çözümlenmeler önemli bir yer tutar.
- Dil ve anlatım bakımından seçkin, mükemmeliyetçi bir anlayış hakimdir.
- Özellikle iç konuşma, bilinç akışı, gibi teknikler kullanılır.
- Yalın bir dil kullanılır.

Temsilcileri

Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar, Tarık Buğra
Samiha Ayverdi, Mustafa Kutlu, Abdülhak Şinasi Hisar...

MEMDUH ŞEVKET ESENDAĞ

- ❖ Modern Türk öykücülüğünün öncülerindedir.
- ❖ Kendi ifadesiyle topluma ayna tutan bir sanatçıdır.
- ❖ Hayatı ve olayları nesnel bir şekilde yansıtmıştır. “Edebiyatsız edebiyat yapmaktan yanadır.”
- ❖ Türk edebiyatında durum öykücülüğünün (Çehov tarzının) ilk temsilcisidir.
- ❖ Öykülerinde günlük yaşamın en sade ve en silik olaylarını ve kişilerini ele aldı.

- ❖ Süsten ve yapmacılıktan uzak sade bir Türkçeyle eser vermiştir.

Eserleri

Öykü: Otlakçı, Mendil Altında, Veysel Çavuş, Temiz Sevgiler, Ev Ona Yakıştı

Roman: Ayaşlı ve Kiracıları, Vassaf Bey

TARİK BUĞRA (1918 – 1994)

- Öykü, roman, deneme ve tiyatrolarıyla tanınır.
- Öykü ve romanlarında Türk toplumunun tarihine yönelmiştir.
- Psikolojik öğelere yer vermiştir. Olaylardan çok iç gerçekleri anlatmaya çalışmıştır.
- Günlük olayları nesnel bir şekilde ele almış, olayların ve eşyanın iç yüzünü çözümlenmeye çalışmıştır.
- **Maupassant (olay)** tarzı hikâyeye uygun hikâyeler yazmıştır.
- **Kurtuluş Savaşı** yıllarını anlattığı “**Küçük Ağa**” ve “**Küçük Ağa Ankara’da**” romanlarında Anadolu insanını yüksek bir bakış açısıyla ele almıştır.
- **Osmanlı Devleti**’nin kuruluşunu anlattığı “**Osmancık**” romanında **Osman Bey**’in tarih sahnesine Osman Gazi olarak çıkışını ve Osmanlı Devleti’ni kuruluşu anlatılır.
- “**İbiş’in Rüyası**”nda ise ünlü tiyatro sanatçısı **Naşit**’in hayatından kesitler sunar.

Eserleri:

Roman: Küçük Ağa, Küçük Ağa Ankara’da, Osmancık, Firavun İmanı, İbiş’in Rüyası, Yağmur Beklerken

Öykü: Oğlumuz, Yarın Diye Bir Şey Yoktur, İki Uyku Arasında...

Oyun: Ayakta Durmak İstiyorum

HALİKARNAS BALIKÇISI (1886 – 1973)

(CEVAT ŞAKİR KABAĞAÇLI)

- Asıl adı Cevat Şakir Kabağaçlı’dır.
- Azra Erhat ve Sabahattin Eyüboğlu’yla birlikte “**Topraklarımızda yeşermiş bütün kültürler, bizden önceki bütün uygarlıklar bizimdir, hemşerimizdir.**” anlayışıyla yola çıkan “**Mavi Anadoluculuk**” fikrine bağlı Türk hümanistlerinden biridir.
- Eserlerinde denizi, deniz insanlarını, Bodrum’u, Ege Denizi’nin efsanelerini anlatmıştır.
- Üsluba ve tekniğe çok önem vermeyen yazarın, şiirsel, destanımsı ve coşkulu bir anlatımı vardır.
- Eski Yunan ve Anadolu uygarlıkları ve mitoloji birikimini de eserlerinde yansıtmıştır.

Eserleri:

Öykü: Merhaba Akdeniz, Ege Kıyılarından, Yaşasın Deniz, Egenin Dibi, Gülen Ada, Gençlik Denizlerinde

Roman: Aganta Burina Burinata, Ötelere Çocuğu, Uluç Reis, Turgut Reis, Deniz Gurbetçileri

Anı: Mavi Sürgün

MUSTAFA KUTLU (1947 –)

- ❖ Bireyin iç dünyasını esas alan hikayeler yazmıştır.
- ❖ Uzun bir süre **Dergâh** dergisini çıkarmıştır.
- ❖ İlk dönemlerinde Sait Faik ve Sabahattin Ali etkisinde hikâyeler yazmıştır.
- ❖ Bir dönem “**sosyal değişim**” konulu hikâye kitapları yazdıktan sonra bireylerin içlerinde olup bitenlerin aksettirildiği, çocukluk, aşk, çevre, köy varoş hayatı gibi konuları daha çok nostaljik bir tarzla işlediği **uzun hikayeler** yazmıştır.
- ❖ Onun hikayelerinde **iç konuşmalar, diyaloglar farklı metinlerden alınmış parçalarla zenginleştirilmiştir.**
- ❖ “**Uzun Hikaye**” adlı eseri 2013 yılında sinemaya uyarlanmıştır.

Eserleri:

Hikâye: *Ortak Adam, Gönül İş, Yokuşa Akan Sular, Yoksulluk içimizde, Ya Tahammül Ya Sefer, Bu Böyledir, Sır, Arka Kapak Yazıları, Hüzün ve Tesadüf, Uzun Hikâye, Mavi Kuş*

Deneme: *Şehir Mektupları*

SELİM İLERİ (1949 –)

- ✓ On dokuz yaşındayken yayımlanan “**Cumartesi Yalnızlığı**” adlı ilk öykü kitabıyla dikkatleri çekmiştir.
- ✓ Bireyin zengin iç dünyasını yansıtmaya öncelik veren öyküler yazmıştır.
- ✓ Eserlerinde modernist öğelere yer vermiştir.
- ✓ Romanlarında bireyler arasındaki iletişimsizliği, yakın tarihte yaşamış bazı tanınmış kişilerin yaşamlarını vb. işlemiştir.
- ✓ Bazı hikaye ve romanlarında aydınların dramını anlatır. **Edebiyatçıları anlatmak, canlandırmak, üzeri tozlarla örtülmüş anıları hafızalara yeniden kazmak** ister.
- ✓ Deneme, inceleme, anı, senaryo, tiyatro, antoloji vb. alanlarda eserleri de vardır.

Eserleri:

Hikâye: *Cumartesi Yalnızlığı, Pastırma Yazı, Dostlukların Son Günü, Eski Defterlerde Solmuş Çiçekler, Son Yaz Akşamları, Bir Denizin Eteklerinde*

Roman: *Destan Gönülleri, Her Gece Bodrum, Cehennem Kraliçesi, Ölüm İlişkileri, Bir Akşam Alacası, Yalancı Şafak, Saz Caz Düğün Varyete, Yaşarken ve Ölürken, Mavi Kanatlarınla Yalnız Benim Olsaydın, Kırık Deniz Kabukları, Yarın Yapayalnız*

İnceleme: *Aşk-ı Memnu ya da Uzun Bir Kışın Siyah Günler, Kamelyasız Kadınlar*

Anı: *Annem İçin, Anılar Issız ve Yağmurlu*

Antoloji: *İlk Gençlik Çağına Öyküler (2 Cilt), Gençlere Türk Romanından Altın Sayfalar*

Tiyatro: *Cahide Sonku Ölüm ve Elmas*

4)Modernizmi Esas Alan Anlayış

MODERNİZM

- ❖ *Modernizm, Hristiyanlığın doğuşu safhasında eski ile yeniye birbirinden ayırt etmek için kullanılmıştır. Hristiyanlık yeni; yani modern olarak algılanmıştır o dönemde.*
- ❖ *Modernizm, realizme tepki olarak ortaya çıkmıştır. Realizmdeki dış gerçekliğin olduğu gibi kavranabileceği anlayışı modernistlerce kabul görmemiştir.*
- ❖ Geleneksel olanı günün anlayışına uydurma, yerleşik ve alışılmış olanı yeni olana tabi kılma eğilimi vardır.
- ❖ Geleneksel yapı ve anlatım terk edilmiştir.
- ❖ Olay, karakter, çevre yerine imge ve simgeler ön plana çıkar.
- ❖ Alegorik(sembolik) anlatım benimsenmiştir.
- ❖ Yerleşik uzlaşımlara, modern toplumun bayağılığına isyan vardır.
- ❖ Birey dışındaki toplumsal yapıyı yansıtmaktan kaçınılır.
- ❖ Bireyin bunalımları ve toplumla olan çatışmaları anlatılır.
- ❖ Çağrışıma çok yer verilir.
- ❖ Modernizmde varlıkların görüldükleri gibi olmadıklarına, modern toplumun sıradanlıklarına isyan söz konusudur.
- ❖ Anlatımda şiire has bir söyleyiş söz konusudur.
- ❖ Kişilerin toplum içindeki yer ve değerinden çok psikolojik özellikleri öne çıkarılır.
- ❖ Diyalog ve hikaye etme yerine bilinç akışı tekniği kullanılır.

POSTMODERNİZM

- ❖ *Postmodernizm II. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmıştır. Modernizmin tersine teknolojik ve bilimsel kültüre karamsar açıdan değil, yarı alaycı yarı olumlu bakmayı tercih eder. Postmodernizm, modern ötesi olarak algılanabilir. Postmodernizm, modernizmin sorgulanması gerektiğini ortaya koyar.*
- ❖ Eserlerde belirli bir bütünlük aranmaz. Bölümler arasında bağlantılarda kopukluk vardır.
- ❖ Olaylar mantık silsilesi içinde gelişmez.
- ❖ Kahramanı olmayan roman ve hikayeler yazılır.
- ❖ Birbiriyle ilişkili olmayan kahramanlar bir arada verilir.
- ❖ Karşıtlıklardan sıkça yararlanılır.
- ❖ Çoğulculuk vardır, yani çeşitlilik söz konusudur.
- ❖ Masalsı anlatımdan, polisiye öğelerden sıkça yararlanılır.
- ❖ “**Parodiye**” başvurulur. (**parodi:** başkasına ait ciddi bir sanat eserini eleştirmek ve onunla alay etmek amacıyla eseri yeniden kurgulamak ve gülünçleştirmektir.)
- ❖ Yazar, eserin ne iç ne de dış gerçekliği yansıtabileceğini; yani eserin kurmaca olduğunu

anlatmaya çalışır. Romanın varoluş süreci bazı söz oyunları ile ortaya konur, buna “**üstkurmaca**” denir.

- ❖ **Metinlerarasılık:** Bir yazarın diğer metinlerden yararlanması ya da farklı türleri bir arada kullanmasıdır.
- ❖ Metinlerarası ilişki kurulurken çeşitli teknikler kullanılır. Başka metinlerden alıntı yapmaya “**kolaj**” ya da “**montaj**”; Bu metinlerin kişi tarafında seçilerek kullanılmasına ise “**ekletisizm**”; bir yazarın veya eserin dil ve anlatım özelliklerine, düşüncelerine öykünmeyi, onlar gibi yazmayı **üslup** olarak taklit etmeye “**pastij**” denir.
- ❖ İmgesel anlatım benimsenir.
- ❖ Gerçeğin tek ve tartışılmaz olmasına karşı çıkılır. Onalara göre; “**yorumdan kopuk gerçek**” olmaz.
- ❖ Geleneksel sanata ve sanat anlayışına karşıdır.
- ❖ Gerçek olanla kurmaca olan bir arada verilir.
- ❖ İroniye yer verilir. Postmodern sanatçı modern dünyayı belli ölçüde kabul eder ancak onunla alay eden bir tavır sergiler.

Modernist ve postmodernist sanatçılar

Sait Faik Abasıyanık, Adalet Ağaoğlu, Haldun Taner Ferit Edgü, Yusuf Atılgan, Rasim Özdenören Vüsat Orhan Bener, Fûruzan, Bilge Karasu, Oğuz Atay Nezihe Meriç, Orhan Pamuk, Latife Tekin...

SAİT FAİK ABASIYANIK (1906 – 1954)

- ❖ Çağdaş öykücülüğün öncülerindedir.
- ❖ Hikâyelerinde konu ve olaydan çok zamandan ve insan yaşamından kesitler öne çıkar.
- ❖ Türk edebiyatında **Çehov(Durum)** tarzı hikâyenin en önemli temsilcisidir.
- ❖ Genellikle gerçekçi olan yazarın bazı öykülerinde gerçeküstü öğeler öne çıkar.
- ❖ İstanbul, deniz, balık, yoksulluk, avare insanlar, doğa yaşama bağlılığın göstergesi olarak öykülerinde sıkça yer bulur.
- ❖ “**Her şey insanı sevmekle başlar.**” Sözü onun insana bakış açısını ortaya koyar.
- ❖ Hikâyelerini sade bir Türkçeyle yazmıştır.

Eserleri:

Öykü: *Semaver, Sarnıç, Mahalle Kahvesi, Tüneldeki Çocuk, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Havada Bulut, Kumpanya, Alemdağ'da Var Bir Yılan, Son Kuşlar, Az Şekerli*

Roman: *Medarı Maişet Motoru (Sonraki baskıda adı “Birtakım İnsanlar”), Kayıp Aranıyor*

Şiir: *Şimdi Sevişme Vakti*

Röportaj: *Mahkeme Kapısı*

RASİM ÖZDENÖREN (1940 – ...)

- ❖ Bireyin yalnızlığını, yabancılaşmasını, kuşak çatışmasını, modernlik, gelenek gibi sorunları, değerlerinden koparılmış ve modern kentlerin varoşlarında kıştırılmış bireyin veya ailenin acılarını

yerli-İslami bir duyarlılık ve bakış açısıyla öykülerine taşımıştır.

- ❖ Hikâyelerinde varoluşçu felsefeden izler görülür, bireyin bilinçaltına iner, ruhsal çözümlenelerde bulunur.
- ❖ Hikâyeleri dışında denemeleri de vardır.

Eserleri:

Hikâye: *Hastalar ve Işıklar, Çözülme, Çok Sesli Bir Ölüm, Çarpışmalar, İmkânsız Öyküler*

Roman: *Gül Yetiştiren Adam*

FÛRUZAN TEKİL (1935-...)

- ❖ Öykü yazarı olarak tanınmıştır.
- ❖ Orta sınıfın acısını, sevgisini anlatır.
- ❖ İstanbul’un kenar semtlerindeki fakir insanların yoksulluklarını, saflıkları yüzünden kötü insanların eline düşen genç kadınları, aile içi ilişkileri, kuşak çatışmalarını anlatır.
- ❖ Genellikle göçmenler, kadınlar ve çocuklar üzerinde durur. Kadın konusu da onun ele aldığı konulardandır.
- ❖ Genellikle uzun ve ayrıntılı bir anlatım vardır. Olaydan çok betimleme ve çözümlenelere yer vermiştir.
- ❖ “**Parasız Yatılı**” adlı eseriyle **Sait Faik** ödülünü almıştır.

Eserleri:

Öykü: *Parasız Yatılı, Kuşatma, Benim Sinemalarım, Gecenin Öteki Yüzü, Gül Mevsimidir, Sevda Dolu Bir Yaz, Yedi Öykü*

Roman: *47’liler, Berlin’in Nar Çiçeği*

Gezi-Röportaj: *Yeni Konuklar, Balkan Yolcusu, Ev Sahipleri, İşte Bizim Rumeli*

Oyun: *Redife’ye Güzelleme, Kış Gelmeden*

Şiir: *Lodoslar Kenti*

BİLGE KARASU (1930 – 1995)

- ❖ Anlattığıyla, anlatımıyla özgün bir sanatçıdır.
- ❖ Müziğe felsefeye, sinemaya uzanan geniş bir yelpaze içinde bireyin sorunlarını; sevgi, dostluk, yalnızlık odağında ele almıştır.
- ❖ Ben merkezli hikâyeler yazmıştır.

Eserleri:

Öykü: *Troya’da Ölüm Vardı, Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı, Göçmüş Kediler Bahçesi, Narla İncire Gazel*

NEZİHE MERİÇ (1925 – 2009)

- ❖ Toplum içinde bile kendi iç yalnızlığını sürdüren genç kız ve kadınları başarıyla anlatmıştır.
- ❖ **Çehov** tarzı hikâyeye uygun eserler vermiştir.
- ❖ Öykü, tiyatro ve roman türlerinde eserler yazmıştır.

Eserleri:

Öykü: *Bozbulanık, Topal Koşma, Menekşeli Bilinç, Dumanaltı, Bir Kara Derin Kuyu, Yandırma, Gülün İçinde Bülbül Sesi Var, Çisenti*

VÜS'AT ORHAN BENER (1922 – 2005)

- ❖ Vüs'at O. Bener, eserleri içinde daha çok özyaşamöyküsel nitelik taşıyan öyküleriyle bilinir.
- ❖ Bener, ham gerçekliği edebi bir temele oturtarak ele aldı. Gündelik olaylarla, bilinçaltında birikmiş yaşam parçalarını birleştirdi.
- ❖ Okurdan çaba isteyen, ayrık bir dili olan Bener'in kişilerinin gündelik hayatın ikiyüzlülüklerini dışı vuran bilinç akışlarını, Virgül dergisindeki yazısında, Orhan Koçak "iç konferans tekniği" olarak adlandırmıştır.
- ❖ Öykülerinin yanı sıra Vüs'at O. Bener'in şiirleri, kısa dizelerden oluşan, esprili, ironik ve şaşırtıcıdır.

Eserleri:

Öykü: *Dost, Yaşamaz, Siyah-Beyaz, Mızıkalı Yürüyüş, Kara Tren, Kapan*

Oyun: *Ihlamur Ağacı, İpin Ucu*

Roman: *Buzul Çağının Virüsü, Bay Muannit Sahtegi'nin Notları*

Şiir: *Manzumeler*

NAZLI ERAY (1950-...)

- ❖ Fantastik-gerçekçi hikâyeleriyle tanınmıştır. Postmodern bir yazardır.
- ❖ Gerçekle gerçeküstü arasında köprüler kuran, masalsi öğelerle beslenen öyküler yazmıştır.
- ❖ Hikâyelerinde insanların sevgilerini, hüznlerini işler.

Eserleri:

Öykü: *Ah Bayım Ah, Geceyi Tanıdım, Kız Öpme Kuyruğu, Hazır Dünya, Eski Gece Parçaları*

Roman: *Pasifik Günleri, Orphee, Deniz Kenarında Pazartesi, Ay Falcısı, Yıldızlar Mektuplar Yazar, Örumçeğim Kitabı, Elyazması Rüyalar Aşkı Giyinen Adam, Sis Kelebekleri*

HALDUN TANER (1915-1986)

- ❖ Öykü ve oyun yazardır.
- ❖ Eserlerinde çağının sorunlarını ortaya koymuş, eser kişilerinden hareketle çözümler de sunmuştur.
- ❖ Epik tiyatronun, kabare tiyatrosunun bizdeki öncüsüdür.
- ❖ Yazmış olduğu "**Keşanlı Ali Destanı**" edebiyatımızda epik tiyatronun ilk örneği kabul edilir.
- ❖ Eserlerinde akıcı arı bir Türkçe kullanmıştır.

Eserleri:

Öykü: *Yaşasın Demokrasi, Şişhane'ye Yağmur Yağlıyordu, On İkiye Bir Var, Sancho'nun Sabah Yürüyüşü, Ayışığında Çalışkur, Konçınalar, Yalıda Sabah*

Tiyatro: *Günün Adamı, Dışarıdakiler, Huzur Çıkmazı, Keşanlı Ali Destanı, Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım, Fazilet Eczanesi, Zilli Zarife*

Portre / Anı: *Ölür İse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil*

CÜMLENİN ÖGELERİ

Bir duygu, düşünce veya durumu tam olarak anlatan sözcük ya da söz öbeklerine **cümle** (tümce) denir. Cümle, özne ve yüklem gibi temel; nesne, dolaylı tümleç ve zarf tümleci gibi yardımcı öğelerden oluşur.

1. YÜKLEM

Cümlede kip ve zaman bildirerek yargıyı ortaya koyan temel unsurdur. Yüklem, tek başına cümle özelliği gösterir. Diğer öğeler yüklem tamamlayıcı öğeleridir. Cümlede yüklemi bulmak için herhangi bir öğeye soru soramayız. Onu çekimli durumda bulunan sözcüklerden anlarız. Örneğin;

"Anlıyorum" sözcüğü "anlamak" eyleminin şimdiki zamanla çekimlendiğini gösteriyor. Öyleyse yargı bildiriyor demektir. Dolayısıyla bu, bir cümledir.

"Bugün mutfakta anneme yardım ettim."

Cümlesindeki altı çizili söz birleşik fiil olduğu için,

"Çiftçinin ambarı sabanın ucundadır."

Cümlesindeki altı çizili söz isim tamlaması olduğundan,

"Türkçe dersimize giren kişi genç bir öğretmendi."

Cümlesindeki altı çizili kısım ise sıfat tamlaması olduğundan bölünemez ve bu şekilde yüklem olur.

2. ÖZNE

Cümlede yüklem bildirdiği işi, hareketi yapan ya da oluş içinde bulunan ögedir. Cümlenin temel ögesidir. Ancak her cümlede bulunmak zorunda değildir.

Cümlede özneyi bulmak için yükleme "kim" ve "ne" sorularını sorarız. Ancak özellikle "ne" sorusu, nesneyi bulmak için de sorulduğundan, biz özne sorusunu yükleme değişik biçimde sorarız. Örneğin;

"Annem, elbise aldı."

Cümlesinde "aldı" yüklemidir. Özneyi bulmak için yükleme "Alan kim?" diye soruyoruz. Cevap olarak "annem" geliyor. Öyleyse cümlenin öznesi bu sözcüktür. Cümlede özne yukarıdaki örneklerde görüldüğü gibi, açık olarak verilebileceği gibi, yüklem çekiminden de çıkarılabilir. Cümlede olmayan, yüklemdeki kişi eklerinden anlaşılan bu tür öznelere "gizli özne" adı verilir.

"Ders çalışmana yardım ederim."

Cümlesinde **gizli özne**(Ben) vardır.

"Sokaklar çok güzel temizlendi."

Cümlesinde işi yapan belli değildir. Ama işten etkilenen öğe vardır. "Temizlenen ne?" sorusu bize "sokaklar" sözcüğünü veriyor. Bu şekildeki öznelere **sözde özne** denir.

- ◆ Bazı cümlelerde ise özne bulunmaz. Yani eylemi yapan bazen belli değildir.

"Yağmurlu havalarda geziye gidilmez."

Cümlesinde “gidilmeyen ne, gidilmeyen kim?” gibi sorulara cevap alınmaz. Öyleyse cümlenin öznesi yoktur.

3. NESNE

Cümlede yüklem bildirdiği işten etkilenen ögedir. Yükleme sorulan “kimi, neyi, ne” sorularına cevap verir. Nesnelere hâl ekini alıp almamalarına göre iki grupta incelenir.

a. Belirtili Nesne

Nesne görevinde bulunan söz, “-i” hâl ekini almışsa, nesneye belirtili nesne denir.

“Kitabı öğretmenden aldı.”

Cümlesinde “kitabı” nesnesi “-i” hal eki aldığından belirtili nesnedir.

b. Belirtisiz Nesne

Nesne görevinde bulunan söz “-i” hâl ekini almamışsa buna, belirtisiz nesne denir.

“Akşama kadar odasında kitap okudu.”

Cümlesinde “kitap” nesnesi bu eki almamış ve belirtisiz nesne olmuştur.

4. DOLAYLI TÜMLEÇ

Yüklem yöneldiği, bulunduğu, çıktığı yeri gösteren ögedir. Yükleme sorulan “-e”, “-de” ve “-den” hâl eklerini alan sorulara aynı ekleri alarak cevap veren sözcük ya da söz öbekleri dolaylı tümleş görevinde bulunur.

“Çözemediği soruları bana sorar.”

“Dışarıda şiddetli bir rüzgar esiyordu.”

NOT: Yönelme hal eki almasına rağmen zaman bildiren sözcükler dolaylı tümleş değil, zarf tümleşidir.

“Akşama eve geç kalmayın.”

“Erkenden koşuya gireriz.”

Altı çizili sözcükler, hâl eki almış olmasına rağmen dolaylı tümleş değildir.

5. ZARF TÜMLECİ

Yüklem zamanını, durumunu, miktarını, yönünü, koşulunu vb. bildiren ögelerdir. Bunların her biri değişik bir soruyla bulunur.

“Yazın bol bol kitap okuyacağım.”

“Arabamız engebeli yolda ağır ağır ilerliyordu.”

“Çocuğun dersleri şaşılacak kadar iyiydi.”

“Ayakkabıları içeri alın.”

CÜMLE VURGUSU

Cümlede asıl anlatılmak istenen öge vurgulanır. Biz konuşurken, önemseydiğimiz ögeyi cümlenin herhangi bir yerinde ses tonumuzu yükselterek vurgulayabiliriz.

Ancak yazıda bunu yapamayacağımızdan, vurgulamak istediğimiz ögeyi yükleme yaklaştırırız. Yani cümlede yükleme en yakın öge, en çok vurgulanan ögedir.

1. Fiil cümlelerinde vurgu, yüklemden önceki kelime ya da kelime grubu üzerindedir.

“Babam bizi dün fuara götürdü.”

Cümlesinde yükleme en yakın olduğu için dolaylı tümleş,

“Babam bizi fuara dün götürdü.”

Cümlesinde yükleme en yakın olduğu için zarf tümleş;

“Babam fuara dün bizi götürdü.”

Cümlesinde yükleme en yakın olduğu için nesne;

“Dün fuara bizi babam götürdü.”

Cümlesinde yükleme en yakın olduğu için özne vurguludur.

2. İsim cümlelerinde vurgu, yüklem üzerinde bulunur.

Bu gün hava gerçekten çok güzeldi.

Bu benim çok beğendiğim bir arabaydı.

Evin rengi nedense hep kırmızıymış.

3. Devrik bir fiil cümlesinde yüklem eğer cümlenin başında ise vurgu yüklem üzerinde, yüklem cümlenin ortasında ise vurgu yüklemden bir önceki sözcük üzerindedir.

Gitmiyor hiç gözümünden onun bizi terk edişi.

Sevmedi hiç kimse beni senin gibi.

Ameliyattan sonra gözlerim görmüyor artık eskisi gibi.

Gözlerime uyku girmedi yolunu beklerken.

4. Devrik bir isim cümlesinde yüklem erd olursa olsun vurgu daima yüklem üzerindedir.

Yemyeşildi uçsuz bucaksız uzanan ıssız vadi.

Uzakmış yaşadığın köyler, kasabalar.

Senin küçük çok yaramazdı bu gece.

5. Soru cümlesinde soru anlamı “kim, ne, kaç” gibi soru sözcüğü ile sağlanmışsa vurgu soru sözcüğü üzerinde, soru anlamı “mi” soru eki ile sağlanmışsa vurgu “mi” ekinden önceki sözcüktedir.

Bu kağıtları yere kim attı?

Yeni aldığım kazağı nereye koymuşlar?

Sinemaya kaç kişigidecek?

Dayımlar bize yarın mı gelecek?

Verilen ödevleri bitirdin mi?

ARA SÖZ

Cümleyi söylerken söz arasına sıkıştırılan, bazen bir öğenin açıklayıcısı, bazen cümle dışı unsur olan söz veya söz öbeklerine ara söz denir.

“Büyüdüğüm o güzel şehri, Bursa’yı, asla unutamam.”

Cümlesinde “Bursa’yı” ara sözü cümlenin nesnesinin açıklayıcısı olarak kullanılmıştır. Ara söz daima açıkladığı öğeden sonra gelir.

3.ÜNİTE:

ŞİİR

TANZİMAT I. DÖNEM ŞİİRİ

- ✓ Tanzimat Döneminde şiir alanında birçok yenilik yapılmıştır.
- ✓ Şiirde biçim açısından divan şiiri geleneği devam ettirilmiş, içerik bakımından ise yenilikler getirilmiştir.
- ✓ Şiirin konusu olabildiğince genişletilmiştir.
- ✓ Divan şiirindeki parça güzelliği yerine konu bütünlüğü getirilmiştir.
- ✓ Hece ölçüsüyle birkaç deneme dışında, aruz ölçüsü kullanılmıştır.
- ✓ Şiirde konu ile ilgili ilk defa şiirlere başlık konulmuştur.
- ✓ Nazım birimi olarak genellikle beyit kullanılmıştır.
- ✓ Biçimdeki tek yenilik kasidenin klasik bölümlerinin kaldırılıp, doğrudan konuya geçilmesidir.
- ✓ Hak, adalet, hürriyet, kanun, vatan gibi kavramlar şiirde ilk defa bu dönemde kullanılmıştır. (Daha çok toplumsal konular işlenmiştir.
- ✓ Fransız edebiyatının etkisiyle yeni mecazlar kullanılmıştır. (*Medeniyet cihanının peygamberi, adaletin fanusu, zulüm kılıcının hamiyet ateşinde erimesi*)
- ✓ Ağırlıklı olarak **romantizm** akımı, bunun yanında bazı sanatçılar (**Şinasi**) da yaptıkları çevirilerin etkisiyle **klasisizmden** etkilenmişlerdir.
- ✓ **“Kafiye göz içindir.”** anlayışı benimsenmiştir.
- ✓ **“Sanat toplum içindir.”** anlayışı benimsenmiştir.
- ✓ Dilin sadeleştirilmesi savunulmuş ancak başarılı olunamamıştır.

TANZİMAT II. DÖNEM ŞİİRİ

- ✓ Şiirin konusu genişletilmiştir. Yaşamda güzel olan her şeyin şiir konusu olabileceği düşüncesi benimsenmiştir.
- ✓ **İstibdat**(Baskıcı yönetim) Döneminin etkisiyle bireysel ve soyut konular işlenmiştir: Ölüm, sevinç, hiçlik, yokluk, aşk, doğa metafizik, ruh...

- ✓ Romantizm akımının etkisi vardır.
- ✓ Divan şiiri nazım biçimlerinin yanında yeni biçimler de kullanılmıştır.
- ✓ Şiire biçim açısından bazı yenilikler getirilmiştir.
- ✓ Aruz ölçüsü kullanılmıştır.
- ✓ Bütün güzelliği esas alınmıştır.
- ✓ **“Kafiye kulak içindir.”** anlayışı benimsenmiştir.
- ✓ **“Sanat sanat içindir.”** anlayışı benimsenmiştir.
- ✓ Birinci dönemin diline göre daha ağır bir dil kullanılmıştır.

ŞİNASI (1826-1871)

- ✓ Tanzimat edebiyatında yeniliğin öncüsü olmuş bir yazarımızdır.
- ✓ Dilde sadeleşmeye öncülük etmiştir.
- ✓ Tercümanı Ahval ve Tasviri Efkâr gazetelerini çıkarmıştır.
- ✓ İlk makale **“Tercümanı Ahval Mükaddimesi”**; ilk piyes **“Şair Evlenmesi”**ni yazmıştır.
- ✓ Noktalama işaretlerini ilk defa o, kullanmıştır.
- ✓ Fransa’da bulunmuş, Fransız edebiyatından ve yazarlarından etkilenmiştir.
- ✓ **Lamartine ve Lafontaine**’den çeviriler yapmıştır.
- ✓ **“Müntehabatı Eş’ar”** adlı eserini daha önce yazmış olduğu şiirlerinden seçerek yapmıştır.
- ✓ Klasisizimden etkilenmiştir.

Eserleri:

Durubı Emsali Osmaniyye (Osmanlı Atasözleri Kitabı) Tercümei Manzume (İlk şiir çevirileri), Müntehabatı Eşar(Şiirleri), Divanı Şinasi, Tasviri Efkâr(Gazete)

ZİYA PAŞA(1825-1880)

- ✓ Doğu kültürüyle yetişmiş daha sonraki dönemlerde batıya yönelmiştir. Yenilikçi fikirleri vardır ama bu fikirler eserlerinde görülmez.
- ✓ Eski ile yeni arasında gidip gelen bir yazardır. Bu nedenle **Namık Kemal**’le arası açılmıştır. Önceki dönemlerinde Divan şiirini Türk şiiri olarak kabul etmez (**Şiir ve İnşa** makalesi) fakat daha sonra yayınlamış olduğu **“Harabat”** adlı eserinde ise bunun tersini söyler.
- ✓ Arapça ve Farsça sözcüklerle örülü bir dili vardır.
- ✓ Hece ölçüsüyle bir türküsü vardır.
- ✓ Edebiyatımızın en önemli Tercüben ve Terkiibent şairidir.
- ✓ Edebiyatımızda ilk antoloji sayılan **“Harabat”**ı

yazmıştır. (Bu eserde Divan edebiyatını övmüştür.)

- ✓ **Zafername** adlı üç bölümlük manzum eserinde **Sadrızam Ali Paşa'nın** tutum ve davranışlarını över görünür ancak üstü kapalı bir şekilde onu yerer.
- ✓ Ziya Paşa'nın şiirleri ölümünden sonra "**Eş'arı Ziya**" ve "**Külliyatı Ziya Paşa**" adlı kitaplarda toplanmıştır.
- ✓ "**Şiir ve İnşa**" adlı makalesini Divan edebiyatını eleştirmek amacıyla yazmıştır.
- ✓ "**Defteri Amal**" adlı eserinde çocukluk anılarını anlatmıştır.
- ✓ "**Rüya**" adlı eseri vardır.(İlk röportaj örneğidir.)

RECAİZADE MAHMUT EKREM

(1847- 1914)

- ✓ İlk realist romanımız olan: **Araba Sevdası'nı** yazmıştır.
- ✓ **Tevfik Fikret**'in akıl hocasıdır.
- ✓ Muallim Naci ile uzun yıllar süren "**eski-yeni**" tartışmasında yeniyi savunmuştur.
- ✓ "**Sanat sanat içindir ve kafiye kulak içindir.**" görüşünü benimsemiştir.
- ✓ "**Zemzeme**" adlı eserinin ön sözünde dile getirdiği düşünceler sebebiyle eski-yeni tartışmasının fitilini ateşlemiştir. Buna karşılık olarak **Muallim Naci "Demdeme"** adlı eseri yazmıştır.
- ✓ Oğlunun erken ölümü onu bireysel ve hüzünlü eserler yazmaya zorlamıştır.
- ✓ "**Güzel olan her şey şiirin konusu olabilir**" diyerek şiirin konu bakımından zenginleşmesine katkı sağlamıştır.
- ✓ Edebiyatımızda eleştiri türünün yerleşmesinde önemli bir isimdir.
- ✓ Devrinin genç nesillerine edebiyatı öğretmesiyle tanınmış önemli bir yazardır. Bu yönüyle **Servetifünun'un** oluşmasında etkili olmuştur.

Eserleri:

Tiyatroları: Afife Anjelik, Çok Bilen Çok Yanılır, Vuslat

Şiirleri: Zemzeme(I, II, III), Nağmei Seher, Yadigarı Şebap, Pejmurde

"**Talimi Edebiyat**" adlı eseri onun edebiyata dair görüşleri içeren en önemli eseridir. (Belagat kitabıdır.)

"**Araba Sevdası**" Yanlış Batılılaşmayı konu alır. Ayrıca bu eser romantizmden realizme geçiş örneğidir.(Bihruz Bey)

Takdiri Elhan: Eleştiri türünde yazılarını içerir.

ABDÜLHAK HAMİT TARHAN

(1851-1937)

- ✓ Şiirdeki Batılılaşma hareketinin asıl büyük öncüsüdür.
- ✓ "**Şairi Azam**(Büyük Şair) olarak tanınır.
- ✓ Dili süslü ve sanatlıdır.
- ✓ Vezin ve kafiye kaygısı taşımayan savruk bir şairidir.

- ✓ Genellikle şiir ve tiyatro türünde eserler vermiştir.
- ✓ Tiyatroları sahne tekniğine uygun olmayıp oynamak için değil, okunmak için yazılmış eserlerdir.
- ✓ Yazar romantizm akımına uygun şiirler yazmıştır.
- ✓ Eserlerinde zıt kavramlar sıklıkla yer alır. Bu yüzden "**Tezatlar Şairi**" olarak bilinir.
- ✓ Onun şiirlerinde ölüm, insanlık gibi soyut kavramlar geniş yer tutar.
- ✓ Manzum tiyatrolar yazmıştır. Bu eserlerinde hem hece ölçüsünü hem de aruz ölçüsünü kullanmıştır.
- ✓ Türk şiirinin hem biçim hem de içerik olarak Divan edebiyatının etkisinden kurtarmıştır.
- ✓ Türk edebiyatında ölçüsüz ilk şiir olan "**Validem**" adlı şiiri yazmıştır.
- ✓ Edebiyatımıza kır ve köy hayatını sokmuştur.(**Sahra** ilk pastoral şiir)
- ✓ Edebiyatımıza ölüm ve metafizik temalarını sokan şairdir.(**Makber**-şiir)

Eserleri:

Şiir Kitapları: Sahra, Makber, Halce, Ölü, Bunlar Odur, Baladan Bir Ses, Belde, Garam

Tiyatro Kitapları: Tarık, Fitnen, **Eşber**(Aruz ölçüsü ile yazılmış ilk piyes), İlhan, Liberte, **Nesteren**(Hece ölçüsüyle yazılmış ilk piyes), Macerayı Aşk, Sabru Sebat, İçli Kızlar, Liberte, Sardanapal

MUALLİM NACİ (1850-1893)

- ✓ Eski -yeni tartışmasında eski edebiyat yanlılarının savunucusu durumundadır.
- ✓ Batı edebiyatını tanımış olmasına rağmen Divan edebiyatından kopamamıştır.
- ✓ Yeni edebiyatı savunan Recaizade Mahmut Ekrem'le uzun tartışmalara girmiştir. Muallim Naci, Malumat; Recaizade de Servetifünun adlı dergilerde görüşlerini açıklamışlardır. Bu tartışmanın neticesinde Recaizade'nin etrafında Servetifünuncular toplanmış ve Servetifünun edebiyatı oluşturmuştur.
- ✓ Recaizade'nin "**Zemzeme**"sine karşılık "**Demdeme**"yi yazmıştır.
- ✓ Eski edebiyatı savunmasına rağmen oldukça sade bir dili vardır. Tanzimat'ta en sade ve en kusursuz nesir onundur. Dili başarıyla kullanır.
- ✓ İlk köy şiirini yazan şairdir.(**Köylü Kızların Şarkısı**)

Eserleri:

Şiir Kitapları: Şerare, Ateşpare, Sümbüle, Füzan

Sözlük: Lügati Naci

Eleştiri: Muallim, Yazmış Bulundum, Demdeme

Hatıra: Ömer'in Çocukluğu

Tiyatro: Heder

Islahatı Edebiye: Edebi bilgiler verdiği kitaptır.

SERVETİFÜNÜN DÖNEMİNDE ŞİİR

- ✓ Servetifünün şiirinin en belirgin özelliği kullanılan dildeki farklılıktır. Tanzimat Dönemi şairlerinin dilde sadeleşme çabaları yerine, daha ağır, sanatlı ve kapalı bir dili tercih etmişlerdir. Kendi estetik anlayışlarına uygun ve müzikalite yönünden ahenkli gördükleri sözcükleri kullanmışlar, yabancı sözcük ve tamlamalarla yüklü, seçkinci, yapay bir dil yaratmışlardır.
- ✓ Türk şiirinin imge yapısında büyük değişiklikler yaratmışlar. Fransız şiirinden esinlenerek yeni bir imgelem sistemi kurmuşlardır. Bunun için de sözlüklerden o güne kadar kullanılmamış sözcükleri seçerek bunlardan yeni bir birleşim yaratmış, alışılmadık bağdaştırmalara yönelmişlerdir.
- ✓ Çok kırılğan duyarlılıkları vardır. Bu özellikleri de Servetifünün şairlerinin şiirlerine yansımıştır. Üzüntü ifade eden "**ah, of, vah**" gibi ünlemleri sıkça kullanırlar.
- ✓ Servetifünün şiirinin temelini "**hayal-hakikat çatışması**" oluşturur. Şairler; hayali, gerçek olana tercih eder. Gerçeklerden kaçıp hayallere sığınır.
- ✓ Eski şiirde anlam bir dize veya beyit içinde tamamlanırdı. Servetifünün şairleri bu düzeni tamamen değiştirmişlerdir. Anlamı bir dizede başlatıp bitirebildikleri gibi, dizenin ortasında da bitirmişler. Buna **Anjanbman** denir.
- ✓ Anjanbman yapılması, nazımın nesre yaklaşmasını sağlamıştır. Bu da şiirle düz yazı arasında bir tür sayılan **mensur şiirin** doğmasına sağlamıştır.
- ✓ Servetifünuncular şiirde ahenge çok önem vermişlerdir. Şiirde ses ögesini öne çıkarmak, yakın seslere sahip olan sözcükleri kullanmak, aliterasyondan yararlanmak, onların en belirgin özellikleri olmuştur.
- ✓ Servetifünün şiirinde tasvirler geniş yer tutar. Bu tasvirlerin bir kısmı gözleme dayalı gerçekçi tasvirlerdir. Bir kısmı da tabloya dayalı doğa manzarası biçimindedir. Tablo altına şiir yazma eğilimi de bu dönem şiirlerinde görülmüştür. Bu şiirlere "**pitoresk**" şiir de denir.
- ✓ Tanzimat sanatçılarından **R. M. Ekrem'in** "**Güzel olan her şey şiirin konusu olabilir.**" anlayışıyla hareket edilmiştir.
- ✓ "**Sanat sanat içindir.**" anlayışına uygun bireysel şiirler yazılmıştır.
- ✓ Nazım nesre yaklaştırılarak manzum hikâyeler yazılmıştır.
- ✓ Aruz ölçüsü, Servetifünün şiirinin temel ölçüsüdür. Bu dönemde aruz, Türkçeye başarıyla uyarlanmıştır. (Özellikle **Tevfik Fikret ve M. Akif Ersoy**) Hece ölçüsüyle yazılan şiirler yok denecek kadar azdır.

- ✓ Divan şiirinde aruzun tek kalıbıyla yazılan "**müstezat**" biçimini "**serbest müstezat**"a çevirmişler, aruzun hemen hemen her kalıbını kullanarak serbest müstezat örneği vermişlerdir.
- ✓ Servetifünün şairleri **parnasizm** ve **sembolizm** akımından etkilenmiştir. Fransız sembolistlerinden Valery, Mallarme, Baudelaire, Rimbaud ve Verlaine gibi şairlerin bunların şiirleri üzerinde büyük etkileri olmuştur.
- ✓ Batı edebiyatında yaygın olarak kullanılan **sonnet**, **terzarima** ve **triyole** gibi nazım biçimlerini kullanmışlar, özellikle gazele benzeyen biçimiyle **sonneti** yaygın olarak kullanmışlardır.
- ✓ Edebiyatımızda Batılı anlamda mensur şiirin ilk örneklerini bu dönemde "**Mensur Şiirler**" ve "**Mezardan Sesler**" adlı yapıtlarıyla **Halit Ziya Uşaklıgil** vermiştir. Servetifünün sanatçılarından **Mehmet Rauf** da mensur şiir alanında başarılı örnekler vermiştir. "**Siyah İnciler**" adlı eseri bu türdedir.

Mensur Şiirin Özellikleri

- Duygu ve hayâllerin ölçü, uyak gibi biçimsel öğelere bağlı kalınmadan şiirin ses ahengi, söyleyiş özelliklerini yansıtacak şekilde kaleme alınmış kısa ve yoğun yazılara "**mensur şiir**" denir.
- Mensur şiirlerde ölçü, uyak ve redif gibi biçime dayalı ahenk öğeleri yer almaz ancak sözcüklerin yan yana getirildiğinde oluşan sesin ahengi kullanılır.
- Düz yazıda şiirsel, sanatlı bir söyleyiş olarak adlandırabileceğimiz mensur şiir, ilk kez Fransız edebiyatında kullanılmıştır. Fransız edebiyatından Türk edebiyatına geçmiştir. Mensur şiirin beğenilmesi ve yayılmasında **Charles Baudelaire** ve **Arthur Rimbaud** gibi ünlü şairlerin büyük etkisi vardır.
- Mensur şiir Türk edebiyatına Servetifünün şairleri mensur şiirin yaygınlık kazanmasını sağlamıştır. Edebiyatımızda Batılı anlamda mensur şiirin ilk örneklerini Halit Ziya (Uşaklıgil) vermiştir. "**Mensur Şiirler**" ve "**Mezardan Sesler**" adlı yapıtları mensur şiir türünün ilk örnekleridir.
- Servetifünün sanatçılarından **Mehmet Rauf** da mensur şiir alanında başarılı örnekler vermiştir. Bu türde olan şiirlerini "**Siyah İnciler**" adlı kitabında toplamıştır.
- Bu dönemin şairlerinden **Ahmet Hikmet Müftüoğlu, Celâl Sahir, Faik Ali ve Hüseyin Cahit Yalçın** da mensur şiir türünde örnekler vermişlerdir.

Şiir ile Mensur Şiirin Karşılaştırılması

- Mensur şiir, edebiyatımızda zaman zaman "mensure" olarak da adlandırılmıştır. Mensur şiir ile şiirin şiirin özelliklerini şöyle karşılaştırabiliriz:
- Şiirde dize, beyit ve bent gibi nazım birimleri vardır. Mensur şiirde nazım birimi yoktur. Anlatımın temel birimi cümledir.
- Şiir gazel, kaside, şarkı, koşma gibi nazım biçimlerini kullanır. Mensur şiir düz yazıya dayanır, bu nedenle nazım biçimleri mensur şiirlerde yer almaz.
- Şiirde ölçü, kafiye, redif gibi biçimsel öğeler bulunur. Mensur şiirde bu unsurlar bulunmaz.
- Mensur şiirlerde de iç ahenge, ses uyumuna, şiirselliğe ve söyleyişte güzellik yaratmaya dikkat edilir. Bu özellikleriyle mensur şiir ile şiir arasında bir benzerlik vardır.
- Mensur şiir düz yazıya da benzer. Çünkü mensur şiir, şiirin biçimsel unsurlarını kullanmaz, düz yazının anlatım birimi olan cümleyi kullanır. Ancak düz yazıda edebî bir üslup kullanma, sanat eseri yaratma kaygısı yoktur, düşünce esas alınır. Mensur şiiri düz yazıdan ayıran en belirgin özellik de buradan gelir. İç ahenge önem vermesi, sözcüklerin yan yana gelişindeki ses uyumunu dikkate alması, sanatlı ve şairane söyleyişi önemsemesi mensur şiiri düz yazıdan ayıran özelliklerdir.

TEVFİK FİKRET

- Servetifünun döneminin en güçlü şairidir.
- Parnasizmin etkisiyle yazdığı şiirlerinde kusursuz bir biçim görülür.
- Şiirlerinde ölçü, şekil, kafiye gibi ses unsurlarıyla oluşturulmuş bir musiki sezilir.
- Aruzu Türkçeye başarıyla uygulayan iki sanatçıdan biridir.(Diğeri **M. Akif**'tir.)
- Şiiri düzyazıya yaklaştırmış, birkaç dize süren cümlelerden oluşan şiirler yazmıştır.
- Servetifünun döneminde yazdığı şiirlerinde bireysel konuları işlemiştir. Topluluk dağıldıktan sonra ise toplumcu konulara yönelmiştir.
- Manzum hikaye türünde şiirleri vardır.(**Balıkçılar, Nesrin, Hasta Çocuk, Ramazan Sadakası**)
- **Rübabi Şikeste** adlı şiir kitabındaki şiirler Servetifünun dergisindeyken yazdığı şiirlerinden oluşur.
- **Haluk'un Defteri** adlı kitabında ise oğlu Haluk'un kişiliğinde, istediği neslin özelliklerini, onlara verdiği öğütleri anlatmıştır. Buradaki şiirler sanat için sanat prensibinden toplum için sanata doğru yol aldığını gösterir.(M.Akif ise; Haluk'a karşı düşlediği gençliği Asım'ın kişiliğinde somutlar.)
- **Rübabin Cevabı** adlı şiir kitabı Fikret'in toplumcu ve vatancı şairliğinin olgun ve güçlü bir örneğidir. Vatanın kötü yöneticiler elinden çektiği sıkıntıları

eleştirici bir üslupla anlattığı bu şiirlerde şairin bu durum karşısında umudunu yitirmediği görülür.

- Yine "**Tarihi Kadim**" ve "**Hanı Yağma**" adlı eserlerinde devletin ileri gelenlerini eleştirmiştir.
- "**Bir Lahzai Taahhür**" adlı eserinde ise **II. Abdülhamit**'e yapılan suikastın gerçekleşmemesinden duyduğu üzüntüyü dile getirir.
- "**Sis**"adlı şiirinde ise, İstanbul'un kötü yönlerinden söz eder ve İstanbul'u karalar. Bu şiirine karşılık **Yahya Kemal "Siste Söyleniş"** isimli bir şiir yazar ve İstanbul'u savunur.
- Şair çocuklar için yazdığı "**Şermin**" adlı şiir kitabını ise hece ölçüsüyle ve sade bir dille yazar.
- Dinlere yaklaşımı sebebiyle **Mehmet Akif**'le tartışmıştır.(**Tarihi Kadim'de**)
- Portre şiir yazma tarzını geliştirmiştir. **Avengi Tasvir** adlı şiirinde on iki şairin tasvir ve tahlilini yapmıştır.

Eserleri:

Rubabi Şikeste, Haluk'un Defteri, Rubabin Cevabı, Tarihi Kadim, Doksan Beşe Doğru, Şermin...

CENAP ŞEHABETTİN

- ❖ Dönemin diğer büyük şairidir.
- ❖ Aslında doktor olan ve Fransa'ya tıp öğrenimi için giden şair, orada Fransız edebiyatıyla yakından ilgilenmiştir.
- ❖ Şiirlerinde hem parnasizmin hem sembolizmin (*Sembolizmi Türk edebiyatına getiren ilk kişidir.*) etkisi görülür.
- ❖ Parnasizmin doğa betimlemeleri, sözcüklerle tablo çizme sanatı yine onun şiirlerinde hissedilir.
- ❖ "**Elhanı Şita**" adlı şiirinde karın yağışını sözcüklerle adeta okuyucuya hissettirir.
- ❖ Serbest müstезat tarzını ilk kez ve en iyi kullanan şairdir.
- ❖ Şiirlerinde kullandığı Arapça, Farsça, Fransızca sözcük ve tamlamalar yüzünden sıkça eleştirilmiştir.
- ❖ Şiirde güzellikten başka gaye aramadığını, güzel sanatlarda fayda aranmayacağını söyleyen şairin nesir alanında da önemli eserleri vardır.
- ❖ Nesir dili; şiir dilinden daha sade olan sanatçı yazılarını nüktelerle, zarif bir dille, zengin bilgisiyle etkili hale getirmiştir.
- ❖ Nesir(Düz yazı) alanındaki eserleri **Hac Yolunda, Avrupa Mektupları, Suriye Mektupları**(Gezi yazısı) **,Evraki Eyyam**(Değişik yazılardan oluşur)'dır.
- ❖ Ona göre şiir sözcüklerle resim çizme sanatıdır.
- ❖ Bütün şiirlerinde aruz ölçüsünü kullanmış, hece ölçüsünü "**parmak hesabı**" sözüyle küçümsemiştir.
- ❖ Şiirlerinde musikiye ve betimlemelere çok önem vermiştir.

Eserleri:

Tamat(şiir), Yalan, Körebe(tiyatro); Hac Yolunda, Avrupa Mektupları, Suriye Mektupları, Afaki Irak(Gezi yazısı); Evrakı Eyyam, Nesri Harp, Nesri Sulh(deneme-makale-sohbet) Tiryaki Sözler(Özdeyiş)

FECRIATI ŞİİRİ

- "Sanat, sanat içindir." görüşüne bağlı kalarak eserlerini oluşturmuşlardır.
- "Sanat şahsi ve muhteremdir." anlayışından hareketle eser vermişlerdir.
- Daha çok "tabiat ve aşk" temaları işlenmiştir.
- Duygusal ve romantik şiirler yazılmıştır.
- Tabiat tasvirleri gerçeklerden uzak ve **subjektiftir**.
- Şiirlerinde **aruz ölçüsü** kullanılmıştır.
- "Kulak için kafiye" anlayışı esas alınmıştır.
- "Serbest müstezat" daha da geliştirilmiştir.
- Fransız edebiyatı örnek alınmıştır.
- Bu dönem sanatçıları **sembolizm** ve **empresyonizm** akımlarından etkilenilmiştir.
- **Arapça, Farsça, Fransızca** sözcük ve tamlamalarla yüklü ağır, süslü bir dil kullanılmıştır.
- Topluluğun en önemli şairi **Ahmet Haşim'**dir.

AHMET HAŞİM

- Türk edebiyatında "**Akşam Şairi**" olarak da tanınır.
- Fecriati'nin temsilcilerinden olan şair, topluluk dağıldıktan sonra hiçbir edebi topluluğa katılmamış; sanat anlayışını değiştirmeden sanat yaşamına bağımsız olarak devam etmiştir.
- İlk şiiri "**Hayali Aşkım**"ı 1905'te yayımlamıştır.
- Sembolizmden etkilenmiştir. Şiirlerindeki doğa manzaraları, sembolistlerin genellikle tercih ettiği "**akşam, şafak, gurup, gece, mehtap, güller, yıldızlar, ormanlar**" gibi hayal kurmaya uygun yerler ve durumlardır. Empresyonizmden de etkilenmiştir.
- "**Sanat için sanat**" anlayışını benimsemiş, toplumsal konularla ilgilenmemiştir.
- Şiirlerinde daha çok serbest müstezat nazım biçimini kullanmıştır.
- Çocukluk anıları, aşk ve tabiat şiirlerinin başlıca temalarıdır.
- Bütün şiirlerini aruz ölçüsüyle yazmıştır. "**Köylü vezni**" olarak nitelendirdiği heceyi musiki açısından çok yetersiz bulduğu için kullanmamıştır.
- Şiirlerinde anlaşılacak gibi bir kaygısı yoktur.
- Dili ağırdır. Arapça, Farsça sözcük ve tamlamalarla yüklü bir dil kullanmıştır.
- Şiirleri imge ve iç ahenk bakımından çok zengindir.
- Şiirleri dış dünyaya ait gözlemlerinin kendi iç dünyasına bıraktığı izlenimlerini yansıtır. Dış dünya, Haşim'in hayal dünyasının en güzel renklerine bürünerek şiirlerine yansır.

- Düz yazı türlerinde de çok başarılıdır. Fıkra, sohbet, gezi türündeki yapıtlarında kendine özgü bir üslubu vardır. Bu yazılarda parlak zekâsını ortaya koyan orijinal buluş ve görüşleri yer alır.
- Düz yazılarında dil, şiirlerine göre sadedir. Bazen nükteli ve alaycı bir üslup kullanmıştır.
- Şiirle ilgili görüşlerini(**Poetika**) "**Piyale**" adlı şiir kitabının ön sözünde (**Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar**) açıklamıştır.
- **Ona göre şiir: Şiirin asıl özelliği duyulmaktır. Şiirin dili "musiki" ile "söz" arasında sözden ziyade musikiye yakındır. Şiirdeki bu dil bir açıklama vasıtası olmaktan çok bir telkin aracıdır. Şiirde musiki anlamdan önce gelir. Bu sözcükler şiire anlam değerinden çok musiki değerlerine göre girer. Şiirin anlam bakımından açık olması önemli değildir. Şiirin doğduğu yer şuuraltıdır. (bilinçaltıdır). Şiir düz yazıya çevrilemeyen bir nazımdır. Şiir bir hikâye değil, sessiz bir şarkıdır. Şiirde anlam aramak, eti için bülbülü öldürmek gibidir. En güzel şiirler anlamlarını okuyucunun ruhundan alan şiirlerdir. Şiirde önemli olan anlam değil, söyleyiş özellikleridir.**
- "**Merdiven**", "**O Belde**" en önemli şiirleridir.

Eserleri:

Şiir: Göl Saatleri, Piyale

Gezi: Frankfurt Seyahatnamesi

Deneme-Fıkra: Gurebahane-i Laklakan, Bize Göre

TAHSİN NAHİT (1887 – 1919)

- ✓ Fecriati topluluğunun şairi ve oyun yazarıdır.
- ✓ Bireysel konulu şiirler yazmıştır.
- ✓ Şiirleri sanat gücü bakımından çok güçlü değildir.
- ✓ Ahmet Haşim'in etkisinde kalmıştır.
- ✓ "**Adalar, Kamer ve Zühre şairi**" olarak tanınmıştır.
- ✓ Genelde kadın ve aşk temalarını işlemiştir.
- ✓ Tiyatroyla da yakından ilgilenmiştir. Tiyatro tekniği zayıftır.

Eserleri:

Şiir: Ruhi Bikayd

Tiyatro: Hicranlar, Jön Türk, Firar, Aşkımız, Sanatkârlar, Ben Başka, Talak, Kırık Mahfaza, Osmanı Sani, Kösem Sultan

EMİN BÜLENT SERDAROĞLU (1886 – 1942)

- Galatasaray futbol takımının ilk kaptanıdır ve kurucuları arasındadır.
- Tevfik Fikret ve Servetifünûn edebiyatından etkilenmiştir.
- Fecriatinin kurucularındandır. Bu topluluğun Ahmet Haşim'den sonraki en önemli şairidir.
- Fecriati Döneminde destansı yönü ağır basan epik şiirler yazmıştır.

- Hem bireysel hem de toplumsal konularda şiirler yazmıştır.
- Şiirlerinde benzetme ve istiarelere gereğinden çok yer vermiştir.
- Victor Hugo'nun "**Mavi Gözlü Yunan Çocuğu**" adlı şiirine karşı yazmış olduğu "**Kin**" şiiriyle tanınmıştır.

Şiir: *Kin, Hatay'a Selam, Dev Şarkısı*

MİLLİ EDEBİYAT DÖNEMİNDE ŞİİR

Ziya Gökalp ve Mehmet Emin Yurdakul'un başını çektiği bu şiir anlayışında, Milli Edebiyatı oluşturan düşünceler hâkimdir. Türkçülük düşüncesiyle yola çıkan Milli Edebiyatçılar, o döneme kadar yazılmış olan şiirleri Arap, Fars veya Batı taklidi olarak görmüş kendi öz kimliklerine, halk edebiyatına, dönerek heceyle şiir yazmışlardır. **Mehmet Emin Yurdakul** "**Biz Nasıl Şiir İsteriz?**" adlı şiirinde şiir görüşlerini de açıklamıştır.

Bu şairler, halka seslenip onların duygu ve hayallerini ifade etmeyi amaçlayan, aynı zamanda da onlara kendi fikirlerini açıklayan şiirler yazmışlardır.

Ziya Gökalp çevresinde sade bir dille ve hece vezni ile yazılan bir şiir hareketinin oluşmasında ve gelişmesinde, "**Genç Kalemler**" dergisi önemli bir işlev görmüştür.

- Sanatçılar, "**Yeni Lisan**" makalesinde ifade edildiği gibi konuşma dilinin imkânlarından faydalanarak sade bir dil kullanılmışlardır.
- Şiirlerde hece ölçüsü kullanılmıştır.
- Halk edebiyatı geleneğinden faydalanılmış hece ölçüsü kullanılarak modern biçimlere ve söyleyişlere de yer verilmiştir.
- Hece ölçüsünün değişik kalıpları denenmiş, şiirde kafiye ve redif gibi ahenk unsurlarına önem verilmiştir.
- Bu dönem şiiri toplumsal bir özellik taşımaktadır. Sanatçılar didaktik(Öğretici) bir üslupla şiirler yazmışlardır.
- Bu anlayışla oluşan şiirlerin temasını İslamiyet'ten önceki Türk tarihi, İslam tarihi, Türk coğrafyası ve Anadolu oluşturmuştur. Kısacası Milli Edebiyat şiiri Batılı değil, yerli temalarla oluşmuştur.
- Halkın ve ülkenin sorunları işlenmiştir.
- Milliyetçilik ve Türkçülük fikrini işleyen, millî coşkuyu artırıcı nitelikte şiirler yazılmıştır.
- Şiirlerde yalnız dördlük değil, değişik dize kümeleri kullanılmış, Batı edebiyatı kaynaklı nazım şekillerinden de yararlanılmıştır.

ZİYA GÖKALP (1876-1924)

- ❖ Türk milliyetçiliğinin esaslarını belirlemiştir.
- ❖ Eserlerinde halk dilini kullanmıştır. Halkın dertlerini isteklerini yansıtmaya çalışmıştır.
- ❖ "**Türkçülük, Türk milletini yükseltmektir**" diyerek bu ifade doğrultusunda hareket etmiştir.
- ❖ İlk dönemlerde aruz ölçüsüyle şiirler yazmış daha sonra hece ölçüsüne geçmiştir.
- ❖ Kendisinden sonraki birçok sanatçıyı fikirleriyle etkilemiştir.
- ❖ Milli Edebiyatın fikri temellerini atmıştır.
- ❖ **Turancılık** fikrini savunmuştur.
- ❖ Edebiyatın değil, fikrin önemli olduğunu savunmuştur.
- ❖ Türkiye'nin ilk **sosyologudur**.

Eserleri:

Dergi: *Yeni Mecmua, Küçük Mecmua*

Şiir: *Kızıl Elma, Yeni Hayat, Altın Işık*

Makale: *Türkleşmek, İslamlaşmak, Muasırlaşmak*

İnceleme: *Türkçülüğün Esasları, Türk Medeniyet Tarihi*

Mektup: *Malta Mektupları*

MEHMET EMİN YURDAKUL (1869-1944)

- ❖ Anadolu insanının yabancılara başkaldırısını çok güzel yansıtmıştır.
- ❖ Toplumcu sanat anlayışıyla milliyetçi çizgide eserler vermiştir.
- ❖ Bütün şiirlerini hece ölçüsüyle yazmıştır.
- ❖ Onun için önemli olan "**sanat değil öğreticiliktir.**" Sanat fikirleri anlatmak için sadece bir araçtır.
- ❖ Türkçülük fikrini ilk savunucusudur.
- ❖ "**Cenge Giderken**" adlı şiirinde "**Ben Türk'üm dinim, cinsim uludur.**" dizeleri önemlidir.
- ❖ Manzum hikaye tarzında şiirler yazmıştır.

Eserleri:

Şiir: *Türkçe Şiirler, Türk Sazı, Ey Türk Uyan, Tan Sesleri, Ordunun Destanları, Zafer Yolunda, Turana Doğru, İsyân ve Dua, Mustafa Kemal, Fazilet ve Adalet...*

MEHMET FUAT KÖPRÜLÜ (1890-1966)

- Önceleri sanatın şahsi ve muhterem olduğuna inanır ve 1909'da Fecriati topluluğuna katılır.
- Fransız sembolistlerini tanıtan yazılar yazar.
- Ziya Gökalp'in etkisiyle Milli edebiyata yönelir.
- Sanatçıya göre: **Edebiyat yalnızca aydınlara değil, halka da açık olmalıdır.**" Bu nedenle halk edebiyatı araştırmalarına yönelir.
- Milli edebiyata katıldıktan sonra hece ölçüsüyle şiirler, efsaneler yazar.
- Balkan Savaşları'nı anlatan "**Türkün Duası**" adlı şiiriyle ilgi toplar.

- Önceleri bireysel konularda yazan sanatçı sonraları toplumsal konulara yönelse de asıl başarısını edebiyat araştırmacılığından kazanmıştır.
- **“Tarihini bilmeyen milletlerin, gelecekleri de olamaz.”** Diyen Köprülü, Türkoloji çalışmalarına önem vermiştir.

Eserleri:

Hayatı Fikriyye, Malûmatı Edebiyye, Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Türk Edebiyatı Tarihi, Türk Tarihi

MİLLİ EDEBİYAT DÖNEMİNDEKİ ŞİİR ANLAYIŞLARI

Şiirin yapısı, şiirlerde işlenen konular, kullanılan dil ve anlatım özellikleri bakımından bu dönemde ürün veren şairlerin şiir anlayışlarını üç ana grupta inceleyebiliriz:

1. Sade Dil ve Hece Ölçüsüyle Şiir Yazan Şairler

- Bu grupta yer alan sanatçıların öncüleri **Mehmet Emin Yurdakul** ve **Ziya Gökalp**'tir.
- Bu sanatçıların her ikisi de Milli edebiyat akımının bütün ilkelerine bağlı kalmış; sade bir dille ve hece ölçüsüyle şiirler yazmışlardır.
- **“Beş Hececiler”** olarak tanınan sanatçılar da Ziya Gökalp'in etkisiyle bu şiir anlayışına uygun hareket etmişlerdir.

BEŞ HECECİLER

- Şiire, I. Dünya Savaşı ve Millî Mücadele yıllarında başlayan, Mütareke yıllarında şöhret kazanan Beş Hececiler, Anadolu'yu ve vasat insan tipini şiire soktular. Memleket sevgisi, yurt güzellikleri, kahramanlık ve yiğitlik, işledikleri başlıca konulardır.
- Beş Hececiler, Milli edebiyat akımından etkilenmiş ve aruzu bırakarak şiirlerinde hece ölçüsünü kullanmaya başlamışlardır. Bunda da oldukça başarılı olmuşlardır.
- Şiirde sade ve özentisiz olmayı ve süsten uzak olmayı tercih etmişlerdir.
- Şiirde memleket sevgisi, yurdun güzellikleri, kahramanlık ve yiğitlik gibi temaları işlemişlerdir.
- Hece vezni ile serbest müstезat yazmayı da denemişlerdir.
- Mısra kümelerinde dörtlük esasına bağlı kalmamış, yeni biçimler de denemişlerdir.
- Nesir cümlesini şiire aktarmışlar. Düz yazıdaki söz dizimi şiirlerinde de görülür.

Temsilcileri

Faruk Nafiz Çamlıbel

Yusuf Ziya Ortaç

Enis Behiç Koryürek

Halit Fahri Ozansoy

Orhan Seyfi Orhon

FARUK NAFİZ ÇAMLIBEL (1898-1973)

- ✓ Beş Hececilerin en önemli sanatçısıdır.
- ✓ **Çamdeviren** ve **Deli Ozan** unvanlarıyla tanınır.
- ✓ **“Sanat”** adlı şiiri memleketçi şiirin ilk bilinçli bildirisidir.
- ✓ Şiirleri aşk, memleket güzelliği, vatan sevgisi üzerine kuruludur.
- ✓ Anadolu'yu şiirlerinde en iyi işleyen şairlerimizdendir.
- ✓ Behcet Kemal Çağlar'la birlikte **10. Yıl Marşı**'nı yazmıştır.
- ✓ Anadolu'yu işlenmemiş bir sanat olarak kabul edip ona yönelmiştir. Bu yönü diğer sanatçılarımıza örnek olmuştur.
- ✓ Anadolu'yu en güzel işleyen şiiri **“Han Duvarları”**dır.

Eserleri:

Şiir: Gönülden Gönüle, Şarkın Sultanları, Dinle Neyden, Çoban Çeşmesi, Bir Ömür Böyle Geçti, Elimle Seçtiklerim, Tatlı Sert, Akıncı Türküleri, Han Duvarları, İlk Göz Ağrısı...

Tiyatro: Canavar, Akın, Özyurt, Kahraman, Yayla Kartalı

Tiyatro: *Canavar, Akın, Özyurt, Kahraman, Yayla Kartalı...* (Çoğu manzumdur)

Roman: *Yıldız Yağmuru, Ayşe'nin Doktoru*

HALİT FAHRİ OZANSOY(1891–1971)

- ✓ Şiire aruzla başlamıştır. **“Aruza Veda”** adlı şiiriyle, aruz vezni bırakıp heceye yönelmiştir.
- ✓ Şiirlerinde çoğunlukla egzotik sahnelere, hüzün ve melankoli gibi bireysel duygulara, aşk ve ölüm temalarına rastlanır.
- ✓ Şiirlerinde konuşulan Türkçeyi başarıyla kullanmıştır.
- ✓ Şiir, roman ve tiyatro türlerinde eserler vardır
- ✓ **Baykuş, Efsaneler, Cenk Duyguları, Hayalet, Rüya** adlı eserleri vardır.

Eserleri:

Şiir: *Cenk Duyguları, Rüya, Efsaneler*

Tiyatro: *Sönen Kandiller (Manzum)*

Roman: *Sulara Giden Köprü*

Anı: *Edebiyatçılar Geçiyor*

ENİS BEHİÇ KORYÜREK(1891–1949)

- ✓ İlk şiirlerini Servetifünun'un etkisinde yazdı.
- ✓ Şiire aruz vezniyle başlamıştır.
- ✓ Hece ile yazdığı ilk şiirlerinde aşk duygusuna yer vermekle beraber, daha sonra kurtuluş savaşı yıllarında milli duyguları ve tarihi kahramanlıkları işleyen heyecan yüklü epik şiirler yazmıştır.
- ✓ **Miras ve Güneşin Ölümü** adlı şiir kitabı vardır.

Eserleri:

Şiir: *Miras, Güneşin Ölümü, Varidatı Süleyman (Tasavvufi)*

YUSUF ZİYA ORTAÇ (1895-1967)

- ✓ Yusuf Ziya da diğerleri gibi şiire aruzla başlamış daha sonra heceye geçmiştir.
- ✓ **Çimdik** unvanıyla şiirler yazmıştır.
- ✓ Şiirlerinde günlük hayatın çeşitli görünümünü sade bir dille işlemiştir.
- ✓ **"Akbaba"** adlı mizah dergisini çıkarmıştır.
- ✓ **Akından Akına, Bir Rüzgâr Esti, Yanardağ, Âşıklar Yolu, Binnaz(Tiyatro)** adlı eserleri önemlidir.

Eserleri:

Şiir: *Akından Akına, Cenk Ufukları, Yanardağ, Kuş Cıvıltıları (Çocuk Şiirleri)*

Anı: *Portreler, Bizim Yokuş (Gazetecilik Anıları)*

Roman: *Göç, Uç Katlı Ev*

Fıkra: *Beşik, Ocak, Sarı Çizmeli Mehmet Ağa*

Gezi Yazısı: *Göz Ucuyla Avrupa*

ORHAN SEYFİ ORHON(1890-1972)

- ✓ Şiire aruzla başlamış daha sonra heceye geçmiştir.
- ✓ Şiirlerinde daha çok şahsi konuları işlemiştir.
- ✓ Bazı şiirlerinde halk şiirinin şekillerini de kullanmıştır.
- ✓ Bireysel duyguları işleyen, ahenkli, temiz duru bir Türkçe kullanmıştır.
- ✓ **Fırtına ve Kar, Gönülden Sesler, Peri Kızı İle Çoban, O Beyaz Bir Kuştı** adlı eserleri önemlidir.

Eserleri:

Şiir: *Fırtına ve Kar, Peri Kızı ile Çoban Hikâyesi, Gönülden Sesler*

Mizah-Hiciv Hikâyeleri: *Asri Kerem, Düşün Gecesi*

Makaleleri: *Dün-Bugün-Yarın*

Fıkra: *Kulaktan Kulağa*

2. Halkın Yaşama Tarzını ve Değerlerini Ön Plana

Çıkaran Şairler

Milli Edebiyat akımının etkili olduğu yıllarda halkın yaşama tarzını ve değerlerini yansıtan manzum hikâyeler de yazılmıştır.

Bu şiir eğiliminde Mehmet **Akif Ersoy** akla gelen ilk isimdir. Mehmet Akif'i Ziya Gökalp çevresinde şiir yazan şairlerden ayıran en önemli yönleri, Türkçülük yerine İslamcılığı öne çıkarması, hece vezni yerine aruz veznini kullanmasıdır.

MEHMET AKİF ERSOY(1873–1936)

- ❖ Herhangi bir edebi topluluğa katılmamıştır.
- ❖ Ümmetçi şair olarak bilinir.
- ❖ İstiklal Marşı'nın şairidir. İstiklal Marşı'nı Safahat'a almamış, Türk ordusuna armağan etmiştir. Bu şiiri 1921'de yazmıştır.
- ❖ Türk şiirine gerçek realizmi getirmiştir.
- ❖ Şiirlerinde toplum yaşantısını tüm yönleriyle anlatmıştır.
- ❖ Şiirlerinde dini lirizm vardır, bunun kaynağı İslam dinidir.
- ❖ Şiirlerinde konuşma dilini bütün canlılığıyla kullanmış, adeta konuşur gibi yazmıştır.
- ❖ Sade bir dil kullanan şairin dili yer yer ağırdır.
- ❖ İstanbul'un yoksul semtlerinin yaşantısını ve yoksulluklarını anlatır. Şiirlerinde yoksullara acıma duygusu vardır.
- ❖ Nazmı nesre yaklaştırmada oldukça başarılıdır.
- ❖ Şiirlerinde aruz ölçüsünü Türkçeye oldukça başarılı bir şekilde uygulamıştır. Bütün şiirlerini aruz ölçüsüyle yazmıştır.
- ❖ Divan edebiyatı nazım biçimlerini, özellikle de mesnevi nazım biçimini kullanmıştır.
- ❖ Lirik-epik özelliği gösteren şiirleriyle tanınmıştır. **Çanakale Şehitlerine, İstiklal Marşı, Bülbül** lirik-epik özellik gösteren önemli şiirleridir.
- ❖ Manzum hikâye türünde önemli eserleri vardır. **Seyfi Baba, Küfe, Mahalle Kahvesi, Meyhane, Hasta** önemli manzum hikâyeleridir. Bu şiirlerde toplum yaşamını bütün canlılığı ile anlatmıştır.
- ❖ Didaktik nitelik taşıyan şiirleri de vardır.
- ❖ Cehalet, ahlaksızlık, taklitçilik, taassup, fakirlik, inançsızlık, köksüzlük... şiirlerindeki başlıca konulardır.
- ❖ Mehmet Akif çok iyi bir gözlemcidir.
- ❖ **"Hayır, hayal ile yoktur benim alışverişim, İnan ki her ne demişsem görüp de söylemişim"** dizeleri onun gerçekçiliğini yansıtır.
- ❖ "Toplum için sanat" anlayışını benimsemiştir.
- ❖ İslamcılık akımını benimsemiştir.
- ❖ Mehmet Akif, Tevfik Fikret ile din ve medeniyet konusunda tartışmaya girmiştir. Fikret'in Haluk karakterine karşı özlediği gençliği Asım'da simgelemiştir.
- ❖ Şiirlerinin yanı sıra Arapça, Farsça ve Fransızcadan çeviriler de yapmıştır.
- ❖ **Sıratı Müstakim** ve **Sebilür Reşat** adlı dini dergilerde şiirler, makaleler yayımlayarak yazın hayatına başlamıştır.
- ❖ Batılılaşmaya ve Türkçülük akımına karşıdır.
- ❖ Tek eseri **Safahat**'tir.

- ❖ **Safahat:** Şiirlerini bu eserde toplamıştır. Safahat yedi bölümden oluşur. (1.Safahat, 2.Süleymaniye Kürsüsü'nde, 3.Hakkın Sesleri, 4.Fatih Kürsüsü'nde, 5.Hatıralar, 6.Asım, 7.Gölgeler)

MANZUM HİKAYE(MANZUME)

- Manzum hikaye, şiir şeklinde yazılan hikayelerdir. Hikayeden tek farkı şiir biçiminde yazılmış olmasıdır.
- Manzum hikayelerde didaktik özellikler görülür.
- Genellikle bir çevre tasviriyle başlar, ardından o çevrede bulunan kişiler anlatılır. Daha sonra olay anlatılır. Amaç okuyucuya ders veya öğüt vermektir.
- Manzum hikaye, Servetifünun Döneminde yaygınlaşmaya başlamıştır. En önemli temsilcileri **Mehmet Akif** ve **Tevfik Fikret**'tir.

Örnek

Seyfi Baba – Mehmet Akif Ersoy

Geçen akşam eve geldim. Dediler:

– Seyfi Baba

Hastalanmış, yatıyormuş.

– Nesi varmış acaba?

– Bilmeyiz, oğlu haber verdi geçerken bu sabah.

– Keşki ben evde olaydım... Esef ettim, vah vah!

Bir fener yok mu, verin... Nerde sopam? Kız çabuk ol!

Gecikirsem kalırım beklemeyin... Zîrâ yol

Hem uzun, hem de bataktır...

– Daha a'lâ, kalınız...

3. Saf (Öz) Şiir Anlayışı Çevresinde Yazan Şairler

- "**Saf Şiir**"i benimseyen şairler, didaktik bilgiden uzak durup bir şey öğretmeyi değil, musikiyle ya da musikinin çağrıştırdığı imgelerle insanda estetik bir zevk uyandırmayı amaç edinirler. Şiirde anlama fazla önem vermezler. Anlaşılmak için değil, duyulmak, hissedilmek için şiir yazarlar.
- Gizemsellik, simgecilik, bireysellik, ruh, ölüm, masal, rüya, mit temalarının yoğunca işlendiği bu şiirler zekâ ve bilincin disipliniyle bütünleştirilerek yazılmıştır.
- Ahmet Haşim'in "**Şiir Hakkında Bazı Mülâhazalar**" adlı makalesiyle Türk edebiyatında **saf şiir** eğilimi başlamış olur. Ahmet Haşim, "**Piyale**" adlı kitabının başında yazdığı bu makalesinde şiirdeki cümlelerin ifade ettiği anlamların önemli olmadığını belirterek asıl önemli olanın şiirde yer alan kelimelerin sesleri (okunuşları) olduğunu vurgular. Ahmet Haşim bu görüşünü şu şekilde özetler: "**Şiir bir hikaye değil, sessiz bir şarkıdır.**"

- Milli Edebiyat Döneminin şiir hareketleri bu dönemin oluşmasında etkili olmuştur.
- Şiir dili her şeyin üzerindedir.
- Şiir bir biçim (form) sorunudur. Ahenk söyleyiş tarzı, ritim, kafiye ile sağlanır.
- Amaç iyi ve güzel şiir yazabilmektir.
- Dilde saflaşma, sadeleşme görülür.
- Şiir, soylu bir sanat olarak kabul edilir.
- En değerli şey dizedir.
- Şairlerin kendilerine özgü bir imge düzenleri vardır.
- İçsel bir yaklaşımla insan anlatılır.
- Şiirin toplum için değil sanat için olduğunu iddia ederler ve şiirlerini sanat için yazarlar.
- Şiirler, ideolojinin esiri olmamalıdır.
- Güzel şiir ancak çalışarak elde edilir.
- Şiir emek işidir.
- **Ahmet Haşim** ve **Yahya Kemal** dışındaki temsilciler hece ölçüsünü kullanmışlardır.

Temsilcileri:

Ahmet Haşim, Yahya Kemal Beyatlı, Ahmet Hamdi Tanpınar, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dıranas, Behçet Necatigil, Asaf Halet Çelebi, Necip Fazıl Kısakürek, Yedi Meşaleciler

YAHYA KEMAL BEYATLI (1884-1958)

- ❖ Modern edebiyatımızın en büyük şairlerindedir.
- ❖ Batılı tarzda şiirimize düzen vermiştir.
- ❖ Aruzu Türkçeye başarıyla uygulamıştır. "**OK**" şiiri hariç bütün şiirlerini aruzla yazmıştır.
- ❖ Şiir musikiden başka bir musiki"dir derdi.
- ❖ Parnasizm akımının Türk edebiyatındaki en önemli temsilcilerindedir.
- ❖ İstanbul'u, Osmanlı'nın ihtişamlı zamanı, tabiat, ölüm, rintlik gibi konuları işlemiştir.
- ❖ Şiirlerinin mükemmel olması için uğraş vermiştir, bu konuda oldukça titizdir.
- ❖ Birçok edebi türde eser vermiş ancak asıl ününü şiirde kazanmıştır.
- ❖ Tevfik Fikret'in "**Sis**" şiirine karşılık "**Siste Söyleniş**" şiirini yazarak İstanbul'a olan aşkına ortaya koymuştur.

Eserleri:

Şiir: Kendi Gök Kubbeimiz, Eski Şiirin Rüzgârıyla, Rubailer ve Hayyam'ın Rubailerini Türkçe Söyleyiş

Düz yazı: Aziz İstanbul, Eğil Dağlar, Siyasi ve Edebi Hatıralar

MAKALE

Herhangi bir konuda bilgi vermek, bir gerçeği ortaya koymak, bir tezi kanıtlamak veya bir düşünceyi savunmak amacıyla kaleme alınan ve temel ögesi fikir olan yazılara "**makale**" denir.

Makalenin özellikleri

- Makalede temel düşünce "fikir"dir.
- Yazar, herhangi bir konudaki görüşlerini, belli kanıtlar, belgeler, inandırıcı veriler kullanarak anlatmaya çalışır, böylece okuyucuyu bilgilendirmeyi amaçlar.
- Makalenin amacı; açıklama, eleştiri, tanıtım, bilgilendirme de olabilir ama genellikle eleştirel tutum ön plandadır.
- Makaleler, yazıldıktan sonra bir araya getirilerek makale kitapları şeklinde yayımlanabilir.
- Makalede açık, anlaşılır, ciddi bir dil kullanılır.
- Makaleler öğretici yazılardır. Bu nedenle yazar tutarlı, tarafsız, bilimsel bir üslup kullanır.

Makale Türleri

Makaleler seçilen konuya göre uzun ya da kısa olabilir. Makale her konuda yazılabilir. Makalenin yazılacağı konu güncel olabileceği gibi, felsefi, bilimsel, sanatsal da olabilir. Makaleler niteliklerine göre "edebî makale" ve "mesleki makale" olmak üzere iki grupta toplanabilir.

- **Edebî makale:** Dil, edebiyat ve sanatla ilgili konuları işleyen makale türüdür.
- **Meslekî Makale:** Tıp, ekonomi, sosyoloji gibi bilim ve bilime dayalı mesleklerin değişik dalları ile ilgili konuları işleyen makale türüdür.

MAKALE YAZIMINDA DİKKAT EDİLMESİ GEREKENLER

- ✓ Yazılacak, savunulacak, ispatlamaya çalışılacak konunun iyice düşünülmesinden sonra karar verilmesi gerekiyor.
- ✓ Detaylı bir araştırma yapmadan konu seçiminde bulunulmamalı.
- ✓ Makale yazımına geçmeden önce taslak bir plan oluşturulmalı. Neyin, ne zaman yazılacağı, hangi okumaların yapılacağı vb. durumları dikkate alınmalıdır.
- ✓ Makale yazarken sade bir dil tercih edilmeli ve 'ben' dili kesinlikle kullanılmamalıdır.
- ✓ Kişisel görüş değil, kanıtlanmış bilimsel verilere göre tez savunulmalıdır.
- ✓ Çelişkiye yer verilmemeli.
- ✓ Kaynak güvenilirliğine dikkat edilmeli, güvenilmeyen kaynaklar kullanılmamalıdır.
- ✓ Cümle tekrarı, anlatım bozukluğundan kaçınılmalıdır
- ✓ Kullandığınız kaynaklar kaynakçada belirtilmeli,
- ✓ Makale mutlaka bir sonuca bağlanmalıdır.

Türk Edebiyatında Makale

- Makale türü, edebiyatımıza Tanzimat Döneminde gazete ile birlikte Batı'dan giren bir türdür.

- İlk makale, Şinasi tarafından çıkarılan ve ilk özel gazete kabul edilen Tercümanı Ahval'de (Mukaddime) adıyla (1860) yayımlanmıştır.
- Namık Kemal, Ziya Paşa, Şemsettin Sami, Muallim Naci, Beşir Fuat gibi sanatçılar bu türün gelişmesini sağlamıştır.
- Servetifünun Döneminde ise bu tür yayılmış, gelişmiş, olgunlaşmıştır.
- *Türk edebiyatında makale türünde Hüseyin Cahit, Cenap Şehabettin, Fuat Köprülü, Nurettin Topçu Ahmet Mithat, Süleyman Nazif, Ziya Gökalp, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Refik Halit Karay, Peyami Safa, Falih Rıfki Atay, Halit Fahri Ozansoy, Yaşar Nabi gibi sanatçılar eser vermiştir.*

Örnek

HAYAT VE EDEBİYAT - Prof. Dr. Mehmet Fuat Köprülü

Hayatın en büyük esası samimiliktir. Bu itibarla, hayat ile rabitası olan edebiyat, mutlaka samimi bir edebiyattır denilebilir. Hayatı en gizli, en karışık köşelerine kadar göstermeyen, ruhumuzun hamlelerini anlatmayan, duygularımızı tıpkı hayatta olduğu gibi saf ve derin bir surette duyurmayan, elemelerimizi, felâketlerimizi, ahlâkî yaralarımızı açık açık aksettirmeyen bir edebiyat, hayat ile rabitasız ve sahte bir edebiyattır. Öyle bir edebiyat, kelimeleri dizip, onlar üzerinde işlemek hususunda belki pek mâhir kuyumcular çıkarabilir; belki onlar çok süslü, çok göze çarpacak şeyler yapabilirler; fakat ne kadar yazık ki bütün bu sahte mahsuller muntazam kış bahçelerinde yetişen iri yapraklı, parlak renkli çiçeklere benzer: uzaklığından dolayı bize çok cazibeli, çok harikulâde görünen o meçhul sıcak iklimlerin bu göz kamaştırıcı mahsulleri nasıl açık bir havaya, sert bir rüzgâra dayanamazsa, hayat ile alâkası olmayan böyle bir edebiyat da zamanın nihayetsiz kasırgaları önünde süprülüp gitmeye, yahut limonluğun dar, sahte havası içinde yaşamağa mahkûmdur... Halbuki bedii his, hislerimizin en ilâhi ve en derunîsi yâni en samimisidir: akşam rüzgârı ile inleyen bir çam ormanının karanlık hışıltıları ne kadar tabii ise, ruhun güzellik karşısında duyduğu hisler de hayatın en derin ve anlaşılmaz köşelerinden birdenbire fırlayıp çıktığı için, her şeyden çok samimidir. İşte bunun gibi cemiyetler, milletler için de "güzel" ve "iyi" telâkkilerinden daha "millî" hiç bir şey yoktur. Bir cemiyeti başkalarından ayırmak isterseniz onun din ve ahlâk hakkındaki, güzellik hakkındaki samimi duygularını arayınız. Çünkü bunlar doğrudan doğruya ruhandan koştığı için hayatının en samimi cihetleridir.

FIKRA

Bir yazarın herhangi bir konu hakkındaki kişisel görüş, anlayış ve düşüncelerini kanıtlama gereği duymadan hoş bir üslupla yazdığı, kısa fikir yazılarına "fıkra" denir.

- Köşe yazısı olan fıkralarda yazar, gündelik olayları özel bir görüşle, güzel bir üslupla, hiç kanıtlama gereği duymadan her gün kaleme alır.
- Düşünceleri hiçbir kalıba bağlı kalmadan serbestçe ortaya koyar.
- Ele aldığı konu üzerinde bir kamuoyu oluşturmayı amaçlar.
- Gazetelerin bazı sayfalarında, belli köşelerde, genel bir başlıkla, çoğunlukla da her gün yazılan fıkralarda konu kısaca incelenir, mutlaka bir sonuca varılır.
- Daha çok iğneleyici, alaycı bir dille, bazen eleştiri bazen de sohbet tarzında yazılır.
- Fıkralarda okuyucuyla sohbet ediliyormuş havası hâkimdir. Anlatım senli benlidir.
- Cümleler kısa ve anlaşılır niteliktedir.
- Konular günceldir ve anlatılanların kalıcılığı yoktur.
- Olaylar kişisel bir bakış açısıyla işlenir.
- Kısa, etkili ve dokunaklı bir sonuca varılır.
- Düşünceler tekrarlanmaz. Bu yüzden fıkralar öz ve yoğun bir anlatıma sahiptir. Amaç, okuyucuya bazı günlük sorunları tanıtmak, bu sorunlar hakkında düşünceleri, derinliğe inmeden kanıtlamaya kalkmadan söylemektir.

Fıkra türü yazılar 1908'den sonra bu yazı türü Türk edebiyatında görülmeye başlanmıştır. Özellikle **Ahmet Rasim** fıkralarıyla tanınmıştır. Daha sonra Ahmet Haşim, Hüseyin Cahit Yalçın, Falih Rifki Atay, Refik Halit Karay, Bedii Faik, Orhan Seyfi Orhon, Refii Cevat Ulunay, Metin Toker, Peyami Safa, Burhan Felek...

Makale ile Fıkra Arasındaki Farklar

- Makale yazarı ele aldığı fikirleri bilimsel bir yaklaşımla incelerken fıkra yazarı yazarı fikirleri kişisel görüşle ele alır.
- Makalede yazar fikirlerini kanıtlamak zorundadır. Bunun için sağlam güçlü kanıtlar göstermesi gerekir. Fıkroda ise böyle bir zorunluluk yoktur.
- Makale bilimsel bir yazı olduğu için resmi ve ciddi bir anlatım kullanılır. Fıkroda ise samimi, rahat ve nükteli bir anlatım vardır.

AHMET RASİM 1867-1932

- ❖ Servetifünûn döneminde eser verdiği halde bu topluluğa katılmayan Ahmet Rasim, edebiyattaki Batılılaşmaya karşı çıkıp Servetifünûncuları eleştirmiştir.
- ❖ Tarih, coğrafya, seyahat, dilbilgisi gibi çok değişik konularda eser veren Ahmet Rasim roman ve hikâye de yazmıştır.
- ❖ Özellikle anı, fıkra ve makaleleriyle başarılı olmuştur.
- ❖ Sohbet ve fıkra türündeki yazılarında İstanbul'daki şehir hayatını tüm canlılığı ve ilginç yönleriyle anlatmıştır.
- ❖ Yazarın teknik yönden pek başarılı olmayan "**Cep Romanları**" başlığıyla yayımlanan pek çok romanı vardır. Bu romanlarda Namık Kemal etkisi çok açıktır.
- ❖ Yalın ve açık bir üslubu vardır; kısa cümleler kurar.
- ❖ **Eşkâl-ı Zaman, Şehir Mektupları, Gülüp Ağladıklarım, Muharrir Bu Ya, Cidd-ü Mizah** adlı kitaplarında fıkra ve makaleleri vardır.
- ❖ Şarkıları da olan yazarın 60 kadar bestesi vardır. Zekai Dede'den müzik dersleri almıştır.
- ❖ **Gezi Yazısı**: Romanya Mektupları
- ❖ **Sohbet**: Ramazan Sohbetleri

Örnek

Doğulu ve Batılı Olmak

İstanbul aydınında öteden beri bir Avrupalı adam olmak özlemi vardır. Batılılar gibi "prensip sahibi", metodlu, işlerini rasyonel "akit" bir düzene koymuş, her gün saat kaçta ne yapacağını ve ne düşüneceğini bilir, randevularına dakikası dakikasına sadık, ziyaretlerini ihmal etmeyen, mektuplara zamanında cevap veren ve vazife hayatı saat gibi işleyen adam olmak, belki Tanzimat'tan beri bazı İstanbul aydınlarının ideali hâlinde yaşamıştır. Kılığı, kıyafeti, hayat üslûbu, tavrı, edası ve insanlarla münasebeti bakımından bu medenî adam tipini gerçekleştirmiş Osmanlı aydınlarına rastlamadım değil. Bu insanlara "çelebi adam", "efendi adam", "dest un Monsieur" dendiği de olurdu. Kısacası İstanbul aydını mükemmelce bir adamın vasıflarını Batılı adamda, Avrupalı adamda anlıyordu.

Son günlerde Batılı adam olarak hasreti bazı yazarlarımızda da tepmiş. Fakat onların Batılı adam tipi mükemmel adam hayalini değil, maddi adam, dinsiz adam, hattâ solcu adam tipini canlandırıyor.

Batıda Doğulu adam tipine çok rastlanıyor. Birçok Avrupalı ve Amerikalı sanki bir Asya memleketinde doğup büyümüş gibi bize yakındırlar. İtalyan tarihçisi ve düşünürü Guglielmo Ferrero'nun "Geçmişle Gelecek

Arasında" adlı kitabında izah ettiği gibi "Bugünkü Avrupa ve Amerika'nın Asyacılığını tarif etmek zordur. Büyük Hint şairi Tagore bunu anlamamışa benziyor. O. büyük bir ısrarla, ruhçuluğu, iç hayat derinliğini. Doğunun manevi yükselme özleyişini. Batının maddeciliği ile aceleciliği ile doymak bilmez kazanç hırsı ile sonsuz çalışma hummasıyla karşılaştırıyor. Fakat dikkat etmiyor ki, Doğu ile Batı arasında gördüğü çatışma. Batının kendi içinde de vardır. Doğu ve Batı gibi, kendi kendisiyle mücadele halinde iki Avrupa ve İki Amerika vardır. Her Avrupalı ve her Amerikalı, ne kadar aydın olursa olsun, aynı zamanda hem Batılı hem de Doğuludur."

Maeterlinck'in meşhur sözüne göre, her insanın beyninde bir "Doğu köşesi", bir de "Batı köşesi" bulunmaktadır. Hiçbir memleket veya insan için yüzde yüz Batılı olmak imkânı yoktur. Yalnız beynimizin bir köşesiyle Doğuya, bir köşesiyle de Batıya bağlı değil, coğrafyamızın bir tarafıyla Doğuya, öte tarafıyla de Batıya mensubuz. Tek taraflı bir bağlanış bizi ruhî, tarihî, coğrafi ve millî bütünümden mahrum eder, yarım yamalak, sakat, hayatiyetten mahrum bir varlık hâline sokar.

Peyami SAFA

ZELZELE

Zelzele, dün gece, İstanbul'u uykusunun en derin yerinde oynattı. Garip şey! Haftalardan beri komşu toprakları sarsan ve şimdi gizli adımlarla bize yaklaşır gibi olan bu âfetin, faaliyete geçmek için insan gafletini kollayıp gösterdiği şeytani dikkate bakılırsa, bunun, cana kastetmiş bir müthiş zekânın işi olduğuna hükmetmek lâzım geliyor.

Öyle ya! Muharebelerde düşmanı, dalgın karargâhları topa tutmak ve hırsızın soyacağı evin duvarına tırmanmak için intihap ettiği (seçtiği) saat, hemen daima zelzelenin de harekete geçmek için beklediği saattir: gecenin ilerlemiş bir saati!

Gerek düşman, gerek hırsız, gerek zelzele, gafil insanın soyunup entarisini ([1]) giymesini ve atağa uzanıp, rahat horlamasını gözlerler.

Anlaşılan, ikide bir toprağın temellerini sarsan gizli ve korkunç kollar, gecenin karanlıkları içinde, insanları, don ve gömlekle, yalınayak, başıkabak, sokaklara perişan dökülmüş görmekten zevk alan tuhaflik merakında bir zalim kuvvetin hesabına, yeraltı âleminde, şu garip faciaları hazırlayıp duruyor!

AHMET HAŞİM

SOHBET (SÖYLEŞİ)

Bir yazarın, herhangi bir konudaki düşüncelerini karşısındakıyla konuşuyormuş gibi anlattığı yazılara **sohbet (söyleşi)** denir. Gazete ve dergi yazısı olan söyleşi, günlük konuşma dili ile yazılır.

- Bilimsel bir anlatımı yoktur. Yazar birtakım iç konuşmalara yer verir. Sıcak bir üslup ve samimi bir dil kullanır.
- Söyleşi anlamına gelen ve Arapça kökenli olan sohbet sözcüğünün "dostça, arkadaşça konuşarak hoş bir vakit geçirme; konuşma, görüşme" gibi farklı anlamları vardır.
- Sohbetler gazete ve dergilerde yayımlanan yazılardır.
- Kompozisyon türü olarak sohbet, makale planıyla fakat daha samimi bir dille, karşılıklı konuşma havası içinde yazılan yazılardır.
- Yazar, karşısında biri varmış gibi kaleme alır.
- Servetifünun Döneminde bu türe "**musabehe**" adı verilir.
- Konu sınırlaması yoktur.
- Konu, öznel bir biçimde ele alınır.
- Yazar, düşüncelerinin doğruluğunda ısrar edici olmaz. Konu kanıtlanmaya çalışılmaz.
- Sorulu-cevaplı cümlelere yer verilir.
- İçten ve samimi bir dil ile yazılır.
- Küçük fıkra ve anılar malzeme olarak kullanılabilir.
- Konu uzatılmaz, ayrıntıya girilmez.
- Dil oldukça yalın ve sadedir.
- Yeri geldikçe konu ile ilgili atasözü ve vecizelerden yararlanır.
- Sohbet yazılarında açıklayıcı ve söyleşmeye bağlı anlatım türleri kullanılır.
- Dil, göndergesel ve heyecana bağlı işlevlerde kullanılır.

Sohbet Türünün Tarihi Gelişimi

Tanzimat Döneminde gelişen gazetecilikle birlikte Türk edebiyatında sohbet yazıları da görülmeye başlanmıştır. Bu dönemde özellikle Ahmet Mithat'ın yazdığı bazı yazılar sohbet yazıları olarak değerlendirilebilir. Bu türün daha olgun eserleri ise Servetifünun ve Millî Edebiyat Dönemlerinde verilmiştir. Halit Ziya Uşaklıgil, Hüseyin Cahit Yalçın, Tevfik Fikret, Mehmet Rauf, Cenap Şahabettin, Ahmet Rasim, Yakup Kadri, Yahya Kemal, Süleyman Nazif gibi isimler bu türde yazılar yazmışlardır. Cumhuriyet Dönemi ile birlikte daha kesin çizgilerle sınırları belirlenen bu tür gelişimini devam ettirmiştir. Nurullah Ataç, Şevket Rado, Suut Kemal Yetkin, Ahmet Kabaklı gibi isimler bu türün başarılı örneklerini vermiş yazarlardan bazılarıdır.

Türk edebiyatında sohbet türünde yazılmış bazı eserler:

- Ahmet Rasim – Ramazan Sohbetleri
- Suut Kemal Yetkin – Edebiyat Söyleşileri
- Şevket Rado – Eşref Saat, Aile Sohbetleri, Ümit Dünyası
- Melih Cevdet Anday – Dilimiz Üstüne Söyleşiler
- Nurullah Ataç – Karalama Defteri, Söyleşiler
- Ahmet Kabaklı – Sohbetler
- Falih Rıfki Atay – Pazar Konuşmaları
- Yahya Kemal Beyatlı – Tarih Musahabeleri
- İsmet Özel – Faydasız Yazılar, Çenebazlık

Sohbet ile Makale Arasındaki Farklar

- Makalenin konuyu derinlemesine incelemesine karşılık, sohbetlerde konu yüzeyden incelenir.
- Makalelerde işlenen fikir savunularak ispatlanır. Sohbetlerde ise, ispat amacı yoktur.
- Makalelerde daha ciddi ve sağlam ilim dili kullanıldığı halde, sohbetlerde samimi bir konuşma dili kullanılır.

ŞEVKET RADO

- ✓ Yazar, adını duyurduğu sohbetlerinde gençlere doğru yolu göstermeyi gözetmiş ve eserlerini iyimser bir üslupla yazmıştır.
- ✓ Yazdığı eserlerin dili son derece sadedir.
- ✓ Çıkardığı Hayat dergisi ilk sayısında yüz doksan üç bin satarak Türkiye’de bir rekora imza atmıştır.
- ✓ Sohbet, deneme, radyo konuşmaları, gezi notları, fıkra alanlarında eserler vermiştir.

Eserleri:

Şiir: Şiirler-Kördüğüm ve Ötekiler

Sohbet: Eşref Saat, Ümit Dünyası, Hayat Böyledir, Aile Sohbetleri, Saadet Yolu, İnsan Severse Yaşar

Gezi: Amerika Masalı, 50.yılında Sovyet Rusya

Örnek

Güler Yüz - Şevket Rado

Asık suratlı insanlardan hoşlanır mısınız desem tabii bana gülersiniz. Zaten ben de biraz gülmeniz için söze böyle başladım. Güler yüze ve gülmeye dair olan bu konuşmayı asık suratla dinlemenizi istemem tabii. Konuşurken söze başladığınız sırada karşınızdakinin kaşlarını çatıldığını, asık bir suratla sizi dinlediğini görürseniz konuşmak hevesiniz kırılır. Lafı kısa kesip bu tatsız sohbeti bir an önce bitirmeye bakarsınız. Bir de karşınızdakinin sizi güler yüzle dinlediğini, hatta araya biraz da tatlı söz karıştırarak sohbeta renk verdiğini göreceksiniz konuşmuşça konuşacağınız gelir.

Zaten öyledir. Güler yüz her şeyden önce insana cesaret verir. Çünkü güler yüzlü insanlar her kusuru hoş gören, affeden insanlardır. Dünyada ilk adımlarını yeni atmaya başlamış bir çocuğa herkes güler yüzle bakar. Onun her kusuru yapabileceğini ve bütün kusurların affedilmeye layık olduğunu önceden kabul ettiğimiz için çocuk karşısında gülümser bir yüz takınırız. Olgun insanlar yalnız çocuklara değil, herkese affedici, kusura pek aldırmayıcı bir yüzle bakarlar. Bu dünya öyle çatık kaşla dolaşmaya, şunun bunun kalbini kırmaya değer bir dünya değildir. Onun için güler yüzlü insanlar arasında yaşayanların hayatı daha tatlı geçer. Bazı kimseler vardır, sanki Cenabı Hak onlara gülmeyi yasak etmiştir. Gülümsemeyi akli başında adamın ciddiliğini bozan bir hâl sayarlar. Yüzgöz olmasınlar diye çocuklarına gülmezler; laubali demesinler diye komşularına gülmezler. Kaşları sanki kudretten çatılmıştır. Çalışırken çatık, konuşurken çatıklar. Hatta kendilerine ettikleri zulüm yetmiyormuş gibi gülünlere de kızarlar.

Hayatı böyle saymak çok yanlıştır. Unutmayalım ki biz insanların hayvanlardan bir farkımız konuşmaksa öteki farkımız da gülmektir. Hiç siz ömrünüzde gülen, kahkahalar savuran bir hayvan gördünüz mü? Zavallılar kim bilir ne kadar gülmek istiyorlardır! Hatta insan kardeşlerinin öyle bazı tuhafıkları vardır ki onların karşısında herhâlde kahkahalarla gülmek için can atıyorlardır. Ama ne hikmetse yüzleri gülmeye elverişli bir şekilde yaratılmamıştır. Kendilerini ne kadar zorlasalar gülemezler. Hâlbuki insanlar, çok şükür, gülebiliyorlar. Bu imkânı niçin kullanmamalı?

ROMAN

Yaşanmış ya da yaşanabilecek olayların, insanlar arasındaki ilişkilerin, insan psikolojisinin, uzun bir şekilde yer ve zaman bağlamında anlatıldığı düz yazı şeklindeki edebi tür roman denir.

Roman Türünün Tarihsel Gelişimi

Dünya Edebiyatında Roman

Roman Avrupa’da sözlü edebiyattaki destan türünün geçirdiği evrimleşmenin bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Roman türünün ilk örneğini 15. yüzyılda Fransız yazar Rabelais “Gargantua” adlı eseriyle vermiştir. Modern anlamda ilk roman örneği ise Miguel De Cervantes’in “Don Kişot”u 17. yüzyılda yazılmıştır. 17. yüzyılda klasik akım içinde ortaya çıkan tek romancı ise Madame De La Fayette’tir. Bu yüzyılda İngiltere’de Daniel Defoe “Robinson Crusoe”yu, Jonathan Swift “Güiver’in Gezileri”ni yazmıştır. Bu türün yetkin örnekleri ise 19. yüzyılda verilmeye başlanmıştır.

Roman, bir tür olarak karakteristik özelliklerini romantizm ve realizm akımları sayesinde 19. yüzyılda

kazanmıştır. 20. yüzyıldaki sosyal ve teknolojik gelişmeler romana da yansımıştır. Bu dönem romancıları arasında Amerikan edebiyatından **John Steinbeck, Ernest Hemingway; Alman edebiyatından Thomas Mann, Erich Maria Remarque; Fransız edebiyatından Andre Maurois, Jean Paul Sartre, Albert Camus** sayılabilir.

Türk Edebiyatında Roman

Tanzimat'a kadar Türk toplumunda romanın yerini destanlar, efsaneler, mesneviler halk hikâyeleri ve masallar tutmuştur.

Türk edebiyatı bugünkü anlamda romanla Fransızcadan yapılan çeviriler sayesinde tanışmıştır. Türk Edebiyatına roman Tanzimat Edebiyatıyla girmiştir.

Yusuf Kamil Paşa'nın Fransız yazar Fenelon'dan çevirdiği "**Telemague (Telemak)**" adlı eser, ilk çeviri roman olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şemsettin Sami'nin "**Taaşukı Talat ve Fitnat**" adlı eseri ilk yerli roman kabul edilir. Edebi anlamda ilk roman örneği olan "**İntibah**" ilk tarihi roman **Cezmi** Namık Kemal tarafından 1876'da yazılmıştır. Halit Ziya Uşaklıgil "**Mai ve Siyah, Aşk Memnu**" gibi eserleriyle yerli romana, teknik yönden Batılı bir nitelik kazandırmıştır.

ROMANIN GENEL ÖZELLİKLERİ

- Romanlar genel olarak düz yazı şeklinde yazılsa da zaman zaman nazım unsurlarını da barındırabilirler.
- Romanın yapı unsurlarını; olay, mekan, kişiler ve zaman oluşturur.
- Romanın kahramanları ve olayların yaşandığı çevre, anlatıcı tarafından iyi bir şekilde gözlemlenir ve en ince ayrıntısına kadar okuyucuya aktarılır.
- Romanın olaylara bakış açısı oldukça geniştir.
- Romanlarda birçok anlatım tekniğinden yararlanılır. Bunlar arasında; diyalog, gösterme, özetleme, iç konuşma gibi anlatım teknikleri bulunur.
- Romanlar daha çok birinci ya da üçüncü kişilerin ağızlarından aktarılır. Buna da hakim bakış açısı ya da kahraman bakış açısı adı verilir.
- Romanlarından giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşur.
- Olay yer zaman mekan ve kişiler bellidir.
- Ele alınan olaylar daha detaylı işlenir.
- Betimleme ve psikolojik tahlillere daha detaylı bir şekilde yer verilir.
- Olaylar kahramanın karakterine göre doğar ve şekillenir.
- Olay örgüleri ve olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi vardır.
- Romanın içinde günlük, anı, gezi yazısı gibi türlerden faydalanabilir.
- Tek bir olay ile bağlantılı farklı olaylar anlatılabilir.
- Kişilerde karakterist özellikler abartılarak verilir.

- Olayın geçtiği mekan tasvir yoluyla okuyucuya tanıtılır.
- Olay örgüsü anlatılırken genellikle görülen geçmiş zaman kullanılır.

Romanın Yapı Unsurları

Eserlerin temelini oluşturan öğeler şunlardır.

a) Olay: Anlatmaya bağlı her eserin merkezinde bir olay yer almaktadır. Aslında tek bir olay etrafında birbirine bağlanan birçok olay örgüsü bulunmaktadır ve bu olay örgülerinin tamamı da merkezdeki olayı desteklemektedir. Olay örgüleri arasında da neden-sonuç ilişkisi altında bir bütünlük mevcuttur.

b) Kişi: Anlatılan olaylar belirli kişiler tarafından gerçekleştirilir ve olaylar sırasında her kahramanın belli bir rolü bulunmaktadır. Roman kişileri kadro olarak eserde oldukça zengin bir şekilde yer almaktadır. Ayrıca eserde yer alan kahramanlar ayrıntılı bir şekilde tanıtılmakta ve betimlenmektedir. Kişiler karşımıza iki şekilde çıkmaktadır: Tip ve Karakter.

- **Tip:** Başka kişilerde de bulunan ortak özellikleri üstünde barındıran, temsil ettiği grubun niteliğini belirgin bir şekilde yansıtan roman kahramanı tiptir. Tip olan kişinin vurgulanan yani temsil ettiği özellik güçlü bir şekilde okuyucuya hissettirilir. Mesela bir eserdeki cimri özelliğini gösteren kişi tiptir. Dünyanın her yerinde cimrilik özellikleri aynı olduğundan tipin evrensel olduğunu söyleyebiliriz.
- **Karakter:** Tip özelliği göstermeyip kahramanın kendine özgü davranışları ile başka özellikteki kişilerden ayrılan, çok yönlü davranış gösteren roman kişisidir. Olayların durumuna göre karakterin davranışlarında da değişiklikler gözlenir ve davranışlarını önceden tahmin etmek mümkün olmamaktadır.

Tip ve Karakter Arasındaki Fark Nedir?

- ✓ Tip belli bir zümreyi temsil ederken karakter kendine özgü özellikleriyle ön plana çıkar. Yani tip genel, karakter özeldir, denilebilir.
- ✓ Tip genel olduğundan farklı eserlerde de karşımıza çıkabilir fakat karakter özel olduğundan başka eserlerde karşımıza çıkma olasılığı yoktur.
- ✓ Tip tek yönlüken karakter çok yönlüdür.

c) Zaman: Her olayın mutlaka bir gerçekleşme zamanı vardır. Romanda iki çeşit zaman bulunmaktadır. Birincisi olayların gerçekleştiği, yaşanılan anı belirten "**Gerçek zaman**"dır. İkincisi ise yaşanan andan bağımsız bir şekilde geçmişe dönülmesi, kahramanların geçmişinin anlatıldığı "**Kozmik zaman**"dır. Kozmik zaman, yaşanılan anın dışındaki zamanı kastetmektedir.

d) Mekan (Yer): Anlatılan olayların meydana geldiği yer de yapı unsurlarındandır.

e)Anlatıcı ve Bakış Açısı

Hikâyede, olay veya durumları aktaran, anlatan kurmaca kişilik "anlatıcı" olarak adlandırılır. Anlatıcı, yazarın dışında yer alan ve yalnızca o hikâyeye özgü olarak kurgulanan bir kişiliktir. Anlatıcının, aktardığı olayla ilgili ayrıntılara hâkimiyeti ve ayrıntıları aktarma biçimi "**bakış açısı**" olarak ifade edilir. Bakış açısı, metinde seçilen anlatıcıya göre değişir. Hikâye ve romanlarda üç farklı anlatıcı ve onlarla birlikte gelişen üç bakış açısı vardır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

A. Hâkim Bakış Açısı(Üçüncü Tekil, O) Anlatıcı (İlahi/Tanrısal bakış açısı):

Yaşanmış, yaşanan ve yaşanacak olan her şeyi bilir, görür ve duyar. Kahramanların gönlü veya kafasından geçenleri okumaya kadar uzanır. Anlatıcı, anlattığı olayların dışında durur, gören durumundadır. Üçüncü tekil şahıs ağzıyla konuşur. Yazarın dilini kullanır ve bu sebeple ona "**yazar-anlatıcı**" da denilir.

" Küçük Hasan hiçbir şey düşünmeden ilerliyordu. Ne evde kendisinin dönmesini bekleyen iki küçük kardeşi ne de dört saat uzakta ki nahiye merkezinde hizmetçilik yapan anası bu anda aklında değildi. Ayranını satıp satamayacağını da düşünmüyordu. Kafasında yalnız bir şey vardı: Bu yolu tekrar yürümek, geri dönmek mecburiyeti... Uzun bir ağlamanın sonundaymış gibi içini çekti. Maşrapayı tuttuğu sol elinin çatlaklarla örtülü üst tarafı ile burnunu sildi. Gözlerini ileri çevirince istasyona yaklaştığını gördü..." (Sabahattin Ali, Ayran)

B. Kahraman Bakış Açısı (Birinci Tekil, Ben) Anlatıcı:

Kahramanlardan birisidir. Bu anlatıcı, aynı zamanda olay örgüsünün bütün yükünü üstlenen asıl kahraman olabileceği gibi, daha da geri planda yer almış kahramanlardan biri de olabilir. Bir insanın sahip olduğu veya olabileceği bilme, görme, duyma, yaşama imkânları ile sınırlıdır.

Her zaman kendi yaşadıkları, bildikleri, duydukları ve hissettiklerini öne çıkarır. Kahraman anlatıcının söz konusu olduğu roman ve hikâyeler, çoğunlukla "otobiyografik" karakterlidir.

Kahraman anlatıcı, kendi dil ve üslubunu kullanır ve birinci tekil şahıs ağzıyla konuşur. Okuyucu ile daha sıcak, samimi ve inandırıcı bir diyalog kurmasıyla okuyucuya daha yakındır. Özellikle eserin hatıra defteri, günlük, mektup tarzında kaleme alınması, bu etkiyi daha çok güçlendirir.

"Ben bir ağacım, çok yalnızım. Yağmur yağdıkça ağlıyorum. Allah rızası için kulak verin şu anlatacağlarım. Kahvelerinizi için, uykunuz açılsın, bana cin gibi bakın da size niye bu kadar yalnız olduğumu anlatayım." (Orhan Pamuk, Benim Adım Kırmızı)

C. Müşahit/Gözlemci Bakış Açılı (Ben veya O) Anlatıcı:

Dünyada olup bitenleri, sadece müşahede etmekle yetinir. İkinci aşamada da gözlemlerini adeta bir tarafsızlığı ile okuyucuya nakleder. Bir "yansıtıcı"

konumundadır. Çok daha az bilgilidir. Onun bilme, görme, duyma yetenekleri geçmiş ve geleceğe uzanmadığı gibi, kahramanların ruh hallerine de yetişemez. Hem üçüncü tekil hem de birinci tekil olabilir. Anlatıcının bakış açısı sınırları ve anlattıkları karşısındaki tutumuna dikkat etmek zorundadır.

O akşam yağmurlu bir hava vardı. Henüz sonbahar ayları yaşanıyordu. Bekir yemeğini erken yemişti ve kitap okumaya çekilmek üzere odasına gidiyordu. Birden kaptıya yöneldi, içeridekilere "Ben biraz hava almaya çıkıyorum." diye seslenerek dışarı çıktı. Evlerinin bulunduğu dar sokağın usulca geçerek, sahile doğru yürümeye başladı. Ara sıra sokağın kıyıtı bir köşesinde duruyor, aç köpeklerin kavgalarını izliyordu. Uzun uzun yürüdü o akşam. Sahil boyunca, kafasını ekşeriyetle önünden kaldırmadan yürüdü Bekir. Saatin gece yarısına yaklaştığını fark edince, dönüşe geçti.

Roman ile İlgili Kavramlar:

Konu: Hikâyedeki duygu veya düşüncenin somut ve özel bir duruma bağlı olarak ele alındığı olgudur, temayı sınırlandırır.

Tema: Bir eserin ana motifidir. Esere hâkim olan ve okura duyurulmak istenen temel düşünce, duygu ya da özdür. Temaları ifade eden kavramlar soyut ve geneldir. Örneğin; yalnızlık, aşk, umut, yaşama sevinci gibi kavramlar bir hikâyede tema olarak işlenebilir. "Ahmet'in şehirde yaşadığı yalnızlık duygusu" gibi bir ifade ise bir metnin konusu olabilir. Dolayısıyla tema daha genel, konu ise daha sınırlandırılmış bir kavramı ifade eder.

Çatışma: Anlatılarda, farklı düşüncelere, özelliklere sahip olmaktan veya hayat tarzından dolayı yaşanan anlaşmazlık durumları "**çatışma**" terimiyle ifade edilir. Edebî metinlerde çatışmalar genellikle birbirine zıt kavramlar, değerler çerçevesinde oluşur. Söz gelişi **iyi ile kötü, yoksul ile zengin, idealist ile bir amacı olmayan kişiler**, kendi özelliklerinden dolayı hikâyelerde karşı karşıya gelirler. Hikâyeler genellikle bu çatışmaların sergilenmesi ve sonuçlanmasını anlatır. Edebî metinlerde kişiler, kendileri, bir başkası veya doğa ile ilgili bir unsurla karşı karşıya gelerek çatışabilir.

CUMHURİYET DÖNEMİ ROMANI

(1923-1950)

- o Cumhuriyet'in ilk çeyreğinde yazılan romanlar Türkiye'nin geçirdiği tarihî ve sosyo-kültürel değişimleri gözler önüne seren bir ayna niteliği taşır.
- o Millî Edebiyat anlayışını yansıtan Halide Edip Adıvar, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Refik Halit Karay, Tarık Buğra, Mithat Cemal Kuntay gibi ünlü yazarlar eserlerinde millî değerleri, vatan sevgisini, halkın sorunlarını işlemişlerdir.

- Anadolu insanını gerçek anlamda ilk kez romana taşımışlardır. Bu anlayışla yazılan bu romanlarda bazı ortak özellikler göze çarpar: Kurtuluş Savaşı bu dönem romanlarında en sık işlenen temalardan biri olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti tarihinin dönüm noktalarından biri olan Kurtuluş Savaşı'nın çok farklı roman karakterleri etrafında günümüze kadar çeşitli şekillerde eserlere yansdığı görülür.
- Romanlarda genel tema Anadolu coğrafyası ve Anadolu insanıdır. Anadolu'ya açılan romanlarda insanların savaşa, yokluğa ve yoksulluğa rağmen sürdürdükleri yaşam mücadelesi realist bir çizgide aktarılmaya çalışılmıştır.
- Bu dönem romanlarında bireysel konulardan sosyal konulara bir geçiş görülür. Köy, kasaba ve şehir yaşamındaki ahlaki bozulmalar, dine dayandırılan hurafeler, yanlış Batılılaşma, tarihî kahramanlıklar romanlarda ele alınan temel konulardır.
- Millî Edebiyat sanatçılarının da eser vermeye devam ettiği Cumhuriyet Dönemi Edebiyatının ilk yıllarında daha çok, gözlemci gerçekçiliğe dayalı romanlar yazılmıştır.
- Bu dönemde sanatçılar romanlarında Cumhuriyet devrimlerini, yeni kurum ve değerleri ele alan romanlar yazılmıştır.
- 1923-1950 arasında yazılan romanlar, farklı biçim ve tekniklerle gelişerek Türk edebiyatındaki varlığını sürdürmüştür. Bu dönemde Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun *Yaban*, Reşat Nuri Güntekin'in *Yaprak Dökümü*, Abdülhak Şinasi Hisar'ın *Fahim Bey ve Biz*, Çamlica'daki *Eniştemiz*; Peyami Safa'nın *Dokuzuncu Hariciye Koğuşu*, Sabahattin Ali'nin *Kuyucaklı Yusuf*, Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Huzur* romanı, roman türünün tanınmış örneklerindedir.

CUMHURİYET DÖNEMİ ROMANI (1950-1980)

- 1950-1980 arasında roman türü farklı eğilimlerle (**toplumcu gerçekçi, bireyin iç dünyasını esas alan, modernist, millî ve dinî duyarlılıkları yansıtan**) gelişimini sürdürmüştür.
- Kemal Tahir, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Samim Kocagöz, Fakir Baykurt gibi toplumcu gerçekçi yazarlar; toprak kavgaları, tarımın makineleşmesi, köyden kente göç gibi toplumsal konuları romanlarında ele almışlardır.
- Peyami Safa, Abdülhak Şinasi Hisar, Ahmet Hamdi Tanpınar, Tarık Buğra, Samiha Ayverdi bireyin iç dünyasını esas alan romanlar yazmışlardır.
- Yusuf Atılgan, Oğuz Atay, Ferit Edgü, Adalet Ağaoğlu modernist çizgide romanlar yazmıştır.

- Hüseyin Nihal Atsız, Mustafa Necati Sepetçioğlu, Bahaeddin Özkişi, Münevver Ayaşlı, Emine Işınsu, Sevinç Çokum millî ve dinî duyarlılıkları yansıtan romanlar yazmışlardır.

Kemal Tahir'in *Devlet Ana, Yorgun Savaşçı*
Orhan Kemal'in *Cemile, Murtaza*;
Yaşar Kemal'in *İnce Memed, Yılan Öldürseler*;
Fakir Baykurt'un *Tırpan, Yılanların Öcü*;
Peyami Safa'nın *Yalnızız*;
Ahmet Hamdi Tanpınar'ın *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*;
Tarık Buğra'nın *Küçük Ağa, İbişin Rüyası*;
Yusuf Atılgan'ın *Aylak Adam, Anayurt Otel*;
Oğuz Atay'ın *Tutunamayanlar, Bir Bilim Adamının Romanı*;
Ferit Edgü'nün *Hakkâri'de Bir Mevsim*;
Adalet Ağaoğlu'nun *Fikrimin İnce Gülü, Bir Düğün Gecesi*;
Hüseyin Nihal Atsız'ın *Ruh Adam*;
Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Kilit, Çatı*;
Bahaeddin Özkişi'nin *Sokakta, Köse Kadi*
adlı eserleri bu dönemde roman türünün tanınmış örneklerindedir.

Cumhuriyet Döneminde Romanı Şu Başlıklar Altında Ele Alabiliriz.

- 1- Milli Edebiyat Zevk ve Anlayışını Sürdüren Eserler
- 2- Toplumcu Gerçekçi Eserler
- 3- Bireyin İç Dünyasını Esas Alan Eserler
- 4- Modernizmi ve Postmodernizmi Esas Alan Eserler

1. Milli Edebiyat Zevk ve Anlayışını Sürdüren Roman

- ❖ Birinci Dünya Savaşı, Milli Mücadele, Atatürk ilke ve inkılapları, halkın yaşam tarzı, ahlak bozuklukları, yanlış Batılılaşma, halkla aydın arasındaki ilişkiler konu edilmiştir.
- ❖ Cumhuriyet'le birlikte siyasi, ekonomik ve toplumsal hayattaki değişimler ele alınmıştır.
- ❖ Anadolu'ya açılma, Anadolu'yu görüp anlatma ve Anadolu insanını konu edinme öne çıkmıştır.
- ❖ Eski-yeni çatışması, köy ve kasaba insanının çelişkileri, tarihi konular işlenmiştir.
- ❖ Batıl inançlar ve hurafeler eleştirilmiştir.
- ❖ Toplumsal faydayı esas alan eserler yazılmıştır.
- ❖ Doğu-Batı karşılaştırmaları yapılmıştır.
- ❖ Halkın sıkıntıları, aydın-halk çatışması işlenmiştir.
- ❖ Konuşma diline yakın sade bir dil tercih edilmiştir.
- ❖ Realizm akımının etkisinde kalınmıştır.

Temsilcileri

Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Refik Halit Karay, Halide Edip Adivar, Hüseyin Rahmi Gürpınar...

YAKUP KADRI KARAOŞMANOĐLU

(1889-1974)

- ❖ Fecriati Edebiyatındaiken bireysel; Milli Edebiyatda toplumsal konuları işlemiştir.
- ❖ İlk eserleri mistik daha sonrakiler ise realisttir.
- ❖ Toplum için sanat görüşüyle eserler vermiştir.
- ❖ Romanlarında Tanzimat Döneminden Cumhuriyet Dönemine kadar Türk toplumunda ortaya çıkan değişimleri konu edinmiştir.
- ❖ Türk edebiyatına “**Tezli roman**” düşüncesini getirmiştir. Birbirinin devamı olan romanları “**Nehir(ırmak) roman**” niteliği taşır.
- ❖ Eserlerinin tekniğı sağlamdır.
- ❖ Betimlemelerinde başarılıdır. Realist gözlemler yapmıştır.

Eserleri:

Roman

Kıralık Konak: Bu romanda Tanzimat Dönemi'ndeki nesil çatışması işlenir. Bu çatışma Naim Efendi ile torunu Seniha'nın çatışmasıdır.(Üç kuşak çatışması)

Nur Baba: Bu romanda tekkelerdeki bozuklukları ve Bektaşî tekkesini anlatmıştır.

Hüküm Gecesi: Osmanlı Devleti'nin bozulan siyasi yapısı işlenmiştir. (II.Meşrutiyet Dönemi parti kavgaları)

Sodom ve Gomore: İstanbul halkının işgalci güçlere hoş görünme çabalarını ve ahlaki çöküntüleri anlatır.

Yaban: Kurtuluş Savaşı sırasında Anadolu'nun durumu Ahmet Celal' in ağzından anlatılmıştır. Hatıra defteri şeklinde oluşturulmuştur. Aydınların gözüyle Anadolu anlatılır.

Bir Sürgün: II. Abdülhamit'e karşı Paris'e kaçan Jön Türkleri anlatır.

Ankara: Cumhuriyetin ilk yılları ve kuruluş coşkusunu;

Panorama(I,II):Cumhuriyet kurulduktan sonraki kırk yıl ve Atatürk devrimlerinin topluma yansımaları

Hep O Şarkı: Abdülaziz dönemindeki toplumsal yaşamı

Hikayeleri: Milli Savaş Hikayeleri, Bir Serencam, Rahmet

Diğer eserleri: Okun Ucundan, Erenlerin Bağından (Mensur Şiir)Anamın Kitabı (Çocukluk Hatıraları) Gençlik ve Edebiyat Hatıraları(Hatıra) Zoraki Diplomat(Elçilik Hatıraları), Politikada 45 Yıl(siyasi hatıra), Ergenekon I,II(makale)

REŞAT NURİ GÜNTEKİN (1889-1956)

- ❖ Eserlerinde Anadolu ve Anadolu insanını işlemiştir.
- ❖ Dil; sade, yapmacıksız günlük konuşma dilidir.
- ❖ Baba mesleğı askerlik; kendi mesleğı müfettişlik olduğu için Anadolu'yu çok dolaşmıştır. Bu sebeptendir ki “**Anadolu Notları**” adında gezi yazısı yazmıştır.
- ❖ Eserlerinde genellikle kahraman olarak öğretmenleri seçmiştir.
- ❖ Romanlarında güçlü bir gözleme dayanan realizm vardır.

Eserleri

Roman

Çalikuşu: Feride adındaki genç öğretmenin Anadolu'daki sıkıntıları anlatılır.

Yeşil Gece: Eski eğitim sistemini ve dini kötüyeye kullananları eleştirilir.(Şahin öğretmen)

Miskinler Tekkesi: Dilencileri konu almıştır.

Acımak: Bu roman geriye dönüş tekniğı ile yazılmıştır. Zehra adındaki kızın babasının ölümünden sonra onun not defterini bulup okumasını anlatır.

Yaprak Dökümü: Ali Rıza Bey adlı dürüst bir memurun ve onun ailesinin Batılılaşma özentisi yüzünden dağılmasını anlatır.

Diğer Romanları: Dudaktan Kalbe,Kızılık Dalları, Damga, Akşam Güneşi, Eski Hastalık, Bir Kadın Düşmanı, Değirmen, Kavak Yelleri vb.

Hikayeleri: Tanrı Misafiri, Sönmüş Yıldızlar, Eski Ahbap, Boyunduruk

Tiyatro Eserleri: Balıkesir Muhasebecisi, Eski Borç, Hançer.

Gezi Yazısı: Anadolu Notları

HALİDE EDİP ADIVAR (1884-1964)

- ❖ Eserlerinde idealize edilmiş kadın kahramanların sayısı fazladır.
- ❖ Konu olarak Kurtuluş Savaşı, çocukluk anıları ve aşk önemlidir.
- ❖ Eserleri gittikçe olgunlaşır.
- ❖ Dil yapısı oldukça bozuktur. İlk önce İngiliz mandacılığını savunmuş, daha sonra milliyetçiliğı savunmuştur.
- ❖ Eserlerini Türkçe yazarken zorlanmıştır.
- ❖ Karakterleri bulunduğu çevreye göre konuşturmuştur.
- ❖ Eserlerinde tasvir ve tahlillerde başarılıdır.

Eserleri

Sinekli Bakkal: Romanında karagöz oynatan Kız Tevfik'in kızı Rabia, Müslüman olan İtalyan Pelegrini'yle evlenir. Bu roman İngilizce yazılmış olup sonradan Türkçeye çevrilmiştir. (Rabia Doğu'yu temsil eden bir kızdır.)

Handan: Bu roman mektup türünde yazılmıştır. Kadın psikolojisini işlemiştir.

Vurun Kahpeye: Romanda, idealist öğretmen olan İstanbullu Aliye'nin Anadolu'da bir kasabaya gidip Milli Mücadele'ye destek vermesi ve bu esnarlarda başından geçen olaylar ele alınır.

Ateşten Gömlek: Anadolu'da; önce düzensiz orduyla başlayan, sonra düzenli ordu ile devam eden ve zaferle sonuçlanan Türk Kurtuluş Savaşı'nın hikâyesini İzmirli Ayşe etrafında anlatılır.(Ayşe, Peyami, İhsan)

Diğer Romanları:

Seviye Talip, Yeni Turan, Kalp Ağrısı, Heyula, Zeyno'nun Oğlu, Döner Ayna Akile Hanım Sokağı, Sonsuz Panayır, Yol Palas Cinayeti

Hikayeleri

Harap Mabetler, Dağa Çıkan Kurt, Kubbede Kalan Hoş Seda

Hatıra Eserleri

Mor Salkımlı Ev(Çocukluk Hatıraları)Türk'ün Ateşle İmtihani(Kurtuluş Savaşı Hatıraları)

Tiyatro: Kenan Çobanları

HÜSEYİN NİHAL ATISIZ

- Türkçülük ve Turancılık akımlarının önemli temsilcilerindendir.
- Mecmua, Orhun, Orkun, Ötüken gibi dergiler çıkarmış ve düşüncelerini çıkardığı dergilerde ortaya koymuştur.
- Yazılarında “**Atsız, Atlı, Selim Pusat, Çiftçioğlu, M. Emin, Namık Kemal, Sururi Ermete, T. Bayındırlı**” takma adlarını da kullanmıştır.
- Hem hece hem aruz ölçüsünü kullanmış, koşma varsağı biçimlerinin yanında mesnevi biçimi ile de şiirler yazmıştır.
- Şiirlerinde aşk, yalnızlık, kahramanlık, Türkçülük gibi konuları işlemiştir.
- Genellikle tarihi romanlar yazmıştır. İlk romanı “**Dalkavuklar Gecesi**” Cumhuriyet’in ilk 15. yılının siyasi tenkididir.
- “**Bozkurtların Ölümü**” ve “**Bozkurtlar Diriliyor**” romanlarının konusunu Göktürk döneminden almıştır.
- “**Deli Kurt**” romanının konusunu Osmanlı tarihinden almıştır.
- “**Ruh Adam**” romanı ise otobiyografik nitelikler taşır.
- “**Geri Gelen Mektup**” adlı şiiri Türk edebiyatında en güzel aşk şiirleri arasında yerini almıştır.
- **Roman:** Bozkurtların Ölümü, Bozkurtlar Diriliyor, Ruh Adam, Deli Kurt, Dalkavuklar Gecesi
- **Şiir:** Yolların Sonu

2-)Toplumcu Gerçekçi Roman

- ✓ 1930'lardan itibaren işlenmeye başlanmıştır.
- ✓ Marksist ve sosyalist ideolojiden etkilenir.
- ✓ Sosyal realizm akımının etkisi vardır.
- ✓ Tezli romanlar yazılmıştır.
- ✓ Ağa-köylü, imam- öğretmen, zengin- fakir, güçlü-güçsüz çatışması ele alınmıştır.
- ✓ Yazarlar görüşlerini toplumla paylaşabilmek, halkı aydınlatmak için eserleri araç olarak kullanır.
- ✓ Halkı aydınlatmak düşüncesiyle belirli bölgeler özellikle konu edilir.
- ✓ Yurt gerçeklerini anlatmak, edebiyatçının sosyal bir sorumluluğu olarak değerlendirilir.
- ✓ Anadolu coğrafyası, halkın sorunları, köy hayatı, köylülerin sorunları ele alınır.
- ✓ Büyük şehirlere göçün ortaya çıkardığı problemler ve sosyalizm üzerinde durulur.
- ✓ Gündemdeki sosyal olaylara ve toplumsal sorunlara yoğunlaşılır.
- ✓ Konuşma dili kullanılır, kahramanları bölgesel ağızlarına göre konuşturulur.

- ✓ Kişiler iç ve dış yönleriyle tasvir edilir.
- ✓ Anlatımda yer yer aksaklık görülür.
- ✓ Roman ve hikayelerde sağlam bir kurgu görülmez.
- ✓ Olaylar ve kişiler bir düşünceyi doğrulamak veya haklı göstermek üzere düzenlenir.
- ✓ Sanat toplumdur içindir, anlayışı egemendir.
- ✓ Toplum sorunlarına çözüm önerileri sunulur.

Temsilcileri

Kemal Tahir, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Talip Apaydın, Sabahattin Ali, Fakir Baykurt, Sadri Ertem...

SABAHATTİN ALİ (1907 – 1948)

- ❖ Şiir, hikâye, roman yazmış, çeviri yapmıştır. Köy ve kasaba öykücüsü olarak nitelendirilir.
- ❖ Sabahattin Ali, 1930'lu yıllarda öyküye gerçekçi ve yeni bir soluk getirmiştir.
- ❖ Edebiyatımızda **Maupassant** tarzı hikayeciliğin önemli temsilcilerindendir.
- ❖ Öykülerinde, tanımlamakta güçlü çektığımız kimi duyguları ustalıkla anlatmıştır.
- ❖ İnsanın zavallılığını ve gücünü aynı sarsılmaz üslupla, zaman zaman masalsı ve destansı bir biçimde yansıtmayı başarmıştır.
- ❖ İlk romanı “**Kuyucaklı Yusuf**” toplumcu gerçekçi Türk edebiyatının ilk başarılı örneğidir. Bu romanda Yusuf'un şahsında Anadolu'daki toplumsal yapı ele alınmıştır.
- ❖ Otobiyografik bir roman olan **İçimizdeki Şeytan**'da doğruyu bildiği halde savunmaktan kaçınan bir aydını Ömer'in kişiliğinde anlatır. Ömer'in yalnızlığı, kararsızlığı, kendini bulma çabası, iç çatışmaları anlatılmıştır.
- ❖ **Kürk Mantolu Madonna**'da uygarlık çatışması içinde bulunan aydının çelişkileri iç konuşma, bilinç akışı gibi tekniklerle ele alınmıştır.
- ❖ Şiirlerini halk şiirinden esinlenerek yazmıştır.
- ❖ **Leylim Ley** ve **Aldırma Gönül** şiirleri bestelenmiştir.
- ❖ Romanlarında insanın ruhuna ayna tutmuş ve gerçeğe bu aynadan bakmış, okurların gerçekliği daha derinden algılamasını sağlamıştır.
- ❖ **Markopaşa** adlı mizahi dergiyi çıkaranlar arasında (Aziz Nesin ve Rıfat Ilgaz'la birlikte) yer almış, bu dergide yazılar yayımlamıştır.

Eserleri:

Öykü: Değirmen, Kağrı, Ses, Yeni Dünya, Sırça Köşk

Şiir: Dağlar ve Rüzgâr

Roman: Kuyucaklı Yusuf, içimizdeki Şeytan, Kürk Mantolu Madonna

YAŞAR KEMAL (1923 – 2015)

- Asıl adı Kemal Sadık Göğçeli'dir.
- 39 dilde yayımlanmış eserleriyle dünya edebiyatında önemli bir yer edinmiştir.
- Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan, Anadolu insanının ekonomik ve toplumsal sorunlarını dile getirdiği röportajları ile tanınmaya başlamıştır.
- 1953-54'te Cumhuriyet'te tefrika edilen ilk romanı **"İnce Memed"** büyük ilgi uyandırmıştır.
- Ağa baskısı karşısında dağa çıkan eşkiya **"İnce Memed"**le yazar, bir destan kahramanını anlatırken aynı zamanda toplumsal yapıdaki aksaklıkların da eleştirisini yapar.
- **"Teneke"**, Çukurova yöresindeki çeltik ağalarına karşı mücadele eden ve köylünün yanında yer alan genç ve idealist bir kaymakamın trajik öyküsünü işler. Daha sonra bu romanı iki perdelik oyun biçiminde sahneye uyarlamıştır.
- Halk öykücülüğünden yola çıkarak, sözlü geleneğe yaşayan **"Köroğlu, Karacaoğlan, Alageyik"** efsanelerini **"Üç Anadolu Efsanesi"** adıyla yeniden kaleme almıştır.
- Yaşar Kemal 70'li yılların ortalarından itibaren yazarlığında yeni bir yönelimin ürünleri olarak nitelenebilecek ürünler vermeye başlar. **"Al Gözüm Seyreyle Salih", "Kuşlar da Gitti" ve "Deniz Küstü"** romanlarında yazar ilk kez Çukurova dışına çıkarak kenti ve deniz insanını konu edinmiştir.
- Anadolu insanının sözlü anlatım geleneğinin ürünleri olan destanlardan, ağıtlardan, halk hikayelerinden, masallardan, türkülerden ve çağdaş roman tekniklerinden yararlanarak vardığı bireşim ve üslup onu her bakımdan özgün bir çağdaş sanatçı kimliğine ulaştırmıştır.
- Anlatımındaki özgünlük **"düşle gerçeği, doğayla insanı iç içe"** vermesindeki başarısından kaynaklanmaktadır.
- Şiirsel üslubu ve olağanüstü düş gücüyle, modern romanla epik anlatım biçimlerini başarıyla bağdaştırması onu özgün ve güçlü kılmıştır.
- Eserlerinde kullandığı bölgesel sözler ve deyimlerle ilgili **"Ali Püsküllüoğlu"** **"Yaşar Kemal"** Sözlüğü adlı bir kitap yayımlanmıştır.
- Doğa betimlemelerinde oldukça başarılıdır. Zengin bir sözcük dağarcığı vardır. Kısa cümleler kullanmıştır.

Eserleri:

Roman: İnce Memed, Teneke, "Dağın Öteki Yüzü" üçlemesi ("Orta Direk", "Yer Demir Gök Bakır", "Ölmez Otu"), "Akçasazın Ağaları" dizisi ("Demirciler Çarşısı Cinayeti", "Yusufoğlu Yusuf"), "Hüyükteki Nar Ağacı", "Kimsecik" üçlemesi ("Yağmurcuk Kuşu", "Kale Kapısı", "Kanın Sesi"), Ağrıdağı Efsanesi, Binboğalar Efsanesi, Çakırcalı Efe, Filler Sultanı ile Kırmızı Sakallı Topal Karınca, Al Gözüm Seyreyle Salih, Kuşlar da Gitti, Deniz Küstü, "Bir Ada Hikâyesi" üçlemesi ("Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana", Karıncanın Su içtiği", "Tanyeri Horozları"),

Hikâye: Sarı Sıcak

Derleme: Ağıtlar, Üç Anadolu Efsanesi (Derleme – Özgün Anlatı)

Röportaj: Bu Diyar Baştan Başa, Allah'ın Askerleri, Çukurova Yana Yana (Röportaj-Öykü)

Deneme – Fıkra: Taş Çatlasa

Folklor Denemeleri: Sarı Defterdekiler

Antoloji: Gökyüzü Hep Mavi Kaldı (Sabahattin Eyüboğlu'yla birlikte yazmıştır.)

Konuşma ve Yazıları: Ağacın Çürüğü, Zülmün Artsın, Baldaki Tuz, Ustadır Arı

KEMAL TAHER (1910 – 1973)

- ❖ Hapishane yaşamını, Kurtuluş Savaşı'nı, tarihi, köy yaşamını ve eşkiya hikâyelerini konu edindiği romanlarıyla tanınmıştır.
- ❖ Törelere bağlı köy düzenini, sorunlarını incelemiş ve eleştirmiştir.
- ❖ Tasvire önem veren yazarın eserlerinde anlaşılır bir dili ve yalın bir anlatımı vardır.
- ❖ Tarihi romanlarıyla tanınmıştır. Romanlarını belgelere dayandırarak yazmıştır.
- ❖ Ona göre: **"Türk romanı işçimizle köyümüzün gerçeklerinden çıkar."**
- ❖ Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu anlattığı, Osmanlı toplumunun gelişim sürecinin Batı'dan farklı olduğunu ileri sürdüğü tezli romanı **"Devlet Ana"** romanıyla ve Kurtuluş Savaşı yıllarını konu edindiği **"Yorgun Savaşçı"** romanlarıyla tanınmıştır.
- ❖ **"Sağırdere", "Körduman", "Köyün Kamburu"** romanlarında köy ve köylü sorunlarını işlemiştir.
- ❖ **"Rahmet Yolları Kesti", "Yedi Çınar Yaylası"** adlı romanlarında ağalık ve eşkiyalık olgusunu işlemiştir.
- ❖ **"Kurt Kanunu"**nda Atatürk'e düzenlenen İzmir suikastını işlemiştir.
- ❖ **"Yol Ayrımı"** romanında Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki çok partili hayata geçiş denemesini anlatmıştır.
- ❖ Ekonomik kaygıyla polisiye roman türünün önemli eseri olan **Mayk Hammer**'ın yerli versiyonlarını yazmıştır.

Eserleri:

Roman: Devlet Ana, Yorgun Savaşçı, Esir Şehrin İnsanları, Rahmet Yolları Kesti, Esir Şehrin Mahpusu, Bozkırdaki Çekirdek, Kurt Kanunu, Yol Ayrımı, Körduman, Sağırdere, Rahmet Yolları Kesti...

Öykü: Göl İnsanları

ORHAN KEMAL (1914 – 1970)

- ✓ Gerçek adı “Mehmet Raşit Ögütçü” olan yazar daha çok öyküleriyle tanınır.
- ✓ Öyküleri dışında oyun, roman ve senaryolar da yazmıştır.
- ✓ Öykü ve roman kişilerini, günlük konuşma diliyle ve yerel sözcüklerle konuşturmadaki ustalığı dikkat çekmiştir.
- ✓ Çukurova'nın sanayileşmesini ve işçi sorunlarını, tarımın makineleşmesi ve ırgatların sıkıntılarını, mahpusları, bekçileri gardiyanları... konu edinmiştir.
- ✓ Türk Edebiyatını işçi sınıfı getiren sanatçıdır.
- ✓ Yapıtlarını gözlemleriyle prtyaya koymuş, roman ve öykülerinde yaşadığı çevreyi anlatmıştır.
- ✓ “Babaevi” ilk romanıdır, çocukluk yıllarını anlatır.
- ✓ “Avare Yıllar”da gençliğini anlatmıştır.
- ✓ “72. Koğuş”, “Murtaza”, “Eskici ve Oğulları”, “Kardeş Payı” adlı eserleri tiyatroya uyarlanmıştır.

Eserleri:

Öykü: *Ekmek Kavgası, 72. Koğuş, Önce Ekmek, Mahalle Kavgası, Kardeş Payı...*

Roman: *Baba Evi, Murtaza, Cemile, Bereketli Topraklar Üzerinde, Hanımın Çiftliği, Avare Yıllar, Gurbet Kuşları, Eskici ve Oğulları...*

FAKİR BAYKURT (1929 – 1999)

- Köy Enstitüsü çıkışlı yazarlardandır. Köy edebiyatı hareketinin önde gelen yazarlarından.
- Hikâye ve roman türlerinde eserler vermiştir.
- Özellikle Orta Anadolu bölgesini konu edinmiştir.
- İçinde doğup yetiştiği köylülerin hallerini anlatmaya çalışmıştır.
- İnsanları, okurları aydınlatmayı, daha ileriye taşımaya görev edinmiştir.
- Toplumcu gerçekçi bir yazardır. Gerçekleri kendine özgü bir biçimde anlatmıştır.
- **Tırpan, Kaplumbağalar** gibi eserlerinde imgesel öğelerden yararlanmıştır.
- “**Yılanların Öcü**” romanında Burdur’a bağlı bir köyde küçük çıkarlar için çatışan insanları anlatır. “**Irazca'nın Dirligi**” ve “**Kara Ahmet Destanı**” bir üçleme oluşturur.
- **Amerikan Sargısı**'nda bilinçlenen köylünün sümürgeciliğe direnişi; **Kaplumbağalar**'da eğitimcinin desteğiyle ıslah edilen çorak topraklı bir köyün, yönetim tarafından halkın elinden alınması anlatılır.

Eserleri:

Roman: *Yılanların Öcü, Irazca'nın Dirligi, Onuncu Köy, Kaplumbağalar, Tırpan, Amerikan Sargısı...*

3-)Bireyin İç Dünyasını Esas Alan Eserlerin Genel Özellikleri:

- ❖ İnsan realitesinin psikolojik yönleri ele alınır.
- ❖ İnsan gerçeklerini farklı yönlerden anlatma esas alınmıştır.
- ❖ Psikoloji ve psikiyatri bilimlerinden yararlanılmıştır.
- ❖ Olay, zaman ve mekan kişileri etkiler
- ❖ Psikanaliz yöntemi edebiyata girmiştir.
- ❖ Sanatsal bir dil kullanılmış estetiğe önem verilmiştir.
- ❖ İnsanın iç dünyası, yalnızlık duygusu, bireyin kimlik sorunu, kişi toplum çatışması, doğu batı sorunsalı, geçmiş-şimdi, yabancılaşma gibi sorunlar ele alınmıştır.
- ❖ Çehov tarzı durum hikayeleri yazılmıştır.
- ❖ Eserlerde bireysel çözümlenmeler önemli bir yer tutar.
- ❖ Dil ve anlatım bakımından seçkin, mükemmeliyetçi bir anlayış hakimdir.
- ❖ Özellikle iç konuşma, bilinç akımı, gibi teknikler kullanılır.
- ❖ Yalın bir dil kullanılır.

Temsilcileri

Peyami Safa, Ahmet Hamdi Tanpınar, Tarık Buğra Samiha Ayverdi, Mustafa Kutlu, Abdülhak Şinasi Hisar...

TARIK BUĞRA (1918 – 1994)

- ❖ Öykü, roman, deneme ve tiyatrolarıyla tanınır.
- ❖ Öykü ve romanlarında Türk toplumunun tarihine yönelmiştir.
- ❖ Psikolojik öğelere yer vermiştir. Olaylardan çok iç gerçekleri anlatmaya çalışmıştır.
- ❖ Günlük olayları nesnel bir şekilde ele almış, olayların ve eşyanın iç yüzünü çözümlenmeye çalışmıştır.
- ❖ **Maupassant (olay)** tarzı hikâyeye uygun hikâyeler yazmıştır.
- ❖ **Kurtuluş Savaşı** yıllarını anlattığı “**Küçük Ağa**” ve “**Küçük Ağa Ankara'da**” romanlarında Anadolu insanını yüksek bir bakış açısıyla ele almıştır.
- ❖ **Osmanlı Devleti**'nin kuruluşunu anlattığı “**Osmancık**” romanında **Osman Bey**'in tarih sahnesine Osman Gazi olarak çıkışını ve Osmanlı Devleti'nin kuruluşu anlatılır.
- ❖ “**İbiş'in Rüyası**”nda ise ünlü tiyatro sanatçısı **Naşit**'in hayatından kesitler sunar.

Eserleri:

Roman: *Küçük Ağa, Küçük Ağa Ankara'da, Osmancık, Firavun İmanı, İbiş'in Rüyası, Yağmur Beklerken*

Öykü: *Oğlumuz, Yarın Diye Bir Şey Yoktur, İki Uyku Arasında...*

Oyun: *Ayakta Durmak İstiyorum*

PEYAMI SAFA (1889 – 1961)

- ❖ Psikolojik roman türünün usta ismidir. Bilinç akımı, iç konuşma gibi anlatım tekniklerinden yararlanmıştır.
- ❖ Romanları teknik bakımından oldukça güçlüdür.
- ❖ Ansiklopedik bilgilere sahip bir yazardır. Türkçeyi en iyi kullanan yazarlardandır.
- ❖ Türk edebiyatının mistik yazarlarından. Maddeci anlayışa karşı çıkmış; ruhu manevi değerleri ve inancı ön plana çıkarmıştır.
- ❖ Doğu- Batı çatışmasını, ahlak çöküntüsünü, varlığın sırlarını, toplumsal değişim sonucu ortaya çıkan bunalımları sıkça işlemiştir.
- ❖ Batılı olamayan ama Doğulu da kalamamış Türk toplumunu konu edinmiştir; bu konu "**Fatih – Harbiye**" romanında daha da öne çıkar.
- ❖ "**Dokuzuncu Hariciye Koşuşu**" hasta bir gencin psikolojisini anlattığı, yazarın otobiyografik romanıdır.(Aynı zamanda Türk edebiyatında ilk otobiyografik romandır.)
- ❖ "**Matmazel Noralya'nın Koltuğu**" adlı eserinde maddeci bir anlayışa sahip **Doktor Ferit'in** doğaüstü olaylara çözüm bulamaması ve tereddütlerinden kurtularak huzura kavuşmasını anlatır.
- ❖ Olaylardan çok psikolojik tahlillere önem vermiştir.
- ❖ Ekonomik nedenlerle "**Server Bedii**" takma adıyla "**Cingöz Recai**" adlı polisiye dizi romanları yazmıştır. Yine bu unvanla "**Cumbadan Rumbaya**","**Selma ve Gölgesi**" isimli romanları ilgi toplamıştır.
- ❖ "**Yirminci Asır**" adlı bir gazete çıkarmıştır. 8 ciltten oluşan "**Kimdir Nedir**" serisi ve 8.ciltten oluşan "**Objektif**" serisi önemlidir.
- ❖ "**Kültür Haftası**" adlı bir dergi çıkarmıştır.

Eserleri:

Roman: *Dokuzuncu Hariciye Koşuşu, Matmazel Noralya'nın Koltuğu, Bir Tereddüdün Romanı, Sözde Kızlar, Fatih-Harbiye, Yalnızız, Mahşer, Bir Tereddütün Romanı, Biz İnsanlar,Canan*

Deneme: *Eğitim – Gençlik – Üniversite*

Makale: *Sanat, Edebiyat, Tenkit*

Hikaye: *İstanbul Hikayeleri, Karanlıklar Kralı*

ABDÜLHAK ŞİNASİ HİSAR (1883 – 1963)

- ❖ İstanbul'un lüks semtlerini ve Boğaziçi'ni, eski aşklarını, eğlencelerini anlatmıştır.
- ❖ Anlaşılır bir dille, anı, makale, öykü ve romanlar yazmıştır.
- ❖ Anıları ve CHP roman yarışmasında (1942) üçüncü olan "**Fehim Bey ve Biz**" adlı romanı önemli eserleridir.
- ❖ Hatıra, geçmişe özlem, tasvir ve kültür yapıtlarında önemli yer tutar.
- ❖ Süslü sanatlı ve uzun cümleleri vardır.
- ❖ Edebiyat dünyasına Dergah dergisinde yazdığı "**Kitaplar ve Muharrirler**" başlıklı eleştirileriyle adını duyurmuştur

Eserleri:

Anı: *Boğaziçi Mehtapları, Boğaziçi Yalıları, Geçmiş Zaman Köşkleri, İstanbul ve Pierre Loti,*

Roman: *Fehim Bey ve Biz, Çamlıca'daki Eniştemiz, Ali Nizami Bey'in Alafrangalığı ve Şeyhliği*

SAMIHA AYVERDİ (1905-1993)

- ❖ Eserlerinde Batılılaşma ile birlikte meydana gelen uygarlık değişimini ve bu değişimin toplumda ve özellikle aile içinde sebep olduğu sorunları, çözümleri roman kişilerinin iç dünyalarından takip ederek romanlaştırmıştır.
- ❖ Romanlarında tasavvufi mesajlar, şeyh, tekke, tarikat, cami, cemaat gibi dinsel öğeler önemli yer tutar. Bu öğelerin odak noktasını aşk oluşturur.
- ❖ Tarih, din ve tasavvuf yapıtlarında önemli yer tutar.
- ❖ Geleneksel konak, köşk ve yalı yapıtlarında önemli yer tutar.
- ❖ Romanlarının yapısını geçmiş-şimdi çatışması üzerine kurmuştur.
- ❖ **İbrahim Efendi Konağı**'nda anılarından yararlanarak konak hayatını anlatmıştır.
- ❖ **Mesihpaşa İmamı**'nda her türlü sevgiden yoksun bir din adamının her alanda kendini ne kadar kolay harcayabildiğini; bağlı olduğu değerlerin çözümlüşünü anlatır.

Eserleri:

Roman: *Aşk Bu İmiş, Batmayan Gün, Mabelle Bir Gece, Ateş Ağacı, Yaşayan Ölü, İnsan ve Şeytan, Son Menzil, Yolcu Nereye Gidiyorsun, Mesihpaşa İmamı, İbrahim Efendi Konağı, Bir Dünyadan Bir Dünyaya*

Deneme: *Yusufçuk, Hancı*

4-Modernizmi Esas Alan Eserlerin Genel Özellikleri

MODERNİZM

- ❖ Modernizm, Hristiyanlığın doğuşu safhasında eski ile yeniye birbirinden ayırt etmek için kullanılmıştır. Hristiyanlık yeni; yani modern olarak algılanmıştır o dönemde.
- ❖ Modernizm, realizme tepki olarak ortaya çıkmıştır. Realizmdeki dış gerçekliğin olduğu gibi kavranabileceği anlayışı modernistlerce kabul görmemiştir.
- ❖ Geleneksel olanı günün anlayışına uydurma, yerleşik ve alışılmış olanı yeni olana tabi kılma eğilimi vardır.
- ❖ Geleneksel yapı ve anlatım terk edilmiştir.
- ❖ Olay, karakter, çevre yerine imge ve simgeler ön plana çıkar.
- ❖ Alegorik(sembolik)anlatım benimsenmiştir.
- ❖ Yerleşik uzlaşımlara, modern toplumun bayağılığına isyan vardır.

- ❖ Birey dışındaki toplumsal yapıyı yansıtmaktan kaçınılır.
- ❖ Bireyin bunalımları ve toplumla olan çatışmaları anlatılır.
- ❖ Çağrışıma çok yer verilir.
- ❖ Modernizmde varlıkların göründükleri gibi olmadıklarına, modern toplumun sıradanlıklarına isyan söz konusudur.
- ❖ Anlatımda şiire has bir söyleyiş söz konusudur.
- ❖ Kişilerin toplum içindeki yer ve değerinden çok psikolojik özellikleri öne çıkarılır.
- ❖ Diyalog ve hikaye etme yerine bilinç akışı tekniği kullanılır.

POSTMODERNİZM

- ❖ *Postmodernizm II. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkmıştır. Modernizmin tersine teknolojik ve bilimsel kültüre karamsar açıdan değil, yarı alaycı yarı olumlu bakmayı tercih eder. Postmodernizm, modern ötesi olarak algılanabilir. Postmodernizm, modernizmin sorgulanması gerektiğini ortaya koyar.*
- ❖ Eserlerde belirli bir bütünlük aranmaz. Bölümler arasında bağlantılarda kopukluk vardır.
- ❖ Olaylar mantık silsilesi içinde gelişmez.
- ❖ Kahramanı olmayan roman ve hikayeler yazılır.
- ❖ Birbiriyle ilişkili olmayan kahramanlar bir arada verilir.
- ❖ Karşıtlıklardan sıkça yararlanır.
- ❖ Çoğulculuk vardır, yani çeşitlilik söz konusudur.
- ❖ Masalsı anlatımdan, polisiye öğelerden sıkça yararlanır.
- ❖ **"Parodiye"** başvurulur. (**parodi**: başkasına ait ciddi bir sanat eserini eleştirmek ve onunla alay etmek amacıyla eseri yeniden kurgulamak ve gülünçleştirmektir.)
- ❖ Yazar, eserin ne iç ne de dış gerçekliği yansıtabileceğini; yani eserin kurmaca olduğunu anlatmaya çalışır. Romanın varoluş süreci bazı söz oyunları ile ortaya konur, buna **"üstkurmaca"** denir.
- ❖ **Metinlerarasılık**: Bir yazarın diğer metinlerden yararlanması ya da farklı türleri bir arada kullanmasıdır.
- ❖ Metinlerarası ilişki kurulurken çeşitli teknikler kullanılır. Başka metinlerden alıntı yapmaya **"kolaj"** ya da **"montaj"**; Bu metinlerin kişi tarafında seçilerek kullanılmasına ise **"ekletisizm"**; bir yazarın veya eserin dil ve anlatım özelliklerine, düşüncelerine öykünmeyi, onlar gibi yazmayı **üslup** olarak taklit etmeye **"pastij"** denir.
- ❖ İmgesel anlatım benimsenir.
- ❖ Gerçeğin tek ve tartışılmaz olmasına karşı çıkılır. Onalara göre; **"yorumdan kopuk gerçek"** olmaz.
- ❖ Geleneksel sanata ve sanat anlayışına karşıdırlar.
- ❖ Gerçek olanla kurmaca olan bir arada verilir.
- ❖ İroniye yer verilir. Postmodern sanatçı modern dünyayı belli ölçüde kabul eder ancak onunla alay eden bir tavır sergiler.

Modernist ve postmodernist sanatçılar

Sait Faik Abasıyanık, Adalet Ağaoğlu, Haldun Taner Ferit Edgü, Yusuf Atılgan, Rasim Özdenören Vüsat Orhan Bener, Fûruzan, Bilge Karasu, Oğuz Atay Nezihe Meriç, Orhan Pamuk, Latife Tekin...

ORHAN PAMUK (1952 – ...)

- Modern ve postmodern anlatım tekniklerinden yararlanmış bir yazardır.
- **2006'da Nobel Edebiyat Ödülü'nü** almıştır.
- İstanbullu, zengin ve Orhan Pamuk gibi Nişantaşı'nda yaşayan bir ailenin üç kuşaklık hikâyesi olan **"Cevdet Bey ve Oğulları"** ilk romanıdır. Üç kardeşin babaannelerini ziyaret etmek üzere gittikleri İstanbul yakınlarındaki Cennethisar kasabasında geçirdikleri bir haftayı anlattığı **"Sessiz Ev"** adlı romanının ardından yazdığı Venedikli bir köle ile bir Osmanlı âlimi arasındaki gerilimi ve dostluğu anlatan romanı **"Beyaz Kale"** pek çok dile çevrilmiştir.
- **"Kara Kitap"** romanında İstanbul'un sokaklarını, geçmişini, kimyasını ve dokusunu, kayıp karısını arayan bir avukat aracılığıyla anlatmıştır. Kara Kitap, geçmişten ve bugünden aynı heyecanla söz edebilen bir yazar olarak Orhan Pamuk'un ününü genişletmiştir. **"Yeni Hayat"** adlı şiirsel romanında esrarengiz bir kitaptan etkilenen üniversiteli bir genci hikâye etmiştir.
- **"Benim Adım Kırmızı"** romanında Osmanlı ve İran nakkaşlarını, Batı dışındaki dünyanın görme ve resmetme biçimlerini bir aşk ve aile romanının entrikasıyla hikâye ederek anlatmıştır.
- "İlk ve son siyasi romanım" dediği **"Kar"** adlı kitabını 2002'de yayımlayan yazarın; 2003'te yayımladığı **"İstanbul"** adlı eseri hem yirmi iki yaşına kadarki hatıralarını aktardığı bir hatıra kitabı, hem de kendi kişisel albümüyle, Batılı ressamların ve yerli fotoğrafçıların eserleriyle zenginleştirilmiş, İstanbul üzerine bir denemedir.
- **"Öteki Renkler"** kitabında, söyleşi, hikâye ve denemeleri bir araya getirilmiştir. **Nobel Edebiyat Ödülü** konuşmasını ve diğer konuşmalarını **"Babamın Bavulu"** adlı kitapta bir araya getirmiştir. Son kitabı **"Masumiyet Müzesi"** bir aşk romanıdır.

Eserleri:

Roman: *Cevdet Bey ve Oğulları, Sessiz Ev, Beyaz Kale, Kara Kitap, Yeni Hayat, Benim Adım Kırmızı, Kar, Masumiyet Müzesi, Kırmızı Saçlı Kadın*

Söyleşi – Hikâye – Deneme: *Öteki Renkler*

Anı – Deneme: *İstanbul*

ADALET AĞAOĞLU (1929-2020)

- ❖ Yeni anlatım olanaklarını denemiştir. “Tek anlatıcıya son vermek”, “an’ların anlatıcısı olmak”, “yer, zaman öğelerine değişiklik getirmek” onun anlatımına yeni boyutlar getirmiştir.
- ❖ Romanlarında klasik anlatım tekniklerinden saparak bilinç akışı, iç monolog gibi yeni anlatım teknikleri ile kendine özgü bir yol tutturmuş. Adalet Ağaoğlu’nun ilk romanı “Ölmeye Yatmak”tır.
- ❖ Romanlarının kahramanları genellikle aydınlardır. Bu bakımdan anlaşmazlık gibi görünen konularda, ifadelerde yazar aydınları dolaylı yünden eleştirir.
- ❖ Romanlarında kişiler roman kurgusuyla iç içe verilmiştir.
- ❖ Korku, ölüm, erkek-kadın ilişkileri, özveri, aşk, yaşlılık, gençlik, başkaldırı, özgürlük vb. evrensel temalar güncel kaygılarla, dünyaya bakışıyla, toplumsal gelişmelerle iç içe verilmiştir. Cinsel konuları da çok işler.

Eserleri:

Tiyatro ve radyo oyunları: Yaşamak, Evcilik Oyunu, Sınırlarda Aşk, Çatıdaki Çatlak, Tombala, Kış-Barış, Üç Oyun: (Bir Kahramanın Ölümü, Çıkış, Kozalar) Kendini Yazan Şarkı, Duvar Öyküsü, Çok Uzak-Fazla Yakın

Roman: Ölmeye Yatmak, Fikrimin İnce Güllü, Bir Düşün Gecesi, Yaz Sonu, Üç Beş Kişi, Hayır..., Ruh Üşümesi, Romantik Bir Viyana Yazı

Öykü: Yüksek Gerilim, Sessizliğin İlk Sesi, Hadi Gidelim, Hayatı Savunma Biçimleri

YUSUF ATILGAN (1921 – 1989)

- ❖ Modern Türk edebiyatının önde gelen ustalarındandır.
- ❖ “Aylak Adam” ve “Anayurt Otel” adlı romanlarında psikolojik yabancılaşma ve yalnızlık temasını başarıyla işleyen bir yazar olarak tanınmıştır.
- ❖ “Aylak Adam” romanındaki “C”, “Anayurt Otel”ndeki “Zebercet” gibi unutulmaz karakterler yaratmıştır.

Eserleri:

Roman: Aylak Adam, Anayurt Otel, Canistan

Öykü: Eylemci, Bütün Öyküleri

Çocuk Kitabı: Ekmek Elden Süt Memeden

ANLATIM BOZUKLUKLARI

Dilin toplumsal yapı içerisinde son derece büyük bir önemi vardır. Dil ancak doğru kullanılırsa başkalarına düşüncelerimizi doğru bir şekilde aktarabilir ya da başkalarının söylediklerini anlayabiliriz. Anlatım yapılırken anlatmak istediğimiz şeylerin anlamsal ve dizimsel olarak doğru olmaması anlatım bozukluğuna sebep olur.

A)ANLAMSAL (ANLAMA DAYALI) BOZUKLUKLAR

(BAĞDAŞIKLIK)

- ✓ Gereksiz Sözcük Kullanılması
- ✓ Anlamca Çelişen Sözcüklerin Kullanılması
- ✓ Sözcüğün Yanlış Anlamda Kullanılması
- ✓ Sözcüğün Yanlış Yerde Kullanılması
- ✓ Atasözleri ve Deyimlerin Yanlış Anlamda Kullanılması
- ✓ Zamir Eksikliği (Anlam Belirsizliği)
- ✓ Mantık ve Sıralama Yanlışlığı

B) Yapısal (Yapıya Dayalı) Bozukluklar

- ✓ Özne-Yüklem Uyumsuzluğu
- ✓ Eklerle İlgili Yanlışlar
- ✓ Tümleç Eksikliği
- ✓ Nesne Eksikliği
- ✓ Yüklem Eksikliği
- ✓ Tamlama Yanlışları
- ✓ Bağlaç Yanlışları

A) Anlamsal (Anlama Dayalı) Bozukluklar

1. Gereksiz Sözcük Kullanımı

Türkçede bir cümle gereksiz sözcüklerden uzak sade şekilde kurulmalıdır. Cümlelerin bu durumu aynı zamanda duruluk ilkesiyle de ifade edilir. Buna göre bir cümlede gereksiz sözcüğün kullanılması anlatım bozukluğuna yol açmaktadır.

a) Aynı anlama gelen sözcüklerin bir arada kullanılması

- Neşeli, sağlıklı, şen bir görünüşü vardı.
- Hep güç ve müşkül zamanlarda karşıma çıkar.
- Ölçü ve vezin şiirin bel kemiğidir.
- Sigara içmenin sağlığımıza ve sıhhatimize zarar verdiği kesin olarak biliniyor.
- Doktor ona iki günde bir, gün aşırı aspirin almasını söylemiş.
- Buralara ayda yılda bir, seyrek olarak gelirdi.
- Bu gençler ölmek üzere olan, can çekişen bir sanat dalını canlandırmak için yetiştiriliyorlar.

b) Bir sözcüğün anlamının diğer bir sözcükle bulunması

- Japonya'daki arkadaşımın üç yıldır karşılıklı mektuplaşıyoruz.
- Onca yolu yaya yürüyerek mi geldiniz?
- Arkadaşım gördüklerini, duyduklarını gizli bir sırımsı gibi yavaşça kulağıma fısıldadı.
- Onunla ilk kez bir arkadaş toplantısında tanıştık.
- Beklenmedik sürprizlerle karşılaşıyoruz.
- Hemen getireceğini söyleyerek aldığı makası hâlâ geri iade etmedi.
- Türkçede Arapça ve Farsça dillerinden gelmiş sözcükler vardır.

- Bu kuruluş yetişkinlerden çok, gençlere daha fazla hizmet etmektedir.
- Her belirti hastalık demek anlamına gelmez.
- Yaptıklarını kendi ağzıyla itiraf etti.
- Bu konudaki iftiralar tamamen uydurmadır.

2. Anlamca Çelişen Sözcüklerin Kullanılması

İyi bir cümle anlatmak istediği düşüncüyü tam olarak yansıtabilmelidir. Cümle okuyucunun ya da dinleyicinin kafasında tam olarak canlanabilmeli, onların kafasında bir karışıklığa yol açmamalıdır. Cümle içinde anlam olarak çelişen kelimelerin kullanılması anlatım bozukluğuna yol açmaktadır. Bu tür anlatım bozukluklarında genellikle bir kesinlik bildiren sözcük kullanıldıktan sonra ihtimal bildiren bir sözcük ya da ek kullanılır.

- Şüphesiz sanatçı bu alanda başarılı eserler vermiş olmalı.
- Eminim bizi de listeden silmiş olsa gerek.
- Görüşmede tabii ki politik konuların ele alınacağını sanıyorum.
- Kuşkusuz bütün çalışmalarının ödülünü sonunda alabilirsin.
- Gönderdiğim paketi eminim bugüne kadar almış olmalısınız.
- Elbette onunla birlikte gitmiş olabilirler.
- Bu durum hiç şüphesiz onun da kulağına gitmiş olmalıdır.
- Hemen hemen tam bir saat önce geldiler.
- Bundan aşağı yukarı tam üç sene evvel görüşmüştük.
- Mutlaka bu maçı milli takım kazanır sanıyorum.
- Okulu bitirdikten sonra eminim düşündüklerimi gerçekleştirebilirim.

3. Sözcüğün Yanlış Anlamda Kullanılması

Eğer bir sözcük cümle içerisinde anlamına uygun bir şekilde kullanılmazsa anlatım bozukluğuna yol açar. Sözcüğün anlamının doğru bir şekilde bilinmemesinden kaynaklanan bu anlatım bozukluğuna yol açmamak için sözcük anlamlarının iyi bir şekilde bilinmesi gereklidir.

- ❖ Yıllardan yıla biriken borçlar ülkenin dışa bağımlılığını sağladı.
- ❖ Çocuğun saçları bir hayli büyümüş.
- ❖ Bu ülke dünya petrol rezervlerinin yüzde onunu topraklarında barındırıyor.
- ❖ 4 Aralık 1975 senesinde dünyaya gelmiş.
- ❖ Siyasal bilgilerde öğretim görüyordu.
- ❖ Türkiye sanat alanında azımsanacak bir ülke değil.
- ❖ Bu kadar çekimsiz olmana gerek yok.
- ❖ Bu olayda dışişlerimizin ne kadar etken olduğu anlaşıldı.
- ❖ Öğrenci sayısının kalabalık olması bu sonucu doğuruyor.

- ❖ Yağmurlar ürünlerin mahvolmasını sağladı.
- ❖ Ortalığı kirli hava kapsadı.
- ❖ Bütün olasılıkları kullanıp sorunu çözdü.
- ❖ Ölçümlere ne zamandan beri başladınız.

4. Sözcüğün Yanlış Yerde Kullanılması

Cümle içinde kullanılan sözcüklerin, Türkçenin söz dizimine uygun bir şekilde doğru yerde kullanılması gerekir. Doğru yerde kullanılmayan sözcükler anlatım bozukluğuna yol açmaktadır. Özellikle cümle içinde zarfların isimden önce kullanılması bu başlıkta görebileceğiniz bozuklukların başında yer almaktadır.

- ✓ Başbakan bir hafta içinde petrol üreten dört Ortadoğu ülkesini ziyaret edecek.
- ✓ Tevfik Fikret'in 75. ölüm yıldönümünde çeşitli etkinlikler düzenlendi.
- ✓ Alınan yanlış kararlar savaşta askerin daha çok ölmesine neden oldu.
- ✓ Ekonomik krize başbakanın neden olduğu yönündeki soru önergesi 267'ye karşı 95 oyla reddedilmiştir.
- ✓ Bankacılık sisteminin yerleşmediği dünyada müstesna birkaç memleketten biri de Lübnan'dır.
- ✓ Cumhurbaşkanı iki gün içinde savaşan Ortadoğu ülkelerini ziyaret edecek.
- ✓ Okulu bitirince öğretmen olarak doğduğu köyde görev almak istiyor.

5. Atasözü ve Deyimlerin Yanlış Anlamda Kullanılması

Cümlede ifade edilmek istenen anlamın daha güçlü bir şekilde vurgulanması için deyimlerden ve atasözlerinden yararlanılabilir. Ancak cümlede verilmek istenen mesajı uygun, doğru bir deyim ve atasözü kullanılmazsa anlatım bozukluğu oluşmaktadır.

- Onun eli uzundur, her şeyi becerir.
- Yorgunluktan dizlerimin bağı çözülmüştü.
- Kesesine güvenen borazancıbaşı olur.
- Sevinçten etekleri tutuşmuştu.
- Öğleyin yediğimiz yemekler midemizi bunalttı.
- Göze batınca ödüllendirildi.
- Türk okuru için durum yukarıda anlatılanlardan uzun uzadıya farklı bir özellik taşımaz.
- Sütü devirmiş kediye döndü.
- Şimdi yan oturup doğru konuşalım.
- Çekapla baştan tırnağa muayeneden geçmiş.
- Bu sınavı kazanabilmek için bütün zorlukları gözden çıkardım.
- Adamın korkudan eli ayağına dolanmıştı.

6. Anlam Belirsizliği (Zamir Belirsizliği veya Virgül Eksikliği)

Cümle içinde kişilerden bahsederken kişi zamirlerini kullanmamak bazen anlam belirsizliğine yol açtığından anlatım bozukluğu oluşturmaktadır. Anlam belirsizliğini gidermek için bahsedilen kişiyi karşılayacak doğru zamiri getirmek veya virgül kullanmak gerekir.

- ✓ Yarışmada birinci olduğuna sevindim.
- ✓ Geldiğini pencereden gördüm.
- ✓ Ceketini otobüste unutmuş.
- ✓ Kalemlerini başka kutuya yerleştirdi.
- ✓ Küçük çam ağacının arkasına saklanmıştı.
- ✓ Yaralı doktora dik dik baktı.
- ✓ Oku da adam ol baban gibi eşek olma.
- ✓ Bayan satıcıya vitrinde gördüğü kazağın fiyatını sordu.
- ✓ Balık tutmayı babamdan daha çok severim
- ✓ Aldığı ilk maaşla annesine bir çift ayakkabı aldı; bu onu mutlu etti.
- ✓ İhtiyar adama yardımcı oldu.

7. Sıralama ve Mantık Yanlılığı

Bir cümlelerin dil bilgisi kurallarına uymasının yanında mantıksal bir düzlemde de geçerliliğinin olması şartı bulunmaktadır. Bir cümlede ifade edilenlerin mantık sınırlarının dışına çıkması anlatım bozukluğuna yol açmaktadır.

- ❖ Beyin zarı iltihapları iyi tedavi edilmezse ölüme, hatta sara nöbetlerine yol açabilir.
- ❖ Bu doktor bırakın iğne yapmayı, ameliyat bile yapamaz.
- ❖ Değil yarın, bugün bile hastaneden taburcu olamaz.
- ❖ Değil mumumuz, gaz lambamız, elektriğimiz bile yoktu.
- ❖ Şiir yazıyor ve yayımlıyorum; ama ben şiiri hiçbir zaman köşe yazarlığı gibi düşünmedim.
- ❖ Son turda atlet arkasındaki yarışçıyı bir hamlede geçti.

B)SÖZ DİZİMSEL YANLIŞLIKLAR(BAĞLAŞIKLIK)

1. Özne-Yüklem Uyumsuzluğu

Anlatım bozukluklarıyla ilgili olarak sınavlarda en çok özne-yüklem uyumsuzlukları sorulmaktadır. Cümle içindeki özne yüklemle "Tekillik-çoğulluk, şahıs ve olumlu-olumsuzluk" gibi durumlarla uyum içerisinde olmalıdır.

a) Tekillik-Çoğulluk: Özne tekil ise yüklem de tekil olmalıdır. Ancak özne çoğul ise yüklem çoğul ya da tekil olabilmektedir. Aksi durumda cümlede anlatım bozukluğu ortaya çıkar.

- Sibel tüm gün ders çalıştı. (doğru)
- Onlar gezmeye gittiler. (doğru)
- Onlar gezmeye gitti. (doğru)
- O, kalemleri sinirli bir şekilde kırıyorlardı. (yanlış)

UYARI: İnsan dışındaki tüm canlı ya da cansız varlıklar cümle içinde çoğulda olsalar yüklem mutlaka tekil olmalıdır.

- Hayat kısa, kuşlar uçuyorlar. (yanlış)
- Hayat kısa, kuşlar uçuyor. (doğru)
- Kediler sabahtan beri miyavlıyorlar. (yanlış)
- Kediler sabahtan beri miyavlıyor. (doğru)
- Arabalar burada eskiyor. (doğru)

b) Kişi Uyumsuzluğu: Eğer bir cümle içindeki özne birden fazla kişiden oluşuyorsa yüklem şahıs eki yönüyle uyacağı kurallar vardır. Bu konudaki uyumsuzluk anlatım bozukluğunu meydana getirir.

"Ben ve sen / ben ve o / ben, sen ve o" şeklindeki özne kullanımlarında yüklem mutlaka "1. çoğul şahıs", "Sen ve o" şeklindeki özne kullanımlarında da yüklem "2. çoğul şahıs" eki alarak kullanılmalıdır.

- Ben ve sen burada onları bekleyelim.
- Ben ve Aslı yemekte buluşacağız.
- Ben, Ayşe ve Özlem sınavdan yüksek not aldık.
- Sen ve Ahmet tatlıları alırsınız.

c) Olumlu-Olumsuzluk Uyumu:

Özne ile yüklem arasında olumlu-olumsuzluk bakımından bir uyumun olması gerekir. Yani eğer özne olumluysa yüklem olumlu, özne olumsuz ise yüklem olumsuz olmalıdır. Örneğin özne "Herkes" ise yüklem olumlu olmalı, özne eğer "Kimse" ise yüklem olumsuz olmalıdır.

- ✓ Hiçbiri ders çalışmıyor, televizyon seyrediyor.
- ✓ Herkes sınıfta beklesin, dışarı çıkmasın.
- ✓ Hiçbiri ülkede bir ayaklanmayı düşünmemiş, padişaha bağlılığı kutsal bir görev saymıştır.
- ✓ Hiçbirimiz onu üzmez, her zaman ona sahip çıkmaya çalışırdık.
- ✓ Kimse beni dinlemedi, sınıftan çıktı.
- ✓ Herkes sınavı kazanmak istiyor; ama ders çalışmıyor.
- ✓ Gelenlerin hiçbiri kitap okumuyor, zamanlarını boş yere harcıyor.

2. Tümleç Eksikliği

Özellikle sıralı cümlelerde bulunması gereken edat tümleci ile dolaylı tümlecini eksikliği anlatım bozukluğuna sebep olur.

- Öğrencilerini çok sever ve sürekli yardımcı olurdu.
- Köyünü sürekli hatırlıyor ve gitmek istiyordu.
- Onu bugün öğleden önce aradım ve söyledim.
- Bizi korudu ve her zaman sahip çıktı.
- Ali arkadaşı Mustafa'yı hem çok seviyor, hem de kimi davranışlarından dolayı kızılıyordu.
- Onu çok seviyor, her gün hediye alıyordu.

- Odayı iyice temizledi, çekidüzen verdi.
- Komşularını çok sever; ama pek gidip gelmezdi.
- İnsanlar bu tür esprilere gülerler, hoşlanırlar.
- Yaşamını zenginleştiren, anlam kazandıran dostları vardı.
- Birbirlerini çok iyi anlar, inanırlardı.
- Sanma ki millet bu sözleri dinler ve inanır.
- Onun da görüşlerini öğrenmek, yararlanmak istediler.
- Arkadaşının sıkıntı çektiğini biliyor, sezdirmeden yardım ediyordu.

3. Nesne Eksikliği

Sıralı cümlelerde bulunan iki yüklem tek bir nesneye bağlanması anlatım bozukluğuna sebep olur.

- ❖ Sana asla kızmıyor, çok seviyoruz.
- ❖ Onlara niçin hediye veriyorsun ve şımartıyorsun.
- ❖ Bu yıl oynanan tüm piyeslere gitti, izledi.
- ❖ Derslerine çalışmıyor, ihmal ediyor.
- ❖ Bu konuda söylenenlere inanıyor, her yerde öne sürüyordu.
- ❖ Buna ancak okurlar karar verir ve uygular.
- ❖ Konuşmacının düşüncelerine katılıyor ve destekliyorum.

4. Yüklem Yanlışlığı

a)Yüklem Eksikliği

Birden fazla cümlelerin aynı yükleme bağlanmasıyla ortaya çıkan anlatım bozukluğudur. Birden fazla cümlelerin sıralı bir şekilde kullanıldığı durumlarda cümlelerden birinin yüklemi olmazsa diğer cümlelerin yüklemi ortak olarak kullanılır. Bu durumda yüklem diğer cümleyle uyumlayabilir.

- Sen beni, ben de seni unutmayayım.
- O yıllarda ben otuz, o ise otuz beş yaşlarındaydı.
- İş konusunda ben onu, o da beni etkilemek istemez.
- Akşam ben kendi odama, Fatma da kendi odasına çekilmişti.
- Önce hapis cezasına, sonra da hapis cezası paraya çevrildi.
- Ona bunun sebebini ya sen ya ben sorayım.
- Ali evlerinde, ben otelede kalıyorum.
- Amacı, arkadaşlarını ikinci, kendisini birinci plana çıkarmaktı.

b)Yüklem Uyuşmazlığı

Aynı yükleme bağlanan cümlelerin aynı yüklem tarafından karşılanmaması anlatım bozukluğuna sebep olur

- Az ya da hiç parası olmayanlar iyi beslenemez.
- Çorbaya biraz tuz ve limon sıkın.
- Ona buraya gelmeden önce mi, sonra mı telefon ettin.

- Bu yüzden yorgun düşer, sağlığımız bozulurdu.
- Bütün memleketin koruyucu hekimliğe olan ihtiyacı tespit ve giderilmeye çalışılmalıdır.
- Dilimize gereken ilgi ve önemi vermek zorundayız.
- Bu tutumuyla ailesine zarar mı veriyor yarar mı anlayamadık.

5. Bağlaç Yanlışları

Cümlelerini birbirine bağlarken yanlış bağlaçların kullanılması anlatım bozukluğuna yol açmaktadır.

- ❖ *Televizyonu kapattım sevdiğim bir program yoktu.*
- ❖ *Ders çalışmıyordu dersleri de kötüydü.*
- ❖ *Yarın gelemem sonra gelebilirim.*

6)Özne Eksikliği

- Bu mağazanın inşaatı ekimde bitecek ve faaliyete geçecek.
- Bu tür dergilerin sayısı azalıyor ve okunmaz oluyor.
- Cephane nöbetçisinin silahı elinden alındı ve soyuldu.
- Bu oyunda hem yanlışlar var, hem sahne tekniğine uygun değil.
- Kitaptaki yanlışlar düzeltilecek ve ikinci baskıya girecek.

7) Çatı Uyuşmazlığı

- Bütün elbiseleri ütüleyip askıya asılmalıdır.
- Her ne kadar şehir dışına taşınmışsa bile beklenen rahatlığa kavuşulamamıştır.
- Bahçedeki zararlı otları yolarak bir yere yığılmalıdır.
- Her ne kadar iyi hazırlanmışsa da istenilen sonuç alınamadı.
- Bütün bunlar bu yıl boyunca devamlı çalışarak kazanıldı.

8)Tamlama Yanlışları

a)Tamlayanın ya da Tamlananın Kullanılmaması

- Bu yasadan özel ve kamu kuruluşlarında çalışanlarıyararlanacaklar.
- Bosna'ya askeri ve gıda yardımı yapıldı.
- Şehrimizde çeşitli kültürel ve sanat etkinlikleri düzenlendi.
- Siyasi, askeri ve ekonomi alanlarında görüştüler.
- Neşeli ve güldürü unsurlarının çokça kullanıldığı bu filmi mutlaka görmelisiniz.

- Bu önlemler ekonomik ve sağlık açısından yararlı sonuçlar verdi.
- Depremzedelere her türlü tıbbi ve gıda yardımı yapıldı.
- Hükümetin o kadar çok önemli işleri var ki böyle şeylerle uğraşmaya ne vakti var, ne de zamanıdır.
- Okunanları ezberlemek değil, tartışılarak özümsemesini sağlamak gerekir.

b) Tamlama Eklerinin Yanlış Kullanılması

- Ucu yırtık paraların Merkez Bankası dâhil, hiçbir yerde işlem görmüyor.
- Yeni sözcükler bulmak için her ulus, dilinin sunduğu olanaklardan yararlanma yoluna gitmesi gerekir.
- Dünyada tamamı mermerden yapılmış ilk anıtsal tapınak Ege'nin Efes kentinde olduğu biliniyor.
- Okuma sevgisi konusunda çocuklar, en çok anne ve babalarını örnek aldıkları unutulmamalıdır.
- Bu kitap, yayınevimizin, ölümünün 10. yıldönümünde, ünlü şaire, onun yüce anısına armağandır.

c) Tamlamayı oluşturan öğeler arasında tekillik çoğulluk uyumunun olmaması

- Bugüne kadar birçok romanlar okudum.
- Bunca işlerimiz varken ne diye boş duruyoruz.
- Onun için zevkine ve keyfine düşkün ne kadar memurlar varsa, hep burasını ister, buraya yerleşirdi.
- Öğretmenin verdiği bunca ödevleri bir günde nasıl bitireceksin?

TİYATRO

GELENEKSEL TÜRK TİYATROSU	BATI TİYATROSU
1. KARAGÖZ	1. TRAJEDİ
2. ORTA OYUNU	2. KOMEDİ
3. MEDDAH	3. DRAM
4. KÖY SEYİRLİK OYUNU...	

GELENEKSEL TİYATRO	MODERN TİYATRO
Doğaçlamaya (tulûat) dayanır.	Yazılı metne dayanır.
Sahne düzeni vardır, özensizdir.	Kostüm ve dekora dikkat edilir.
Kadın oyuncu yoktur. Zenne vardır.	Kadın oyuncu vardır.
Müzik kısıtlıdır.	Her türlü müzik kullanılabilir.
Sadece tipler vardır.	Hem karakter hem tipler vardır.
Teknoloji yoktur.	Teknolojiden yararlanır.
Konu bakımından kısıtlıdır.	Konu bakımından çeşitlidir.
Halk söyleyişlerine yer verilir.	Halk söyleyişlerine rastlanmaz.
Halk çevresinde gelişmiştir.	Aydın çevrede gelişmiştir.

TÜRK TİYATROSUNUN GELİŞİMİ

- ❖ Tiyatro, Türk edebiyatına edebi bir tür ve sahne sanatı olarak Tanzimat Dönemiyle girmiştir. İlk yerli tiyatro eserini "**Şair Evlenmesi**" isimli eseriyle **Şinasi** yazmış; sonraki dönemlerde pek çok sanatçı bu türde eser vermiştir. Namık Kemal, insanları sıkmadan eğitmenin tiyatro ile olabileceğini belirtmiş; bu yönde sahnelen ilk tiyatro eseri olan "**Vatan yahut Silistre**" adlı eserleri yazmıştır.
- ❖ II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle tiyatro çalışmaları hız kazanmış; bu çalışmalar, Milli Edebiyat Döneminde de devam etmiştir.
- ❖ Milli Edebiyat Döneminde, özel tiyatroların yanında ilk resmi tiyatromuz olan **Darülbedayi** (Güzel Sanatlar Okulu) Pierre Antuine tarafından kurulmuştur. Muhsin Ertuğrul, Darülbedayi'de öğretmenlik yapmış; daha sonra Darülbedayi'nin başına getirilmiş ve çağdaş tiyatroların kurulmasına büyük katkı sağlamıştır. Modern tiyatroların özelliklerine sahip olan bu kurum, oyunculuğu meslek edinecek sanatçıları yetiştirmek için bir okul olarak düşünülmüştür.
- ❖ Burada okuma, dram, dans, edebiyat gibi dersler verilmiş; önemli tiyatro adamları yetiştirilmiştir. I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla Darülbedayi'deki eğitim çalışmaları kesintiye uğramıştır.

CUMHURİYET DÖNEMİNDE TİYATRO

(1923-1950)

- Cumhuriyet Dönemi Türk Tiyatrosu, Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle başlayıp günümüze kadar devam eder. Cumhuriyet'in ilanıyla siyasi ve toplumsal hayattaki köklü değişiklikler, güzel sanatların her alanında olduğu gibi tiyatrodan da kendini göstermiştir.
- 1927'de Darülbeyazıt'ın başına **Muhsin Ertuğrul**'un geçmesiyle tiyatro, çağdaş bir sanat alanına dönüşmüştür.
- Muhsin Ertuğrul Cumhuriyet Dönemi Türk tiyatrosunun gelişmesine önemli katkılar sağlamış, 1935'te İstanbul Şehir Tiyatrosu onun girişimleriyle açılmış, Batı'nın önemli eserlerinin sahnelenmesini sağlamış, yerli oyun yazmaları için sanatçıları teşvik etmiştir.
- Cumhuriyet Dönemi Türk tiyatrosu, Atatürk'ün ilke ve inkılapları doğrultusunda şekillenmiştir. Tiyatronun sadece bir eğlence olmadığını, eğitim ve çağdaşlaşmada çok önemli bir işleve sahip olduğunu bilen Atatürk; Cumhuriyet rejiminin toplum tarafından benimsenmesi, ilke ve inkılapların yurdun her yerine ulaşması için tiyatrodan yararlanmıştı.
- Devlet eliyle tiyatrolar desteklenmiş, tiyatroların kurumsallaşması sağlanmıştır.
- Halkı eğitmek, Cumhuriyet'in ilke ve amaçlarını halka anlatmak, aydın-halk arasında düşünce birliğini sağlamak amacıyla 1932'de Atatürk'ün talimatıyla kurulan halkevleri, 1949'da kurulan Devlet Tiyatroları aracılığıyla da yurdun her tarafına turneler düzenlenerek Anadolu insanına ulaşılmıştır.
- Tiyatro, Cumhuriyet'in ilkelerini halka aktarmada bir araç olarak kullanılmaya başlanmıştır.
- Bu dönemde çocuk tiyatrosu çalışmaları yapılmış, kadınlar sahnede daha çok yer almaya başlamış, devlet konservatuvarı açılmıştır.
- Geleneksel tiyatro ile modern tiyatronun özelliklerinin bir arada görüldüğü eserler ortaya konmuştur.
- Bireysel duygu ve düşünceler de sosyal kurumlardaki değişimler de tiyatrolarda sahnelenmiştir.
- Cumhuriyet Dönemindeki ilke ve inkılapların sonucunda akılcı ve bilimin öne çıktığı eserler yazılmıştır. Çok sayıda devlet tiyatrosu ve özel tiyatro açılmıştır.
- Tiyatro yazarları genellikle birikimli, aydın kişilerdir.
- Batılı anlamda tiyatro eserleri yazılmıştır.
- Eserlerde oyuncu kadrosu oldukça geniş tutulmuştur.
- Halkın anlayabileceği açık ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.
- Oyunlar genellikle nesir biçiminde yazılmakla beraber nazım-nesir karışık yazılanlar da vardır.
- Bireysel duygu ve düşünceler, sosyal kurumlardaki değişimler tiyatrolarda sahnelenmiştir.
- **1923-1950** arasında bir grup yazar, düşünce yönü ağır basan eserler yazmış; güncel siyasi görüşler

doğrultusunda seyirciyi yönlendirme, eğitime görevini üstlenerek toplumsal eleştiri yapmıştır. Diğer bir yazar grubu ise Osmanlı'yı eleştirip Cumhuriyet'i övmüş, milliyetçilik duygusuyla Anadolu'nun direnişini yüceltmiş, sanatta çağdaşlaşmayı amaç edinerek ulusallıktan ayrılmadan evrenseli yakalamayı düşünmüştür.

- Bu dönemde başlıca tiyatro yazarları şunlardır: Musahipzade Celal, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Reşat Nuri Güntekin, Faruk Nafiz Çamlıbel, Nazım Hikmet Ran, Cevdet Kudret Solok, Sabahattin Kudret Aksal, Ahmet Kutsi Tecer...

MUSAHIPZADE CELAL (1868-1959)

- ✓ Musahipzade Celal, 1868 yılında İstanbul'da doğdu. Tiyatroya bu türün yeniden önemsenmeye başladığı II. Meşrutiyet yıllarında başlayan sanatçı, Cumhuriyet'in ilanından sonra eserler vermeye devam etmiştir. Eserlerinde konularını genellikle Osmanlı döneminden ve günlük yaşamdan almıştır.
- ✓ Osmanlı toplumunda yozlaşan değerleri hicveden komedi tarzında eserler vermiştir. Sosyal tenkide büyük önem vermiş, bu hicivlerle eserleri daha çok töre komedisi halini almıştır.
- ✓ Tiyatro bilgisini Ahmet Vefik Paşa'nın Moliere çevirilerini inceleyerek artırdı.
- ✓ İlk oyunu 1913'te sahneye konulan "**Köprülüler**"dir.
- ✓ "**Lale Devri**" adlı oyunu, İstanbul'da ilk defa kadınların tiyatroya gelmesini sağlayan oyun oldu. O sene Ramazan ayında ilk defa kadınların da gece tiyatroya gelip bu oyunu izlemesi için izin verildi.
- ✓ Türkiye'ye özgü denebilecek bir müzikal komedi türünün ilk yazarı olma özelliğini taşıyan Musahipzade, 18.yüzyıl Osmanlı toplumundaki idari bozuklukları ve dini sömürüyü yansıtmıştır.
- ✓ Musahipzade Celal, hem Milli Edebiyatın hem de Cumhuriyet'in önemli tiyatro yazarlarındandır.
- ✓ Yazarın oyunları, daha çok töre güldürüsü niteliği taşır. Oyunlarında çeşitli dönemlerdeki sosyal hayatı, töreleri, inançları ve düşünceleri gülünç yanlarıyla anlatmıştır.
- ✓ Konularını daha çok Osmanlı tarihinden alan oyunlar yazmıştır.

Eserleri

Köprülüler, Bir Kavuk Devrildi, Aynaroz Kadısı, Fermanlı Deli Hazretleri (En meşhur eserlerinden biridir. En çok sahnelenen oyunları arasındadır.), Pazartesi Perşembe, Selma

İBNÜRREFİK AHMET NURİ SEKİZİNCİ
(1874-1935)

- 1874 yılında İstanbul'da doğan İbnürrefik Ahmet Nuri, son devrin en önemli komedi yazarlarından biridir. Tiyatroya 1908 yılında aktör olarak başlayan sanatçı, tiyatro yazarlığını başlı başına bir uğraş olarak görmesiyle diğer yazarlardan ayrılmıştır.
- Kaba çizgili güldürü ve töre komedyalarında daha çok aile kurumunu ele alarak kadın-erkek, karı-koca, ana-baba ve çocuk ilişkilerini güldürüyü ön planda tutan bir yönelimle vermeye çalışmıştır.
- Darülbeydayi'nin yönetim kurulu üyeliğine seçilmiş, Ankara Halkevi'nde tiyatro yönetmeni olarak çalışmıştır. Fransızcadan birçok adaptasyon da yapan sanatçının eserlerinde o dönemin Fransız komedilerinin de etkisi vardır. Çalışmalarına Cumhuriyet Döneminde de devam eden sanatçı, Cumhuriyet tiyatrosunun oluşmasında ve gelişmesinde büyük katkıda bulunmuştur.
- Dönemin tanınmış güldürü yazarlarındandır.

Eserleri

Alemdar, Sivrisinekler, Ceza Kanunu, Dört Cihar, Nurbaba, Hisse-i Şayia, Seriyeye Mahkemesinde, Belkıs, Himmetin Oğlu, Son Ateş, Aşk-Atik,

Aka Gündüz: Aka Gündüz, genelde yurtseverlik temasını işlemiştir. Önemli tiyatroları şunlardır: Muhterem Katil, Yarım Türkler, Beyaz Kahraman, Mavi Yıldırım, Yarım Osman

Reşat Nuri Güntekin: Genelde hafif komediler yazan, Fransızcadan adaptasyonları ve tercümelemleri de bulunan Reşat Nuri Güntekin'in önemli tiyatroları şunlardır: Hançer, Eski Rüya, Taş Parçası, Felaket Karşısında, Gözdağı, Eski Borç, Hulleci, Balıkesir Muhasebecisi, Tanrıdağı Ziyafeti.

Halit Fahri Ozansoy: Tiyatro eseri yazan şairler arasında yer alan Halit Fahri, bu devrin ilk manzum piyesi olan "**Baykuş**"u yazmıştır. Şiirlerinde olduğu gibi piyeslerinde de hastalıklı bir hüznün ve mistisizm hüküm süren Halit Fahri'nin, hepsi manzum birer dram olan diğer piyesleri şunlardır: İlk Şair, Sönen Kandiller, Nedim, On Yılın Destanı, Hayalet, Bir Dolaptır Dönüyor.

Yusuf Ziya Ortaç: Halit Fahri'yi manzum ve o zamanlar çok beğenilen - "Binnaz" adlı piyesi ile takip eden Yusuf Ziya'nın; bundan başka: Name, Kördüğüm, Latife, Şüphe, Eski Mektup ve Nikahta Keramet adlı altı piyesi daha vardır.

Faruk Nafiz Çamlıbel: Milli Edebiyat Dönemi şairlerinden olan Faruk Nafiz, tiyatroyla geç ilgilenmiştir.

Faruk Nafiz'in tiyatro eserleri şunlardır: Canavar, Akın, Öz Yurt, Kahraman, Ateş ve Yayla Kartalı.

Bu dönemde tiyatro türünde, az sayıda da olsa, eser veren diğer sanatçılar ise şunlardır:

Halide Edip Adıvar, "Kenan Çobanları", "Maske ve Ruh"; **Yakup Kadri Karaosmanoğlu,** "Veda", Sağanak, Mağara

CUMHURİYET DÖNEMİNDE TİYATRO
(1950-1980)

1950-1980 dönemi oyunlarında II. Dünya Savaşı sonrasında ekonomik şartların birey, aile ve toplum üzerindeki etkisi, değişen değer yargıları, siyasi olaylar ilişkileri yönlendirmede geleneklerin değil, ekonomik bunalım gibi konular işlenmiştir.

- ✓ **1950-1980** arasında yaşanan üç askeri darbe (27 Mayıs 1960, 12 Mart 1971, 12 Eylül 1980) siyasi ve sosyal ve hayatı büyük ölçüde etkilemiştir.
- ✓ **1950-1980** yılları arasında yazılan tiyatro eserlerinde toplumsal gerçekçi anlayış yaygınlaşmıştır. Toplumsal sorunlar, rüşvet, partizanlık, fakirlik, sömürü, ahlaki bozulma, kuşak çatışmaları aile içi ilişkiler, varoş hayatı, Almanya'ya giden işçi sorunları; köylü-kentli, ağa-köylü, imam-muhtar-öğretmen, çatışması, işsizlik, köyden şehre göç eden ancak şehrin kurallarına ayak uyduramayanların dramları, bu dönem tiyatro eserlerinde sıkça yer almıştır.
- ✓ Tiyatroya ilgi artmış, Devlet Tiyatroları Batı'da oyunlar sahnelemiş ve Batılı uluslar, Türk tiyatrosunu tanımaya başlamıştır.
- ✓ Bu dönemde tiyatro yazarları özgünleşmiş, yeni biçim arayışlarına girişmiş, ulusal değerlerden uzaklaşmadan evrensel nitelikte eserler vermişlerdir.
- ✓ Dünya ve Türk tiyatrosunu incelemek, tiyatro tarihimizi ve eserlerimizi yurt içinde ve yurt dışında tanıtmak için inceleme ve çalışmalar yapmak, tiyatro kültürüne sahip insanlar yetiştirmek, genç yazarlara tiyatro eseri yazma tekniğini öğretmek amacıyla 1958'de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde bir tiyatro enstitüsü kurulmuştur.
- ✓ 1960 - 1980 yıllarında özel tiyatroların sayıları artmıştır. Bu dönemde akademik düzeyde tiyatro eğitimi yapılması, tiyatro sanatı konusunda bilimsel araştırmaların çoğalması, tiyatro eleştirilerinin gelişmesi, tiyatroyla ilgilenenlerin tartışma ortamı bulması, tiyatro kongrelerinin düzenlenmesi bu sanatın sorunlarının çözülmesinde önemli adımlardır.
- ✓ 1960'lar Türk tiyatrosunun parlak dönemidir. Oyun yazarları bu dönemde toplumsal sorunları işleyen başarılı örnekler sunmuşlardır. Haldun Taner, **Keşanlı Ali Destanı**'yla geleneksel Türk tiyatrosunun belirleyici özelliklerini, toplumsal ve siyasal bir içerikle birleştiren yeni bir yerli epik tiyatro oluşturmuştur.
- ✓ Osmanlı tarihinden, halk kahramanlarının hayatlarından ve mitolojiden alan oyunlar yazılır. Turan Oflazoğlu, Orhan Asena, Güngör Dilmen, Necati Cumalı bu alanda eserler vermişlerdir. Oyun yazarlığında büyük bir atılım görülen bu dönemde

Adalet Ağaoğlu, Nezihe Aras, Recep Bilginer gibi yeni bir yazar kuşağı da yetişmiştir.

- ✓ dDönemin başlıca tiyatro yazarları şunlardır: *Haldun Taner, Orhan Aşena, Turgut Özakman, Necati Cumalı, Refik Erduran, A. Turan Oflazoğlu, Güngör Dilmen, Recep Bilginer...*

CUMHURİYET DÖNEMİNDE ÖNE ÇIKAN TİYATRO TÜRLERİ

1. EPİK TİYATRO:

- Seyirciye, sahnede görülenlerin gerçek değil bir oyundan ibaret olduğunu bizzat oyuncular tarafından hatırlatıldığı, izleyicilerin kendilerini oyuna kaptırmasına izin verilmediği, bunu sağlamak için araya tekerlemeler, şarkılar ve oyunu birden kesen açıklamaların bulunduğu bir tiyatro türüdür.
- Amacı: Toplumun işsizlik, açlık, savaş gibi sorunlarının arkasında yatan nedenleri ortaya çıkarmayı sağlamaktır.
- Epik tiyatro, hayata ve sahneye eleştirel bir gözle yaklaşabilmektir. Sahnedekinin bir oyun olduğunu seyirciye hatırlatmak, izleyiciyi gözlemci yaparak onu etkin konuma sokarak bir yargıya varmak istenir. Bertolt Brecht, "**Burası bir tiyatro sahnesi ve sizler de izleyicilersiniz**" diyerek seyirciyi oyunun dışında tutmuştur.
- İzleyicilerin oyunu soğukkanlılıkla ve eleştirel bir gözle izlenmesini amaçlar ve onları olayların dışında tam bir gözlemci durumunda tutar.
- Bu türde kapitalizm ve toplum eleştirisi yapılır.
- Geleneksel tiyatro yöntemlerine karşı çıkar, dekor ve kostüme önem vermez.
- Doğayı, durumları, kişileri olduğu gibi yansıtmak yerine onları yorumlar.
- Öncüsü Alman yazar **Berthold Brecht**'tir.
- Epik Tiyatro anlayışını Türk edebiyatında ilk benimseyen **Haldun Taner** ve **Vasıf Öngören** olmuştur.
- Türk Edebiyatında ilk epik tiyatro örneği, Haldun Taner'in yazdığı "**Keşanlı Ali Destanı**" adlı eseridir.

2.ABSÜRT (UYUMSUZ, SAÇMA) TİYATRO

- ✓ Tiyatroyla ilgili bütün kalıplara ve kurallara karşı çıkar. Anlamak ve canlandırmaktan çok hareket ve ses ön plandadır. Her şeyi belli bir düzen içinde vermeye, belli bir sınırlama ile canlandırmaya gerek yoktur.
- ✓ Olayların arasında bağ kurmak/aramak gereksizdir. Birbirleriyle ilgisi olmayan ses, söz ve eylemlerin çarpıcı şekilde verilmesi yeterlidir.
- ✓ Sıkıcılığı önlemek için sirk, müzik, palyaço ve komik unsurlara yer verilir.
- ✓ Sahne, perde düzeni, giriş çıkışlar; serim, düğüm, çözüm bölümleri umursanmaz. Eser bilmeceler, semboller veya kaygının sebeplerini belirtmek değil, sadece o sevinç ve tasanın biçimini, oluşunu göstermektedir.

- ✓ Mantık sınırları tanımaz.
- ✓ Kahramanları genelde zavallı, suçlu, bilgisiz ve zayıf kişilerdir.
- ✓ Verilmek istenen mesaj yoruma açıktır.
- ✓ Samuel Beckett'in "**Godot'yu Beklerken**" ve "Eugene Ionesco'nun" (Öjen İyonesku) "**Kel Şarkıcı**" adlı oyunları bu türün ilk örneği olmuştur.
- ✓ Türk Edebiyatında absürt tiyatronun en önemli örneklerinden biri Güngör Dilmen'in yazdığı "**Canlı Maymun Lokantası**" adlı eseridir.

CUMHURİYET DÖNEMİ TİYATRO

YAZARLARI(1950-...)

ORHAN AŞENA (1922-2001)

- Yazın dünyasına şiir ve hikâye yazarak giren sanatçı zamanla oyun yazarlığına yöneldi ve asıl ününü tiyatro eserleriyle elde etti.
- Cumhuriyet Döneminin önde gelen tiyatro yazarlarından olan sanatçı, daha çok trajedi türündeki yapıtlarıyla adını duyurdu.
- Ele aldığı konularıda; üretkenliği, yetkinliği ve dili ile Türk tiyatrosunun "**Shakespeare**"i kabul edilmektedir.
- 1998 yılında Kültür Bakanlığınca verilen "**Devlet Sanatçısı**" unvanını aldı.
- Eserlerinin konusunu daha çok tarihi, güncel olaylar, başkaldırı insanların iktidar tutkusu, hak, adalet, yöneten-yönetilen ve ekonomik gücü olmayan kadınların çektiği acılar oluşturur.
- Yapıtlarında korku, suç, zaaf, dostluk, insanlık, yalnızlık gibi bireysel kavramlar ve gibi toplumsal kavramlar egemendir.
- Kişileri olumu ve olumsuz yanlarıyla birlikte vermektedir.
- Tarihi konularda yazdığı trajedilerle dikkat çekti.
- Yazdığı elliye yakın tiyatro eseri, Türkiye'nin birçok yerinde sahnelendi.
- Kadın- erkek ilişkilerini ve çaresiz kadınların toplum tarafından sömürülmesini ele alan tiyatroları şunlardır: **Fadik Kız, Gecenin Sonu, Kocaoğlan, El Kapısı, Ana, Korkunç Oyun, Geçkin Kız, İkili Yaşam.**
- "**Tarılar ve insanlar**" adlı tiyatrosunu **Gilgamiş**'in, kendi halkını korumak için tanrılara meydan okuyuşunu dile getiren Babil efsanesi Gilgamiş' tan esinlenerek yazdı. Otorite ile itaat, ölümsüzlük arzusu ile ölümlü oluşu anlatan eserde, başlangıçta hareket, sonra ise düşünce ve teslimiyet hâkimdir. 1954'te Devlet Tiyatrolarında sahnelenen ve büyük beğeni kazanan eser, 1960'ta TDK Tiyatro Ödülünü alarak birçok yabancı dile çevrildi.
- "**Hürrem Sultan**", "**Ya Devlet Başa Ya Kuzgun Leşe**", "**Atçalı Kel Mehmet**", "**Tohum ve Toprak**", "**Şeyh Bedrettin**" adlı oyunlarını tarihi olaylardan ve kişilerden yola çıkarak yazdı.
- "**Hürrem Sultan**'da" Osmanlı'daki taht uğruna en yakınlarını bile ölüme gönderme kuralının

uygulandığı gerçek bir olayı anlatır. Kanuni'nin, iktidar hırsının esiri olan karısı Hürrem'in entrikaları sonucu ilk karısından oğlu Şehzade Mustafa'yı ve diğer bazı devlet yöneticilerini idam ettirmesi eserin olay örgüsünü oluşturur.

- **"Ya Devlet Başa Ya Kuzgun Leşe"**'ta, Kanuni'nin ölümünden sonra Hürrem Sultan'dan olan iki oğlunun trajik sonla biten taht kavgasını konu edinir.
- **"Tohum ve Toprak"**'ta Alemdar Paşa'nın 1808'de İstanbul'a gelişi, konağının Yeniçeriler tarafından sarılması ve Paşa'nın konağını havaya uçurması işlenmektedir.
- 19. yüzyılda Aydın'ın Atça kasabasında fakir bir ailenin çocuğu iken dağa çıkıp zeybek olan, Aydın İsyanı'na katılan Atçalı Kel Mehmet'in hayatını anlattığı **"Atçalı Kel Mehmet"** adlı oyunu, 1970'te TRT Başarı Ödülü'nün yanı sıra pek çok ödüle layık görüldü.
- **"Yıldız Yargılanması"**, Mithat Paşa'nın Abdülaziz'i öldürtmekle suçlanarak Taif'e sürüldüğü mahkemeyi konu alan bir eserdir.

CEVAT FEHMİ BAŞKUT (1905-1971)

- ✓ Konularını insanlar arasındaki çatışmalardan alan ve kişileri çoğunlukla ahlak bakımından eleştiren tiyatro yapıtlarıyla tanınmıştır.
- ✓ Gazetecilik yönü de vardır.
- ✓ Toplum sorunlarını ele almış, toplumun duygularını ve hayal kırıklıklarını işlemiştir.

Eserleri:

Tiyatro: Paydos, Büyük Şehir, Küçük Şehir, Ayarsızlar, Harput'ta Bir Amerikalı, Sana Rey Veriyorum, Soygun, Cleopatra'nın Mezarı, Kadıköy İskelesi, Makine, Ayna, Hacı Yatmaz, Göç, Emekli, Koca Bebek, Buzlar Çözülmeden

Roman: Valide Sultan'ın Gerdanlığı, Dişi Aslan, Kadın Bir Defa Sevilir

Röportaj: Geceleri Bizi Kimler Bekliyor

VEDAT NEDİM TÖR (1897-1985)

- Makale ve fıkra yazarlığının yanı sıra roman ve sahne oyunları ile tanındı.
- Toplumcu gerçekçi sanatçılardandır.

Eserleri:

Tiyatro: İşsizler, Üç Kişi Arasında, Kör, Hayvan Fikri Yedi, Köksüzler, İmralı'nın İnsanları, Değişen Adam, Sanatkâr Aşkı, Hep ve Hiç, Siyah- Beyaz, Aşağıdan Yukarı, Sahte Kahramanlar

MUHSİN ERTUĞRUL (1892-1979)

Cumhuriyet Döneminin önemli yazar ve tiyatrocularındandır.

İlk kez 1909'da sahneye çıkan sanatçı, Türk tiyatrosunun gelişmesi ve kurumsallaşmasında önemli rol oynamıştır.

1927'de Darülbeydi'nin başına geçerek çağdaş tiyatrosunun ülkemizde gelişmesi için çaba sarf etmiştir. Sanat hayatı boyunca birçok resmi ve özel tiyatrodaki oyunculuk, yönetmelik ve yöneticilik düzeyinde görev aldı.

Halit Fahri Ozansoy'un **"Baykuş"** piyesini sahneleyerek başrolde ihtiyar bir köylüyü canlandırdı.

"Temaşa" dergisinde film eleştirileri yazdı, Gazetecilik Enstitüsünde tiyatro dersleri verdi.

Eserleri:

Yasin Efendi, Renkli Fener, İnsan ve Tiyatro Üzerine Gördüklerim, Benden Sonra Tufan Olmasın

GÜNÖR DİLMEN (1905-1971)

- Amerika'da Yale ve Washington Üniversitelerinde tiyatro eğitimi aldı, İsrail ve Yunanistan'da tiyatro çalışmaları yaptı.
- Oyunlarında mitoloji ve tarihten sıkça yararlandı. Türk edebiyatında özellikle anlamsız tiyatro alanında başarılı ürünler ortaya koyan sanatçı, bu türün önde gelen temsilcilerinden biri olmuştur.
- Absürt tiyatro türünde yazdığı **"Canlı Maymun Lokantası"**yla ödül aldı. *Dramatik bir yapı ve şiirsel bir üsluba sahip bu eserde "kapitalist, maddeci, sömürgeci olan Amerikalı petrol kralı ve karısı" ile "fakir, maneviyatçı ve sömürülen Çinli şairin" şahsında iki ayrı dünyanın karşılaştırılması yapılmaktadır.*
- Frigya kralı Midas'ın tutkusunu, hırsını, kibrini ve yanlıgılarını anlattığı **Midas üçlemesi (Midas'ın Kulakları, Midas'ın Altınları, Midas'ın Kördüğümü)** önemli eserlerindedir.
- Tek perdelik **"Midas'ın Kulakları"** ile 1959'da Sinema - Tiyatro dergisinin açtığı yarışmada birinci olmuştur. *Yazar, mitolojiden aldığı konuyla sosyal bir tenkit yapmakta; bilgilerin boş konuşması, halkın dedikodusu, Midas'ın gururu etrafında yönetici-halk ilişkisini başarıyla yansıtmıştır.*
- **"Devlet ve insan"** oyununda Mithat Paşa'nın sürgündeki günleri (19. yy.) ve öldürülmesi anlatılır. *Eser, Orhan Asena'nın "Yıldız Yargılanması"yla birlikte "Devlet ve insan/Yıldız Yargılanması" başlığıyla yayımlanmıştır.*
- Sinema filmi **"İttihat ve Terakki"** ve televizyon dizisi **"Bağdat Hatun"**un senaryolarını kaleme aldı.

Eserleri:

Tiyatro: Midas'ın Kulakları, Midas'ın Altınları, Midas'ın Kördüğümü, Canlı Maymun Lokantası, Deli Dumrul, İttihat ve Terakki, Ak Tanrılar, Bağdat Hatun, Hasan Sabbah, Kurban, Akad'ın Yayı, Devlet ve İnsan, Troya İçinde Vurdular Beni, Anzavur

TURGUT ÖZAKMAN (1930-2013)

- ✓ Özellikle Kurtuluş Savaşı'nı anlattığı **"Şu Çılgın Türkler"** ve Çanakkale Savaşı'nı anlattığı **"Diriliş – Çanakkale 1915"** en önemli romanlarından olup uzun süre adından söz ettirmiştir.
- ✓ Toplum dışına sürülmüş kişilerin toplumla uyumsuzluğunu veren yazarlardan biri olan Turgut Özakman, aşağılık duygusunu toplumsal koşullar açısından inceleyişle dikkati çeker. **"Güneşte On Kişi"**, **"Ocak"**, **"Paramparça"**, **"Komşularımız"** bu konuyu aile yaşayışı çerçevesinde verdiği oyunlardır.
- ✓ İlk oyunu olan **"Penbe Evin Kaderi"**nde ve **"Kaneviçe"**de kuşaklar arasındaki kopuşu, yabancılaşmayı ele alır.
- ✓ Yazar, **"Duvarların Ötesinde"** adlı oyununda, toplumun suçlu insanları bir kenara itişini eleştirerek onlara daha uygarca davranmak gerektiğini savunur.
- ✓ Bireylerden olaylara geçen sanatçı, Reşat Nuri Güntekin'in **"Değirmen"** adlı romanından değişiklikler yaparak **"Sarıpınar 1914"** adıyla oyunlaştırır. Yazar bu oyununda, Osmanlı tarihini eleştirir. Osmanlı İmparatorluğu'nda, İstanbul'da oturan yöneticilerle Anadolu'daki kopukluğu ortaya koymaya çalıştığı bu oyunu izleyerek kaleme aldığı aynı çizgideki ikinci oyunu da **"Ulusal Kolej Disiplin Kurulu"**dur.
- ✓ Tiyatrolarında günlük yaşamın çelişkilerini ve gülünç yönlerini ele almıştır.
- ✓ Romanları belge niteliği taşır.
- ✓ Romanlarında yakın tarihe ve Kurtuluş Savaşı'na yönelmiştir.

Eserleri:

Roman: Korkma İnsancık Korkma, Romantika, 19 Mayıs 1999 Atatürk Yeniden Samsun'da, Şu Çılgın Türkler, Diriliş-Çanakkale 1915, Cumhuriyet-Türk Mucizesi

Oyun: Ah Şu Gençler, Töre, Sarıpınar 1914, Fehim Paşa Konağı, Resimli Osmanlı Tarihi, Bir Şehnaz Oyun, Hastane, Karagöz'ün Dönüşü, Kardeş Payı, Darılmaca Yok, Berberde, Ben Mimar Sinan, Ak Masal Kara Masal, Pembe Evin Kaderi, Güneşte On Kişi, Duvarların Ötesi, Kaneviçe, Paramparça

Senaryo: Keloğlan Aramızda, Tuzsuz Deli Bekir, Keloğlan'la Cankız, Mevlana, Yatık Emine, Keloğlan İz Peşinde, Turhanoğlu, Kaniye Kalesi, Son Akın, Kutuluş, Rıza Beyler, Cumhuriyet, Dersimiz: Atatürk

Araştırma-İnceleme: Dr. Rıza Nur Dosyası, Atatürk, Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Kronolojisi, Vahdettin, Mustafa Kemal ve Milli Mücadele, "Mustafa" Filmi Hakkında

Meslek Kitapları: Oyun ve Senaryo Yazma Tenkiği, Radyo Notları

HALDUN TANER

- Cumhuriyet Döneminin önde gelen modern tiyatro yazarlarından biridir.
- Geleneksel tiyatro ile Batı tiyatrosunu birleştirerek Türkiye'de çağdaş bir tiyatro ortaya koydu.
- Güncel olayları konu alan eleştirel oyunlarında yakın tarihimize yönelik siyasi ve sosyal taşlamalar yaptı.
- **"Güleriz, ağlanacak halimize"** sözüyle özetleyebileceğimiz oyunlarında bireyin ve toplumun aksayan yanlarını güldürücü bir dille ortaya koydu.
- Oyunlarında politik hiciv ve ironik anlatım tekniğini başarıyla uyguladı.
- Ülkemizde **Zeki Alasya** ve **Metin Akpınar**'la birlikte 1967'de **Devekuşu Kabare Tiyatrosu'**nu kurdu.
- İlk oyunlarında dramatik türün başarılı örneklerini verdi 1960'tan sonra geleneksel Türk tiyatrosundan yararlanarak epik tiyatro örnekleri yazdı.
- Oyundaki kişileri, sosyal durumları ve ağız özellikleriyle birlikte vermiştir.
- **"Sersem Kocanın Kurnaz Karısı"** oyunuyla 1972'de TDK Tiyatro Ödülü'nü aldı.
- Edebiyatımızda **ilk epik tiyatro örneği** olan **Keşanlı Ali Destanı** 'nı yazdı.

Tiyatro yapıtlarını üç döneme ayırabiliriz:

1.Evre: (1949-1962) Yanılsamacı anlatımla, iyi kurgulu oyunlar yazdığı evredir. Bu dönem oyunları: Huzur Çıkmazı, Fazilet Eczanesi, Günün Adamı ve Değirmen Dönerdi, Dışarıdakiler, Lütfen Dokunmayın

2.Evre: (1964) Temel çıkış noktası Brecht'in "epik" tiyatro anlayışıdır. Geleneksel tiyatromuzdan yararlanmıştır. Önce ulusal sonra toplumsal bir yazardır. Bu dönemin oyunları: Keşanlı Ali Destanı, Sersem Kocanın Kurnaz Karısı, Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım, Ayışığında Şamata, Zilli Zarife.

3.Evre: (1962'den sonra) Kabare türündeki oyunları yer alır. Bu evre asıl Devekuşu Kabare Tiyatrosu'nun kurulduğu 1967'de başlar. Bu dönemin oyunları: Vatan Kurtaran Şaban, Bu Şehr-i Sitanbul ki, Dün... Bugün, Mevzumuz Aşk ü Sevda, Dekorumuz Deniz Derya, Yar Bana Bir Eğlence, Hayırdır İnşallah.

"Keşanlı Ali Destanı" nda devlet otoritesinin zayıf olduğu geçeköndü semtlerinde, otorite boşluğunu doldurmaya çalışan zorbaları, buralardaki yoksul kesimin sıkıntılarını siyasi- sosyal yönden mizahi bir dille eleştirir. Olaylar, Keşanlı Ali, Ali'nin aşık olduğu Zilha ve mahallenin belalı Çamur İhsan 'ın şahsında verilir. Bertolt Brecht'in etkisiyle yazılan eser, Avrupa'nın çeşitli kentlerinde sahnelenir. Haldun Taner, bu eser ile dünya çapında tanındı. Eser, **Atif Yılmaz** tarafından 1964'te sinemaya aktarıldı.

"Fazilet Eczanesi"nde kapitalistleşme sürecinin toplumdaki etkileri üzerinde durur. Mahallenin kalbi durumunda olan eczane ile onun yıkılmasından sonra inşa edilecek banka merkez alınarak kapitalizm-antikapitalizm karşıtlığını dile getirir.

"Huzur Çıkmazı" nda aile içi ilişkilerini Memnun Bey, karısı Zennube ve karısının sevgili Doktor Hazik 'in başından geçenlerden hareketle anlatır.

"Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım"da dürüst, kırallara uyan **Vicdani** ile her döneme uyan, çıkarıcı **Efruz**'un başından geçen olaylardan hareketle yoksulların sömürülüşü, toplumsal değişimler ve dönemin siyasi sosyal tenkitleri yapılır.

"**Sersem Koca'nın Kurnaz Karısı**" Ahmet Vefik Paşa'nın Bursa valiliği sırasında Fasulyacıyan Efendi'nin Kumpanyasında bir Moliere oyununun sahnelenmesiyle başlar. Oyun içinde oyunların sahnelendiği eser Ahmet Vefik Paşa'nın tiyatromuza katkısını, siyasi geçmişini, tiyatrocuların çektiği zorlukları gösteren, bir bakıma tiyatro tarihimizin özeti şeklindedir.

"**Dışardakiler**" de Yünni Bey adında yaşlı bir adamın hatıralarını yazmaya karar vermesi, hatıralarda adının geçtiğini duyan bir siyasetçinin eser yayımlanmadan belgeleri çaldırması ve Yünni Bey'in kitabını yayımlamadan düşkünler evine yerleşmesi anlatılır. Politikanın, çıkarıcılığın tenkit edildiği eserde değerlerimizin kayboluşu okuyucuya hatırlatılmaya çalışılır.

"**Değirmen Dönerdi**"de dış dünyayla iletişim kuramayan olumlu bir tipin ruhsal ve sosyal çatışmasına yer verir.

"**Günün Adamı**"nda bürokratlardan yararlanmış vurgun yapanların şahsında bozuk düzeni, siyaseti eleştirir.

"**Eşeğin Gölgesi**"nde Abdalya adlı hayali bir ülkedeki para babalarının üstünlüğünü ortaya koyarken dolaylı yoldan, basını, adaleti, siyaseti ve diğer toplumsal kurumları eleştirir. Masalımsı isimlerin yer aldığı eserde geleneksel anlatım kalıpları içinde güncel tenkitler yapar.

Eserleri:

Öykü: Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu, On İkiye Bir Var, Sancho'nun Sabah Yürüyüşü, Konçinalar, Yalıda Sabah, Tuş, Yaşasın Demokrasi, Ayışığında Çalışkur, Kızıl Saçlı Amazon

Tiyatro: Keşanlı Ali Destanı, Sersem Kocanın Kurnaz Karısı, Gözlerimi Kapatırım Vazifemi Yaparım, Huzur Çıkmazı, Fazilet Eczanesi, Günün Adamı ve Değirmen Dönerdi, Dışardakiler, Lütfen Dokunmayın, Eşeğin Gölgesi, Ayışığında Şamata

Düzyazı: Yapboz Tahtası Devekuşuna Mektuplar I, Önce İnsan Devekuşuna Mektuplar II, Düşsem Yollara Yollara, Ölürse Ten Ölür Canlar Ölesi Değil, Hak Dostum Diye Başlayalım Söze, Çok Güzelsin Gitme Dur, Koyma Akıl Oyma Akıl, Berlin Mektuplar

RECEP BİLGİNER (1922-2005)

Tiyatro ve sinema oyuncusu Haluk Bilginer'in babasıdır. Yazdığı oyunlarla edebiyat dünyasına damga vurmuş bir sanatçısıdır.

Edebî yaşamı okulda yazdığı şiirlerle başlamış, daha sonraları da dergi ve gazetelerde yazılar kaleme almıştır.

Ona göre: "**Tiyatro, şiir, roman söz sanatıyla toplumdaki kötülöklere hücum etme sanatıdır.**"

Tiyatrolarının az sözcükle çok düşünce dile getirdiğini söyleyen sanatçı bu yönüyle bu türü özellikle roman türünden ayırmıştır.

Yazdığı tiyatroları için hazırlıklar yapan ve araştırmalara yönelen bir sanatçısıdır.

Recep Bilginer tiyatrolarının bir çoğunda halkın gönlüne yer etmiş şahısları anlatmıştır.

Gazetecilik yönü önemlidir, gücünü gazetecilikten alır.

Tiyatrolarında toplumsal aksaklıkları işler.

Köy konusunu çoğunlukla Güney Anadolu köylerinde yaşananları işlemiş, köylülerin sorunlarını yansıtmıştır.

Eserleri:

Tiyatro: Yunus Emre, Mevlana, Parkta Bir Sonbahar Günüyüdü, Gazeteciden Dost, İsyancılar, Ben Devletim, Sarı Naciye, Utanç Dünyası, Sevdiğim Adam, Karım ve Kızım, Son Misafir

Roman: Politikada Bir Sarı Çizmeli

REFİK ERDURAN (1928-...)

- ❖ Tiyatro eserleriyle tanınmıştır.
- ❖ "Bir Kilo Namus" ve "Cengizhan'ın Bisikleti" adlı oyunları önemlidir.
- ❖ "Metamorfoz"(Başkalaşım) isimli oyunu sinemaya uyarlanmıştır.
- ❖ Tiyatro eleştirisi, fıkra, roman türünde de eserler vermiştir.

Eserleri:

Tiyatro: Cengiz Han'ın Bisikleti, Karayar Köprüsü, Bunu Yapan İki Kişi, Canavar Cafer

EKREM REŞİT REY (1900-1959)

- ❖ Operetleriyle tanınmıştır.
- ❖ Özellikle "Lüküs Hayat"adlı eseri oldukça önemlidir.

Eserleri:

Yapıtları: Lüküs Hayat, Deli-Dolu, Saz-Caz, Maskara, Hava-Cıva, Alabanda, Aldırma...

TURAN OFLAZOĞLU (1932-...)

- ❖ Tiyatro yazarıdır.
- ❖ Oyunlarının konusunu, köyden ve Türk tarihinden almıştır.

Eserleri:

Tiyatro: IV. Murat, Deli İbrahim, Genç Osman, Kösem Sultan, Keziban, Bizans Düştü, Sokrates Savunuyor

ELEŞTİRİ (TENKİT)

Bir sanat ya da düşünce eserini tanıtırken, zayıf ve güçlü yönlerini belirtme, bir yazarın gerçek değerini yansıtmaya amacıyla yazılan yazılara **eleştiri (tenkit)** denir.

Bir eser ya da yazar hakkında inceleme yapan ve bir değer yargısına varan kişiye **eleştirmen (münekkî = tenkitçi)** denir.

- ✓ Eleştiride amaç; iyi olanın değerini ortaya koymak, sanatı unutulmaktan kurtarmak, iyi olmayana ve kötüye fırsat vermemektir.
- ✓ Bu tür ürünlerde toplum, kişi ya da olayların kusurları, kötü ve gülünç yönleri ele alınmaktadır. Divan edebiyatındaki karşılığı "**hiciv**"dir. Halk edebiyatında ise "**taşlama**" adı verilmektedir.
- ✓ Eleştirilen sanat eserinin kimin tarafından, hangi zaman ve çevrede, hangi şartlar altında yazıldığı

dikkate alınır; yerli ve yabancı benzerleriyle karşılaştırması yapılır.

- ✓ Eleştirilen bir sanat eseri konusu, dili, üslubu, tekniği, kahramanları, gözlem ve betimlemeleri bakımından değerlendirilir.
- ✓ Eleştirilen eserin sanatçısının orijinal görüş ve duyuları saptanır. Eserin sanat dünyasına ne gibi bir katkı yaptığı ortaya konur.
- ✓ Bir sanatçı eleştiriliyorsa onun hataları, orijinal yanları belirtilir, sanatını geliştirmesi için yapması gerekenler açıklanır.
- ✓ Eleştiriye konu olan eser, yalın bir dille tanıtılır.
- ✓ Eleştirmen, eserin gerçek değerini, güçlü ve zayıf yönlerini, özünü ve önemini belirtir; yeni eserler için sanatçılara kılavuzluk eder.
- ✓ Bir türün eleştirisini yapan kişi o türde eser vermemiş olabilir ama bu türün bütün özelliklerini çok iyi bilmeli, başka örneklerle karşılaştırarak eserin gerçek değerini taraf tutmadan belirleyebilmelidir.

Eleştiri ikiye ayrılır:

1. İzlenimsel (empresyonist) eleştiri: Edebî eserlerin okuyucu üzerinde bıraktığı etkilerden, izlenimlerden yola çıkılarak yapılan eleştirilere "izlenimci eleştiri" denir.

2. Nesnel (bilimsel) eleştiri: Edebî eserlerin içerik, yapı ve üslupları üzerinde tarafsız olarak yapılan eleştirilere de "bilimsel eleştiri" denir.

Türk Edebiyatında Eleştiri

Eleştiri türü, Türk edebiyatına makale, fıkra, deneme ve sohbet gibi Batı'dan Tanzimat Döneminde geçmiştir. İlk başlarda dil ile ilgili eleştiriler yazılmıştır. Sonra özellikle Namık Kemal ve Recaizâde Mahmut Ekrem, eleştiri türünün sınırlarını genişletmiştir. Türk edebiyatında ilk eleştiri yazısı Namık Kemal'in "**Lisani Osmaninin Edebiyatı Hakkında Bazı Mülâhazâtı Şâmildir.**" adlı yazısıdır. İlk eleştiri eseri ise yine Namık Kemal'e ait olan ve Ziya Paşa'nın "**Harabat**" şiir antolojisini eleştirdiği eseri "**Tahribi Harabat**"tır. Servetifünun edebiyatında ise Batı tarzında eleştiriler yapılmakla birlikte daha çok Servetifünun topluluğuna yapılan eleştirilere eleştirilere cevap verme şeklinde karşımıza çıkar **Halit Ziya, Hüseyin Cahit, Cenap Şahabettin ve özellikle Ahmet Şuayp** bu alanda ön plana çıkar. Milli edebiyat ve Cumhuriyet Döneminde ise eleştiri alanında: Ali Canip, Yakup Kadri, Nurullah Ataç, Ahmet Hamdi Tanpınar, Mehmet Kaplan, Cemil Meriç, Mehmet Murat, Vedat Günyol, Tahir Alangu, Asım Bezirci, Rauf Mutluay, Metin And, Özdemir Nutku öne çıkan isimlerdir.

MEHMET KAPLAN

- ✓ Yeni Türk Edebiyatı profesörüdür.
- ✓ Araştırma ve incelemeleriyle tanınmıştır. Denemeleri de vardır.
- ✓ Yazdığı deneme, makale, eleştiri ve inceleme çalışmaları ile tanınmış olan Mehmet Kaplan, bu toprakların yetiştirdiği en büyük profesörlerdendir.
- ✓ Fransızca, Almanca, İngilizce bilen yazar sahip olduğu büyük bilgi birikimi, geniş kültürü ile edebiyat alanında özgün yazılara imza atmış; eserlerinde Batı'yı tanıyan, kendi kültürüne sahip çıkan gençler yetiştirmeyi amaç edinmiştir.
- ✓ Şiirler, hikâyeler ve tipler üstündeki tahlil çalışmaları ile birçok araştırmacıya örnek olan Mehmet Kaplan, metin analizleri yapmasıyla edebiyatımıza bir yenilik getirmiştir.

Eserleri:

Araştırma-İnceleme: *Kültür ve Dil, Nesilleri Ruhı, Büyük Türkiye Rüyası, Edebiyatımızın İçinden, Hikâye Tahlilleri, Şiir Tahlilleri I-II, Tip Tahlilleri, Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar, Tanpınar'ın Şiir Dünyası, Tevfik Fikret, Namık Kemal*

Örnek:

Mona Lisa'nın Gülüşü Niçin Bu Kadar Özel?

Mona Lisa tablosunu herkes bilir. Bugüne kadar hiçbir tablo onun kadar taklit edilmedi. Tablodaki gizemin Mona Lisa'nın gülüşünde olduğu söylenir. Peki bu gülüş neden bu kadar ilgi çekici?

Paris'teki Louvre müzesinin bir salonunda kalın bir cam vitrinin arkasında sergilenen Mona Lisa tablosunu her yıl milyonlarca ziyaretçi büyük bir hayranlıkla izliyor. Aynı salonda en az bu tablo kadar hatta daha güzel eserler de sergilenmekte ama hiçbirinin önünde Mona Lisa'daki kadar büyük bir izdiham yaşanmıyor. '

Herkes kim olduğu bile bilinmeyen bir kadının resmini mümkün olduğu kadar yakından görebilmek için cam vitrinin önündeki ahşap engele kadar ulaşmak için büyük bir çaba harcıyor.

Evet, tablodaki kadının kimliği hala bir sır perdesinin ardında gizli. Kimi uzmanlar ressamın kendisini kadın kimliğiyle resmettiğini söylerken, kimileri da Vinci'nin hiçbir model kullanmadığını, bunun yerine hayalindeki bir kadını resmettiğini düşünür.

Bildiği kadarıyla tablo 16.yy. de Mailand'da (Kuzey İtalya) yapılmış. Ressam, tabloyu ölümünden kısa bir süre önce kral Franz I'e sattığı için tablonun kimin tarafından sipariş edildiği bile bilinmemekte. Bir zamanlar Napolyon'un yatak odasını da süsleyen tablo, 20.yy. nin başından bu yana Paris'teki Louvre müzesinde sergilenmekte.

İlginin nedeni

Peki Mona Lisa tablosu niçin bu kadar ilgi çekmekte? Birçokları b.unu gizemli gülüşüne bağlıyorlar. Aslında dikkatli incelendiğinde gülüşün gerçek bir gülüş olmadığı görülmekte. Gizemli gülüş izleyicinin bakış açısına göre mutluluğu veya üzüncü yansıtır. Ressam bu etkiyi tabii ki bilerek yaratmıştır. Mona Lisa'nın dudaklarına ve ağız çevresine dikkatlice baktığınız zaman kenarlarının hiç de belirgin çizilmediğini görürsünüz.

Fakat Mona Lisa'nın diğer dikkat çekici bir özelliği de bakışları. İzleyici nereden bakarsa baksın, Mona Lisa sanki hep doğrudan doğruya onun gözlerinin içine bakıyor gibi duruyor.

Leonardo da Vinci, bilimsel deneyimlerini eserlerinde kullanan ender sanatçılardan biriydi. Eserlerinde özellikle de izleyicinin üzerindeki optik etkiye önem veren ve üçboyutlu görüntülere yaklaşmaya çalışan ressam, her sanatçının eserlerini kusursuz olarak yaratabilmesi için doğayı çok iyi bilmesi gerektiğine inanırdı.

Kim bilir belki de bu tabloyu bu kadar eşsiz kılan bilim ve sanatın buluşmasıydı...

Nurullah Ataç

MÜLAKAT

Herhangi bir konu üzerinde: sanat, edebiyat, spor, siyaset, bilim gibi alanlarda ün yapmış kişilerle **soru-cevap** şeklinde yapılan konuşmalara **mülakat** denir. Bu tür aynı zamanda bir görüşme olarak da isimlendirilebilir. Haber alma, bilgi edinme yollarından olan mülakatta başarıyı yakalamak kişinin önceden hazırlık yapmasına ve soruları ustaca bir şekilde hazırlamasına bağlıdır.

Mülakatları yapan kişiler genellikle gazetecilerdir. Belirlenen bir konu üzerinde alanında tanınmış kişiyle yapılan soru-cevap şeklindeki konuşmalar yazıya dökülerek kamuoyuyla paylaşılır. Burada söz konusu konuşmanın daha resmî bir şekilde yapıldığı da unutulmamalıdır. Alanında tanınmış kişiyle yapılan konuşmalar genellikle önceden iyi bir şekilde planlanıp yapılır.

Mülakatın Hazırlık Aşamaları

Başarılı bir mülakat, öncesinde iyi bir hazırlık gerektirir. Bu hazırlık aşamalarını şu şekilde sıralayabiliriz:

- Konuşulacak kişinin belirlenmesi ve mülakatta ilgili kişiden gerekli izinlerin alınması
- Konunun belirlenmesi
- Belirlenen konuyla ilgili detaylı bir araştırmanın yapılması
- Konuşma yapılacak kişi hakkında bilgilerin toplanması
- Yapılacak olan görüşmenin konusu ve konuşulacak kişiye sorulacak mülakat soruları

hazırlanır. Sorular büyük bir özenle belirlenmelidir. Mülakatı başarıya ulaştıracak en önemli etken doğru soruların konuşmacıya yöneltilebilmesine bağlıdır.

- Yapılacak konuşmanın yerinin ve saatinin belirlenmesi
- Daha önce belirlenen randevu detaylarına uymak.

Mülakatın Özellikleri

- Bir sanatçıyı daha iyi tanımamızı sağladığından önemli bir türdür.
- Bilgi verme, tanıtırma gibi amaçları olduğundan öğretici metinlerdendir.
- Öncesinde titiz ve ayrıntılı bir hazırlık çalışması gerektirir.
- Anlatımın sade ve açık olmasına dikkat edilir.
- Kişinin konuşmaları değiştirilmeden ve yorumlanmadan olduğu gibi aktarılır.
- Söyleşmeye bağlı anlatım türünden yararlanır.
- Sorular öncesinden büyük bir ustalıkla hazırlanmalıdır. Üzerinde konuşulan konu toplumu ilgilendiren, toplumun ilgisini çekecek türde olur.
- Üzerinde konuşulacak olan konunun uzmanlarıyla mülakat yapılır.
- Mülakatı yapacak kişinin kibar ve nazik olması gerekir, konuşma üslubu burada önem arz eder. Sorular, karşı tarafı incitmeyecek bir şekilde kibarca sorulur.
- Asıl amaç bilgi vermek olduğundan genellikle dil göndergesel işlevde kullanılır.
- Aslında yazılı olan bu tür günümüzde görüntülü olarak da aktarıldığından sözlü anlatım türü özelliği de taşımaktadır.
- Bu türde konuşan kadar mülakatı yapan kişi de önemlidir.
- Mülakatı yapan kişi önceden büyük bir titizlikle hazırladığı ve toplumun merak ettiği ya da ilgili çekici konulara yönelik soruları kişiye yöneltir.

Mülakat yazısında;

- ✓ Görüşülen kişinin adı,
- ✓ Mesleği veya ne işle uğraştığı,
- ✓ Hangi amaçla konuşulduğu,
- ✓ Buluşma mekânı,
- ✓ Sorular ve cevaplar,
- ✓ Mülakat yapılan kimsenin o konu üzerindeki temel görüşü yer almalıdır.

Türk Edebiyatında Mülakat

Edebiyatımızda mülakat türündeki gelişmeler Tanzimat Döneminde çıkarılan gazetelerle birlikte başlasa da bu türün ilk başarılı örnekleri döneminin ünlü sanatçılarıyla yaptığı görüşmeleri çeşitli dergi ve gazetelerde yayımlayan **Ruşen Eşref** tarafından verilmiştir. Dergi ve gazetelerde yayımlanan bu mülakatlar daha sonra kitaplaştırılmıştır.

Bunun dışında Hikmet Feridun Es, Mustafa Baydar, Yaşar Nabi Nayır, Abdi İpekçi, Yaşar Kemal gibi isimler bu türde isim yapmış kişilerdir.

RUŞEN ESREF ÜNAYDIN (1892-1959)

- ✓ Mülakat ve röportaj türündeki yapıtları ile tanınır.
- ✓ Mustafa Kemal Atatürk'ü ilk defa, uzun bir röportajla Türk okuyucusuna tanıtmıştır.
- ✓ 1919'da Anadolu'ya geçerek Milli Mücadele'ye katılmıştır.

Eserleri:

Mülakat: *Diyorlar ki, Anafartalar Kahramanı Mustafa Kemal'le Mülakat, Çanakkale'de Savaşanlar Dediler ki*

Deneme: *Geçmiş Günler, Boğaziçi Yakından, İstiklal Yolunda, Ayrıllıklar, İki Saltanat Arasında*

Anı: *Atatürk'ün Hastalığı, Atatürk'ü Özleyiş*

Mensur Şiir: *Damla Damla*

Örnek

AHMET HAMDİ TANPINAR İLE MÜLAKAT

AHMET HAMDİ TANPINAR YENİ ESERİNİ ANLATIYOR

Ahmet Hamdi Tanpınar'ın "**Saatleri Ayarlama Enstitüsü**" yarın Yeni İstanbul'da çıkmaya başlıyor.

Saatleri Ayarlama Enstitüsü... Acayip bir isim değil mi? Bir pazar sabahı üstadı evinde ziyaret edip, bana bu romanın nasıl bir şey olduğunu anlatmasını rica ettim. Henüz saat onu biraz geçtiği hâlde, Hamdi Tanpınar tiril tiril giyinmiş, masa başında çalışıyor. Sayın profesörün Avrupa dönüşü pek şıklaştığını hep biliriz ama sabahın bu erken saatinde sayfalar dolusu yazı yazmış olacağını kim tahmin ederdi?

Üstü başı ne kadar düzgünse, masası o kadar karışık. Bir atölye masası gibi uzun yazı masasının üstünde kitap mı, resim mi, renkli "reproduction"(röprodüksiyon) mu ne isterseniz hepsi var, hatta bir Sokrat heykelinin fotoğrafı bile. Acaba Hamdi Tanpınar "Saatleri Ayarlama Enstitüsü"nü yazarken, Sokrates (Sokrat)in satire benzer yüzünden mi ilham alıyor? Son zamanlarda mizahı, hicve meylettiği şüphesiz. Bu yeni romanı ile bizi bol bol güldüreceğe benziyor. Kendisi de suallerime pek neşe ile cevap veriyor.

-Yeni romanınızın belli başlı bir tezi var mıdır?

- Ben tezli roman yazmam, hiçbir zaman yazmadım Bu sonuncu romanıma gelince, o daha ziyade kahramanı olan Hayri İrdal'a bağlı bir şeydir. Onun hayatıdır. Bu hayatın kendi ağzından hikâyesidir. O söyledi, ben yazdım. Kendisine sorarsınız.

-Bu şahsı nasıl buldunuz?

-Bulmadım kendi geldi. Şehir saatlerinin birbirini tutmaması yüzünden vapuru kaçırdığım bir günde Kadıköy iskelesinin saatinin altında birdenbire onunla karşılaştım ve bir daha beni terk etmedi. Ondandır kurtulmak için bu hikâyeye başladım Bütün eserlerim böyle olur. Onun içindir ki, çok defa birisi tarafından anlatılır.

-Hayri İrdal'ın hayatta bir benzeri var mı?

-Hayır. Zaten anahtarlı romandan hoşlanmam, yazılabileceğine de inanmam. Hatta Proust (Prust)'un romanlarındaki M. Charlus (Şarl)'un bile tam manasıyla yaşamış bir insanın portresi olduğuna kani değilim. Kaldı ki Proust (Prust), ne de olsa Goncourt (Gonkur) kardeşlerden gelir. Benim bu ananeyle alâkam yoktur. Benim kahramanlarım muhayyilede yaşayan insanlardır ve daha ziyade terkibi varlıklardır. Şüphesiz bu terkibin muhtelif unsurları insan tecrübeme, yani hayatın tesadüflerine bağlıdır. Fakat bu unsurların etrafında birleştikleri nüve hayalîdir. Sanat eserine ancak yaratıldıktan sonra hayatta rastlarız, hani Oscar Wilde (Oskar Vayld)'in dediği söz yok mu, "Tabiat sanatı taklit eder" ben onun doğruluğuna inanırım

- "Saatleri Ayarlama Enstitüsü"nü diğer eserlerinizle bir yakınlığı var mıdır?

- Bazıları ile evet... "Abdullah Efendi'nin Rüyaları" ile ufak tefek yakınlığı vardır. Henüz neşrettiğim "Mahur Beste" de, "Sahnenin Dışındakilere benzer çizgilere rastlanır.

-Bu kitabın bir mizah ve hiciv tarafı var, değil mi?

-Belki.. Hayri İrdal neşeli adam, galiba biraz da görmesini biliyor. Kendi aleyhinde olsa bile, konuşmaktan hoşlanıyor.

...

RÖPORTAJ

Gazetecilerin bir yeri, bir kurumu ziyaret ederek o yerin özelliklerini, orada gördüklerini kişisel düşünceleriyle birleştirip fotoğraflarla belgeleyerek kaleme aldıkları yazı türüne "**röportaj**" denir.

- ✓ Röportaj türü, gazeteciliğin gelişmesiyle ortaya çıkmıştır. Röportaj yazarı; sorunu yerinde inceleyerek, gezip görerek, halkla, mağdurla ve yetkili kişilerle konuşarak fotoğraf, belge, istatistik bilgiler gibi verilerle destekleyerek konuyu okuyucunun bilgisine sunar. Röportajda gözlem, araştırma, yorum ve değerlendirme önemlidir. Röportajcının amacı, konuyu çarpıtmadan belgesel olarak okuyucuya sunmak, okuyucuyu konunun içinde yaşatmak, kamuoyunu aydınlatmaktır.
- ✓ Röportaj, makale gibi, düşünsel planla yazılır.
- ✓ Röportajda ele alınan konu ya toplumsal ya da sanatla ilgilidir.
- ✓ İşlenen konu bilgi, belge, görsellerle desteklenir.
- ✓ Röportajda verilen bilgiler ve ortaya konan belgeler gerçeği yansıtır. Anlatılanlar kendi içinde tutarlıdır.
- ✓ Yazarın bilgi, izlenim, görüş ve düşüncelerini yansıtır. Yazar, gerçekleri öznel yaşama harmanlar.
- ✓ Röportajın anlatımında diyaloglardan yararlanır.
- ✓ Yaşanmış olaylar, durumlar anlatılır. Kısa cümlelerle metin hareketli hâle getirilir.
- ✓ Röportaj, birinci kişi ağzından yazılır.
- ✓ Röportajda dil, ağırlıklı olarak göndergesel işlevde kullanılır.
- ✓ Röportajlar, medya organlarında yayımlanır.
- ✓ Röportajda çok yönlü anlatım olanakları vardır.
- ✓ Röportaj yazarı açıklayıcı anlatım, öyküleyici anlatım, betimleyici anlatım ve tartışmacı anlatım gibi bütün

anlatım yollarından yararlanır. Röportajda öykülemeye ağırlık verilir.

- ✓ Özelden genele gidilir.
- ✓ Heyecanın ölçüsü genelde şimdiki zaman kullanımıyla artırılır.
- ✓ Röportajlar genellikle soru cevap tarzında olur. Ancak bazı yazarlar röportajı hikâye kurgusu ve üslubu içinde vermeyi tercih ederler.

Konularına Göre Röportajlar

1. **Bir yeri konu alan röportaj:** Röportaj yapılan yerde sürdürülen yaşam her yönüyle bilinir. Bu yerin farklı yönleri film, ses ve fotoğraflarla ortaya konur.
2. **Eşyayı konu alan röportaj:** Konu olan eşya her yönüyle bilinir. Eşyanın dikkat çekici ve düşündürücü yönleri ele alınır.
3. **İnsanı konu alan röportaj:** Belli bir alanda üne kavuşmuş kişilerin dikkat çeken ve düşündürücü yönleri belirtilir.

Sunuş Biçimine Göre Röportajlar

1.Amerikan röportajı: Yazıya en kuvvetli yönüyle girilir. En son söylenmesi gereken kelimeler, en önce söylenir. Okuyucunun hiç beklenilmeyen bir girişle karşılaşması, ilk paragrafın sürpriz uyandırması, giriş bölümünün âdeta şok bölümü olması bu tip röportajın en önemli özelliğidir.

2.Alman röportajı: Bu röportajda, yazar konuyu işlerken yazıya kendini katar; konu hep "ben" eksenini etrafında döner.

Röportaj Türünün Tarihsel Gelişimi

Türk edebiyatında röportaj türü, başlangıçta mülakat niteliğinde gelişmiş, özellikle 1960'tan sonra, Türk toplumunun çeşitli sorunları kamuoyuna duyurulurken edebiyatçılarımızın röportaj türünden oldukça başarılı bir biçimde yararlanmaları, aynı zamanda da röportaj tekniğinin gelişmesini, röportajın gazetelerin vazgeçilmez bir birimi hâline gelmesini sağlamıştır. Edebiyatımızda **Ruşen Eşref Ünaydın, Falih Rifki Atay, Yaşar Kemal** röportaj türünde yapıt veren sanatçılar arasında sayılabilir.

Örnek:

BİR YUDUM ÇAY İÇİN

Günlerdir Rize'nin şirin köylerinde yaptığımız konuşmalar, tanıştığım insanlar geliyor güzlerimin önüne...

- Niçin bir yudum çayı ağzımızın tadı ile içemiyoruz?
- Kabahat yalnız üreticisinde değil bey.. Bizim % 20 hatamız olduğunu da inkâr etmeyiz... Fabrikalar niçin kaliteli çay yapmıyor? Bunu sorun...

— Mayıs ayında çay baskını oluyor. Bunları saklayacak, yakacak depolarımız yok... Sonra, kapasitemiz o kadar yaprağı işlemeye müsait değil...

— Peki, yeni fabrikalar, ilaveler yapılınsın!

— Bu da ekonomik olmaz. Yılın her ayı çay işlenmez ki... Sonra boş kalır makineler!

— Bir de 2,5 yaprak, körpe yaprak meselesi var. Ehliyetli çay uzmanları bu işin başına geçmeli. Onlar da ekiplerini yetiştirip çay yaprağı alımını bir mesuliyetti esasa bağlamalıdır. Çay Teşkilat Kanunu mutlaka çıkmalıdır.

— O zaman iyi çay...

— Evet, o zaman iyi çayı, dünyanın en iyi çayını içeri/... Dışarıya da salıp döviz kazanırsınız ama...

— Aması ne?

— Bu kazandığımız serveti havaya atmamamın, çarçur etmememin çarelerini de bulmak lazımdır!

Karadeniz'de akşam olmak üzere şimdi... Bilmem, bu kadar güzel gurubu dünyanın neresinden seyretmek mümkün? Alevden bir küre Karadeniz'in düz ufuk hattını oturtulmuş gibi... Bir eşsiz manzara, bir muhteşem tablo bu... Turuncu ile ateş rengi karışık yanık vücuduyla el değmemiş bir genç kız, kendisini hiç seyretmiyormuşçasına pervasız ağır ağır Karadeniz'in sularına gömülüyor sanki... Sonra orada bir yarım daire görüyorum. Ve zaman ilerledikçe o da kayboluyor... Bütün bir ufuk turuncu ile ateş rengini alıyor. Alevden küre parçalanıp içindeki dağılmış gibi...

İşte bu son akşamın yeşil altın diyarında...

Bir fincan kahvenin kırk yıllık hatırı varmış... Bir yudum çayın da hatırı ondan eksik değildir herhalde...

Rize'de içtiğim çayların hatırına bir ömür yeter mi acaba? Ne çayının tadını, ne hatırını... Ve ne de dost insanların unutamayacağımı bilerek ayrılıyorum oradan...

MÜLAKAT - RÖPORTAJ FARKI

- Mülakatın hitap ettiği okuyucu kitlesi genellikle o konu ile ilgilenen sınırlı sayıda okuyuculardır.
- Röportaj geniş bir haber özelliği taşıdığı için toplumun bütün okuyucu kitlesine hitap etmeye yöneliktir.
- Röportajda konu, mülakatta kişi öne çıkar.
- Röportaj yayımlanırken fotoğraf, belge ve resimlerle zenginleştirilir. Mülakatta ise sadece mülakat yapılan kişi ile çekilmiş bir fotoğraf kullanılır.
- Röportajda herhangi bir kişiyle görüşme mecburiyeti yoktur. Ama birden fazla kişi ile görüşülüp bu görüşmelerin hepsi birlikte yansıtılabilir.
- Mülakatta mümkün olduğunca görüşme yapılan kişi ile konuşulanların dışına çıkılmaz. Özel görüş, duygu ve yorumlara pek yer verilmez.
- Röportaj yazarı süslü bir dil tercih edebileceken mülakatta açık ve kısa bir anlatım tercih edilir.
- Röportajda mülakat olabilir, bu yüzden röportaj mülakattan daha geniş kapsamlı bir türdür.

İMLA (YAZIM) KURALLARI

BÜYÜK HARFLERİN KULLANILDIĞI YERLER

A. Cümle büyük harfle başlar:

➤ Ak akçe kara gün içindir.

Cümle içinde tırnak veya yay ayraç içine alınan cümleler büyük harfle başlar ve sonlarına uygun noktalama işareti (nokta, soru, ünlem) konur:

➤ Atatürk, "Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur!" diyor.

➤ Anadolu kentlerini, köylerini (Köy sözünü de çekinerek yazıyorum.) gezsek bile görmek için değil, kendimizi göstermek için geziyoruz.

Ancak iki çizgi arasındaki açıklama cümleleri büyük harfle başlamaz:

➤ Bir zamanlar -bu zamanlar çok da uzak değildir, bundan on, on iki yıl önce- Türk saltanatının maddi sınırları uçsuz bucaksız denilecek kadar genişti.

İki noktadan sonra gelen cümleler büyük harfle başlar:

➤ Menfaat sandalyeye benzer: Başında taşırsan seni küçültür, ayağının altına alırsan yükseltir.

Ancak iki noktadan sonra cümle niteliğinde olmayan örnekler sıralandığında bu örnekler büyük harfle başlamaz:

➤ Bu eskiliği siz de çok evde görmüşsünüzdür: duvarlarda çiviler, çivi yerleri, lekeler...

UYARI: Rakamla başlayan cümlelerde rakamdan sonra gelen kelime büyük harfle başlamaz:

➤ 2005 yılında Türk Dil Kurumu'nun 73. yılını kutladık.

UYARI : Örnek niteliğindeki kelimelerle başlayan cümlede de ilk harf büyük yazılır:

➤ "Banka, bütçe, devlet, fındık, kanepa, menekşe, şemsiye" gibi yüzlerce kelime, kökenleri yabancı olmakla birlikte artık dilimizin malı olmuştur.

"Et-, ol-" fiilleri, dilimizde en sık kullanılan yardımcı fiillerdir.

B. Dizeler genellikle büyük harfle başlar:

➤ Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi;

➤ Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi.

C. Özel adlar büyük harfle başlar:

1. Kişi adlarıyla soyadları büyük harfle başlar:

➤ Kâzım Karabekir, Âşık Ömer, Victor Hugo.

❖ **Takma adlar da büyük harfle başlar:**

➤ Muhibbi (Kanuni Sultan Süleyman),

➤ Demirtaş (Ziya Gökalp), Tarhan (Ömer Seyfettin),

➤ Kirpi (Refik Halit Karay), Server Bedi (Peyami Safa),

➤ Deli Ozan (Faruk Nafiz Çamlıbel),

Kişi adlarından önce ve sonra gelen saygı sözleri, unvanlar, lakaplar, meslek ve rütbe adları büyük harfle başlar:

➤ Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Atatürk, Kaymakam Erol Bey, Sayın Prof. Dr. Hasan Eren, Hamdi Bey, Mustafa Efendi, Zeynep Hanım, Bay Ali Çiçekçi, Yüzbaşı Cengiz Topel; Fatih Sultan Mehmet, Paşa, Deli Petro. Avcı Mehmet, Nişancı Mehmet

Akrabalık bildiren kelimeler büyük harfle başlamaz:

Tülay abla, Ayşe teyze, Fatma nine, Kemal dayı, Saim amca,

Akrabalık bildiren kelimeler başa geldiğinde lakap yerine kullanıldığı için büyük harfle başlar:

○ Nene Hatun, Baba Gündüz, Dayı Kemal, Hala Sultan.

NOT: Bazı tarihî ve menkıbevi şahsiyetlerde ise akrabalık bildiren kelime sonda olduğu hâlde unvan değeri kazandığı ve özel ada dâhil olduğu için büyük harfle yazılır:

Gül Baba, Susuz Dede, Adile Hala, Gülsüm Bacı, Sultan Ana.

Resmî yazılarda saygı bildiren sözlerden sonra gelen ve makam, mevki, unvan bildiren kelimeler de büyük harfle başlar:

Sayın Bakan, Sayın Rektör,

Hitap kelimeleri de büyük harfle başlar:

Sevgili Kardeşim, Aziz Dostum, Değerli Arkadaşım,

2. Hayvanlara verilen özel adlar büyük harfle başlar:

Sarıköz, Fino, Karabaş, Pamuk, Minnoş, Tekir.

3. Millet, boy, oymak adları büyük harfle başlar:

Türk, Rus, Arap; Oğuz, Kırgız, Tatar; Karakeçili, Hacimusalı.

4. Dil ve lehçe adları büyük harfle başlar:

Türkçe, Almanca, İngilizce, Rusça,

5. Devlet adları büyük harfle başlar:

Türkiye Cumhuriyeti, Amerika Birleşik Devletleri,

6. Din ve mezhep adları ile bunların mensuplarını bildiren sözler büyük harfle başlar:

Müslümanlık, Müslüman; Hristiyanlık, Hristiyan; Musevilik, Hanefi; Katolik.

7. Din ve mitoloji ile ilgili özel adlar büyük harfle başlar:

Tanrı, Allah, Cebrail, Zeus, Oziris, Kibele.

➤ **Ancak tanrı kelimesi özel ad olarak kullanılmadığında küçük harfle başlar:**

Eski Yunan tanrıları.

➤ **Bazı dinî terimlerin küçük harfle başlaması gelenekleşmiştir:**

Cennet, cehennem, uçmak, tamu, peygamber, sırat köprüsü.

8. Gezegen ve yıldız adları büyük harfle başlar:

Merkür, Neptün, Plüton, Halley, Dünya, Güneş, Ay vb.

Dünya Güneş'in Ay da Dünya'nın etrafında dolaşır.

UYARI: Dünya, güneş, ay kelimeleri gezegen anlamı dışında kullanıldığında küçük harfle başlar.

Senin gittiğin ay dünyam karardı.

9. Yer adları (kita, bölge, il, ilçe, köy, semt, cadde, sokak, semt vb.) büyük harfle başlar:

Asya; İç Anadolu, Yakın Doğu; Ankara, Atatürk Bulvarı, Ziya Gökalp Caddesi; Balkiraz Sokağı,

UYARI: Doğu ve batı sözleri yön bildirdiğinde isimden önce gelirse büyük; sonra gelirse küçük olarak yazılır:

Doğu Anadolu > Anadolu'nun doğusu
Kuzey Amerika > Amerika'nın kuzeyi

Bu sözcükler düşünce, hayat tarzı, politika vb. anlamlar bildirdiğinde ise büyük olarak yazılır:

Batı medeniyeti, Doğu mistisizmi vb.

Bu konuda Batı bizimle aynı düşüncede değil.

Yer adlarında ilk isimden sonra gelen deniz, nehir, göl, dağ, boğaz vb. tür bildiren ikinci isimler büyük harfle başlar:

Ağrı Dağı, Aral Gölü, Çanakkale Boğazı, Dicle Irmağı, Ege Denizi, Erciyes Dağı, Fırat Nehri, Tuna Nehri, Van Gölü, Zigana Geçidi, Süveyş Kanalı.

UYARI: Özel ada dâhil olmayıp tamlama kuran şehir, il, ilçe, bucak, belde, köy vb. sözcükler küçük harfle başlar:

Erzurum ili, Pasinler ilçesi, Çullu köyü vb.

Mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak adlarında geçen mahalle, meydan, bulvar, cadde, sokak kelimeleri büyük harfle başlar:

Gazi Osmanpaşa Mahallesi, Yıldız Mahallesi, Zafer Meydanı,

Gazi Mustafa Kemal Bulvarı, Nene Hatun Caddesi, Cemal Nadir Sokağı,

UYARI: Yer bildiren özel isimlerde de kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğu zaman, kelime başında büyük harf kullanılır:

Hisar'dan, Boğaz'dan, Bulvar'dan.

10. Saray, köşk, han, kale, köprü, anıt vb. yapı adlarının bütün kelimeleri büyük harfle başlar:

Topkapı Sarayı, Çankaya Köşkü, Horozlu Han, Alanya Kalesi, Galata Köprüsü, Beyazıt Kulesi, Bilge Kağan Anıtı.

11. Kurum, kuruluş ve kurul adlarının her kelimesi büyük harfle başlar:

Türkiye Büyük Millet Meclisi, Türk Dil Kurumu, Çankaya Lisesi; Anadolu Kulübü, Mavi Köşe Bakkaliesi; Türk Ocağı, Yeşilay Derneği, Emek İnşaat; Bakanlar Kurulu, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

12. Kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge adlarının her kelimesi büyük harfle başlar:

Medeni Kanun, Borçlar Hukuku (kanun), Atatürk Uluslararası Barış Ödülü Tüzüğü, Telif Hakkı Yayın ve Satış Yönetmeliği.

UYARI: Kurum, kuruluş, kurul, merkez, bakanlık, üniversite, fakülte, bölüm, kanun, tüzük, yönetmelik vb. ni bildiren kelimeler, belli bir kurum vb. kastedildiğinde büyük harfle başlar:

Bu yıl Meclis, yeni döneme erken başlayacaktır.

Son aylarda Kurum, yazım konusunda yoğun bir çalışma içine girmiştir.

2876 sayılı Kanun bu yıl yeniden gözden geçiriliyor

Bu madde Yönetmelik'in 4'üncü maddesine aykırı düşmektedir.

13. Kitap, dergi, gazete ve sanat eserlerinin (tablo, heykel, müzik) her kelimesi büyük harfle başlar:

Nutuk, Safahat, Kendi Gök Kubbe, Sinekli Bakkal; Türk Dili, Türk Kültürü, Varlık; Resmî Gazete, Hürriyet, Milliyet, Türkiye, Yeni Yüzyıl, Yeni Asır; Saraydan Kız Kaçırma, Onuncu Yıl Marşı.

UYARI: Özel ada dâhil olmayan gazete, dergi, tablo vb. sözcükler büyük harfle başlamaz:

Milliyet gazetesi, Türk Dili dergisi, Halı Dokuyan Kızlar tablosu.

UYARI: Büyük harflerin kullanıldığı yerlerde bulunan ve, ile, ya, veya, yahut, ki, da, de sözleriyle mı, mi, mu, mü soru eki küçük harfle yazılır:

Mai ve Siyah, Leyla ile Mecnun, Turfanda mı, Turfa mı? Diyorlar ki, Dünyaya İkinci Geliş yahut Sır İçinde Esrar, Ya Devlet Başa ya Kuzgun Leşe, Ben de Yazdım.

Ancak eser adının tamamı büyük harflerle yazılırsa bağlaçlar da büyük yazılır.

LEYLA İLE MECNUN

14. Millî ve dinî bayramlarla bayram niteliği kazanmış günlerin adları büyük harfle başlar:

29 Ekim Cumhuriyet Bayramı, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, Ramazan Bayramı, Nevruz Bayramı, Anneler Günü, Öğretmenler Günü, 27 Mart Dünya Tiyatrolar Günü,

Kurultay, bilgi şöleni, açık oturum vb. toplantıların adlarında her kelime büyük harfle başlar:

V. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, Manas Bilgi Şöleni.

15. Tarihî olay, çağ ve dönem adları büyük harfle başlar:

Kurtuluş Savaşı, Millî Mücadele, Cilalı Taş Devri, İlk Çağ, Yükselme Devri, Millî Edebiyat Dönemi, Servetifünun Dönemi, Tanzimat Dönemi.

UYARI: Tarihî dönem bildirmeyip tür veya tarz bildiren terimler küçük harfle başlar:

divan şiiri, divan edebiyatı, halk şiiri, halk edebiyatı, eski Türk edebiyatı, Türk dili, Türk sanat müziği, Türk halk müziği, tekke edebiyatı.

16. Özel adlardan türetilen bütün kelimeler büyük harfle başlar:

Türklük, Türkçe, Avrupalı, Bursalı.

UYARI: Özel ad kendi anlamı dışında yeni bir anlam kazanmışsa büyük harfle başlamaz:

Acem (Türk müziğinde bir perde), hicaz (Türk müziğinde bir makam), nihavent (Türk müziğinde bir makam), acemi (tecrübesiz), allahlık (saf, zararsız kimse), donkişotluk (gereği yokken kahramanlık göstermeye kalkışmak).

UYARI: Para birimleri büyük harfle başlamaz:

Avro, dinar, dolar, lira, yeni kuruş, lirat.

UYARI: Özel adlar yerine kullanılan "o" zamiri cümle içinde büyük harfle yazılmaz.

Atatürk, büyük bir devlet adamıdır, onu unutmamak lazım.

UYARI: Müzikte kullanılan makam ve tür adları büyük harfle başlamaz:

Acemaşiran, acembuselik, bayati, hicazkâr, türkü, varsağı,

17. Yer, millet ve kişi adlarıyla kurulan birleşik kelimelerde özel adlar büyük harfle başlar:

Antep fıstığı, Brüksel lahanası, Frenk gömleği, Hindistan cevizi, İngiliz anahtarı, Japon gülü, Maraş dondurması, Van kedisi.

Ç. Belirli bir tarih bildiren ay ve gün adları büyük harfle başlar:

29 Mayıs 1453 Salı günü,

Lale festivali 25 Haziran'da başlayacak.

1919 senesi Mayıs'ının 19'uncu günü Samsun'a çıktım.

Belirli bir tarihi belirtmeyen ay ve gün adları küçük harfle başlar:

- Okullar genellikle eylülün ikinci haftasında öğretime başlar.
- Yürütme Kurulu toplantılarını perşembe günleri yaparız.

D. Levhalar ve açıklama yazıları büyük harfle başlar:

Giriş, Çıkış, Müdür, Vezne, Başkan, Doktor, Otobüs Durağı, Dolmuş Durağı, Şehirler Arası Telefon, II. Kat, IV. Sınıf, I. Blok.

E. Kitap, bildiri, makale vb.nde ana başlıkta bulunan kelimelerin tamamı, alt başlıkta bulunan kelimelerin ise yalnızca ilk harfleri büyük olarak yazılır.

F. Kitap, dergi vb.nde bulunan resim, çizelge, tablo vb.nin altında yer alan açıklayıcı yazılar büyük harfle başlar.

Bağlaç Olan da, de'nin Yazılışı

Bağlaç olan da, de ayrı yazılır. Kendisinden önceki kelimenin son ünlüsüne bağlı olarak ünlü uyumlarına uyar:

Kızı **da** geldi gelini **de**.

Durumu oğluna **da** bildirdi.

Sen **de** mi kardeşim? / Güç **de** olsa. .

UYARI : Ayrı yazılan da, de hiçbir zaman ta, te biçiminde yazılmaz.

Gidip de dönmek, dönüp de görmemek var.

Bu soru hiç de kolay değil.

UYARI: Ya sözüyle birlikte kullanılan da mutlaka ayrı yazılır:

Bunu ya bugün ya da yarın hallet.

UYARI: Da, de bağlacını kendisinden önceki kelimedenden kesme ile ayırmak yanlıştır:

Ayşe de geldi (Ayşe'de geldi değil).

UYARI: Da, de bağlacının bulunma durumu eki olan -da, -de, -ta, -te ile hiçbir ilgisi yoktur.

Bulunma durumu eki getirildiği kelimeye bitişik yazılır:

Devede (deve-de) kulak, evde (ev-de) kalmak, yolda (yol-da) kalmak, ayakta (ayak-ta) durmak, çantada (çanta-da) keklilik. İkide (iki-de) bir aynı sözünü söyleyip durma. Yurtta sulh, cihanda sulh.

.....Cumhuriyet 29 Ekim 1923' te

.....Ankara'da kurulmuştur.

Maç Saat 13.01'de başlayıp 15.00'te sona erecek.

Bağlaç Olan ki nin Yazılışı

Bağlaç olan ki ayrı yazılır: demek ki, kaldı ki, bilmem ki.

Türk dili, dillerin en zenginlerindedir; yeter ki bu dil, şuurla işlensin.

Olmaz ki!

Böyle de yatılmaz ki!

Ruşen Eşref Ünaydın'ın "Diyorlar ki" adlı eseri ne güzeldir!

Geçmiş zaman olur ki hayali cihan değer.

Ki bağlacı, birkaç örnekte kalıplaşmış olduğu için bitişik yazılır:

belki, çünkü, hâlbuki, mademki, meğerki, oysaki, sanki. Bu örneklerden çünkü sözünde ek aynı zamanda küçük ünlü uyumuna uymuştur.

Şüphe ve pekiştirme göreviyle kullanılan ki sözü de ayrı yazılır: Babam geldi mi ki?

Başbakan konuşacak mı ki?

UYARI: "ki" nin bulunduğu sözcüğe "ler" ekini getirdiğimizde anlamlı bir sözcük oluyorsa bitişik yazılır demektir, anlamsız oluyorsa ayrı yazılır demektir.

Bizimki eve geç geldi.

(Bizimkiler> anlamlı>bitişik yazılmalı.)

Evdeki hesap çarşıya uymaz. (evdekiler> anlamlı>bitişik)

Tutki karnım acıktı.

(Tutkiler> anlamsız> ayrı yazılmalı.)

Bağlaç Olan ne ... ne ...'nin Yazılışı

Bu bağlacın kullanıldığı cümlelerde fiil olumlu olmalıdır:

Ne Fransa'da ne de Almanya'da aradığını bulabilmişti.

➤ Onlar ne arsız ne yalışkan ve yırtık gülmelidirler; ne de somurtmalıdırlar.

➤ Ne ziraat ne ticaret için kâfi nüfus kaldı.

Soru Eki mi, mi, mu, mü nün yazılışı

Gelenekleşmiş olarak ayrı yazılır ve kendisinden önceki kelimenin son ünlüsüne bağlı olarak ünlü uyumlarına uyar:

Kaldı mı? Sen de mi geldin? Olur mu? İnsanlık öldü mü?

Soru ekinden sonra gelen ekler, bu eke bitişik olarak yazılır:

Gelecek misin? Okuyor muyuz? Çocuk muyum?

Gelecek miydi? Güler misin, ağlar mısın?

Bu ek sorudan başka görevlerde kullanıldığında da ayrı yazılır:

Güzel mi güzel! Yağmur yağdı mı dışarı çıkamayız.

UYARI: Vazgeçmek birleşik fiili, mi soru ekiyle birlikte kullanıldığında iki ayrı biçimde yazılabilir:

Vaz mı geçtin? Vazgeçtin mi?

İken'in Yazılışı

İken ayrı olarak yazılabildiği gibi kelimelere eklenerek de yazılabilir. Bu durumda başındaki i ünlüsü düşer. Getirildiği kelimenin ünlüleri kalın da olsa, bu ekin ünlüsü ince kalır:

Üsküdar'a gider iken aldı da bir yağmur.

Giderken ardından "Gitme, kal." diyemedim.

okur-ken (< okur iken), yazar-ken (< yazar iken),

çalışır-ken (< çalışır iken), uyur-ken (< uyur iken)

SAYILARIN YAZILIŞI

1.Sayılar metin içerisinde yazıyla ve ayrı yazılır:

Beş bin yıldan beri, dört kardeş, haftanın beşinci günü, üç ayda bir,

Yaş otuz beş, yolun yarısı eder.

Buna karşılık saat, para tutarı, ölçü, istatistik verilere ilişkin sayılarda rakam kullanılır:

17.30'da, 11.00'de, 1.500.000 lira, 25 kilogram, 150 kilometre, 15 metre kumaş, 1.250.000 kişi, % 25, % 50.

Saat ve dakikalar metin içinde yazıyla da yazılabilir:

Saat dokuzu beş geçse, saat yediye çeyrek kala, saat sekizi on dakika üç saniye geçse,

2. Birden fazla kelimedenden oluşan sayılar ayrı yazılır:

İki yüz, üç yüz altmış beş.

3. Para ile ilgili işlem ve senet, çek vb. ticarî belgelerde geçen sayılar bitişik yazılır:

650,35 (altıyüzelliTL, otuzbeşKr).

4. Notayı niteleyen sayılar ayrı yazılır:

On altılık.

5. Oyun adlarını niteleyen sayılar bitişik yazılır:

Altmışaltı.

6. Romen rakamları ancak yüzyıllarda, hükümdar adlarında, tarihlerde ayların yazılışında, kitap ve dergi ciltlerinde ve kitapların asıl bölümlerinden önceki sayfaların numaralandırılmasında kullanılabilir:

XX. yüzyıl, III. Selim, XIV. Louis, II. Wilhelm, V. Karl, VIII. Edward, 1.XI.1928, I. Cilt, XII. Cilt.

7. Beş ve beşten çok rakamlı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır ve araya nokta konur:

326.197, 49.750.812, 28.434.250.310.500 .

8. Sayılarda kesirler virgül ile ayrılır:

15,2 (15 tam, onda 2), 5,26 (5 tam, yüzde 26).

9. Sıra sayıları yazıyla ve rakamla gösterilebilir. Rakamla gösterilmesi durumunda ya rakamdan sonra bir nokta konur ya da rakamdan sonra kesme işareti konularak derece gösteren ek yazılır:

15., 56., XX.; 5'inci, 6'nci.

UYARI: Sıra sayıları ekle gösterildiğinde rakamdan sonra sadece kesme işareti ve ek yazılır; ayrıca nokta konmaz:

8.'inci değil 8'inci, 2.'nci değil 2'nci.

10. Üleştirme sayıları rakamla değil yazıyla belirtilir:

2'şer değil ikişer, 9'ar değil dokuzar, 100'er değil yüzler.

BİRLEŞİK KELİMELERİN YAZILIŞI

Belirtisiz isim tamlamaları, sıfat tamlamaları, isnat grupları, birleşik fiiller, ikilemeler, kısaltma grupları ve kalıplaşmış çekimli fiillerden oluşan ifadeler, yeni bir kavramı karşıladıklarında birleşik kelime olurlar:

Yer çekimi, hanımeli, ses bilgisi; beyaz peynir, açık göz, toplu iğne; eli açık, sırtı pek; söz etmek, zikretmek, hasta olmak, gelebilmek, yazadurmak, alivermek; çoluk çocuk, çıtçı, altüst; başüstüne, günaydın; sağ ol, ateşkes, külbasti.

Birleşik kelimeler belirli kurallar çerçevesinde bitişik veya ayrı olarak yazılır.

A. Bitişik Yazılan Birleşik Kelimeler

Birleşik kelimeler aşağıdaki durumlarda bitişik yazılırlar:

1.Ses düşmesine uğrayan birleşik kelimeler bitişik yazılır:

Kaynana (< kayın ana), kaynata (< kayın ata), nasıl (< ne asıl), niçin (< ne için), pazartesi (< pazar ertesi), sütlaç (< sütlü aş), birbiri (< biri biri).

2. Et- ve ol-yardımcı fiilleriyle birleşirken ses düşmesine veya ses türemesine uğrayan birleşik kelimeler bitişik yazılır:

Emretmek (<emir etmek), kaybolmak (<kayıp olmak); haletmek (<hal' etmek=tahttan indirmek), menolunmak (<men' olunmak); affetmek (<af etmek), reddetmek (<ret etmek).

UYARI : Sadece söyleyişte tonlulaşma biçiminde ses değişmesine uğrayanlar ayrı yazılır:

Azat etmek, hamt etmek, izaç etmek, iktisap etmek. Bu örneklerde tonluluk (yumuşak ünsüzler) söyleyişte belirtilir.

3. Kelimelerden her ikisi veya ikincisi, birleşme sırasında benzetme yoluyla anlam değişmesine uğradığında bu tür birleşik kelimeler bitişik yazılır.

a. Bitki adları:

Aslanağzı, keçiboynuzu, kuşburnu,

b. Hayvan adları:

Danaburnu (böcek), akbaş (kuş),

c. Hastalık adları:

İtdirseği (arpacık), delibaş, karabacak,

ç. Alet ve eşya adları:

Balıkgözü (halka), deveboynu (boru)

d. Biçim adları:

Ayıbacağı (yelken biçimi), balıksırtı (desen),

e. Yiyecek adları:

Dilberdudağı (tatlı), hanımgöbeği (tatlı),

f. Oyun adları:

Beştaş, dokuztaş, üçtaş.

g. Gök cisimlerinin adları:

Altıkardeş (yıldız kümesi), Arıkovanı (yıldız kümesi), Büyükaçı (yıldız kümesi),

ğ. Renk adları:

Vişneçürüğü, balköpüğü, camgöbeği, yavruağı

4. Kurallı Birleşik Fiiller :

-a, -e, -i, -i, -u, -ü zarf-fiil ekleriyle bilmek, vermek, kalmak, durmak, gelmek, görmek veyazmak

fiilleriyle yapılan tasvirî fiiller bitişik yazılır:

Alabildiğine, düşünebilmek, uyuyakalmak; gidedurmak,; çıkagelmek, olagelmek,düşeyazmak, gelivermek,, düşmeyegör,

5. Bir veya iki ögesi emir kipiyle kurulan kalıplaşmış birleşik kelimeler bitişik yazılır:

Alaşağı, albeni, ateşkes, çalçene, gelberi, rastgele, sıkboğa; çekyat, kaçgöç, kapkaç, örtbas, veryansın, yazboz tahtası.

6. -an/-en, -r/-ar/-er/-ır/-ir, -maz/-mez ve -miş/-miş sıfat-fiil eklerinin kalıplaşmasıyla oluşan birleşik kelimeler bitişik yazılır:

Ağaçkakan, cankurtaran, çöpçatan, gökdelen, oyunbozan, saçkıran, barışsever, basınçölçer, bilgisayar, uçaksavar, yurtsever; kadirbilmez, kuşkonmaz, külyutmaz, tanrıtanımaz, varyemez; çokbilmiş, güngörmüş.

7. İkinci kelimesi -dı (-di / -du / -dü, -tı / -ti / -tu / -tü) kalıplaşmış belirli geçmiş zaman ekleriyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır:

Albastı, çıtkırıldım, dalbastı, firdöndü, gecekondu, hünkârbeğendi, imambayıldı külbastı,mirasyedi, papazkaçtı, serdengeçti, şıpssevdi,

8. Her iki kelimesi de -dı (-di / -du / -dü, -tı / -ti / -tu / -tü) belirli geçmiş zaman veya -r /-ar /-er geniş zaman eklerini almış ve kalıplaşmış bulunan birleşik kelimeler bitişik yazılır:

Dedikodu, kaptıkaçtı, oldubitti, uçtuuçtu (oyun);, biçerdöver, göçerkonar, kazaratar,konargöçer, okuryazar, uyurgezer, yanardöner, çakaralmaz

9. Somut olarak yer bildirmeyen alt, üst ve üzeri sözlerinin sona getirilmesiyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır:

Ayakaltı, bilinçaltı, gözaltı (gözetim), şuuraltı, akşamüstü, akşamüzeri, ayaküstü, ayaküzeri, bayramüstü, gerçeküstü, ikindiüstü, olağanüstü, öğleüstü, öğleüzeri, suçüstü, yüzüstü.

10. İki veya daha çok kelimenin birleşmesinden oluşmuş kişi adları, soyadları ve lakaplar bitişik yazılır:

Alper, Aydoğdu, Birol, Gülnihal, Gülseren, Şenol, Varol; Abasıyanık, Adivar, Atatürk, Gökalp, Güntekin, İnönü, Tanpınar, Yurdakul; Boynueğri Mehmet Paşa, Tepedelenli Ali Paşa, Yirmisekiz Çelebi Mehmet, Yedisekiz Hasan Paşa.

11. İki veya daha çok kelimeden oluşmuş Türkçe yer adları bitişik yazılır:

Çanakkale, Kahramanmaraş, Afyonkarahisar, Şanlıurfa, Gümüşhane; Acıpayam, Pınarbaşı, Şebinkarahisar; Beşiktaş, Kabataş.

Şehir, kent, köy, mahalle, dağ, tepe, deniz, göl, ırmak, su vb. kelimelerle kurulmuş sıfat

tamlaması belirtisiz isim tamlaması kalıbındaki yer adları bitişik yazılır:

Akşehir, Eskişehir, Suşehri,; Atakent, Batıkent, Konutkent, Korukent, Çengelköy, Sarıyer, Yenimahalle; Karabağ, Uludağ; Kocatepe, Tınaztepe; Akdeniz; Acıgöl; Kızılırmak, Yeşilirmak; İncesu, Karasu, Akçay.

12. Kişi adları ve unvanlarından oluşmuş mahalle, meydan, köy vb. yer ve kuruluş adlarında unvan kelimesi sonda ise, gelenekleşmiş olarak bitişik yazılır:

Abidinpaşa, Bayrampaşa, Davutpaşa, Ertuğrulgazi, Kemalpaşa (ilçesi); Necatibey (Caddesi),

13. Ara yönleri belirten kelimeler bitişik yazılır:

Güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı, kuzeydoğu.

14. Bunlardan başka dilimizde her iki ögesi de asıl anlamını koruduğu hâlde yaygın biçimde gelenekleşmiş olarak bitişik yazılan kelimeler de vardır:

a. Baş sözüyle oluşturulan sıfat tamlamaları:

Başağırlık, başbakan, başçavuş, başeser, başfiyat, başhekim, başhemşire, başkahraman, başkarakter, başkent, başkomutan, başköşe, başmüfettiş, başöğretmen, başparmak, başpehlivan, başrol, başsavcı, başşehir, başyazar.

b. Bir topluluğun yöneticisi anlamındaki başı

sözünü oluşturulan belirtisiz isim tamlamaları:

Aşçıbaşı, binbaşı, çeribaşı, elebaşı, mehterbaşı, ustabaşı,

c. Oğlu, kızı sözleri:

Çapanoğlu, eloğlu, hinoğlulu, elkızı.

ç. Ağa, bey, efendi, hanım, nine vb. sözlerle kurulan birleşik kelimeler:

Ağababa, ağabey, beyefendi, efendibaba, hanımanne, hanımefendi, hacıağa, hıyarağalık, kadinnine, paşababa.

d. Biraz, birkaç, birkaçı, birtakım, birçok, birçoğu, hiçbir, hiçbir, herhangi belirsizlik sıfat ve zamirleri de gelenekleşmiş olarak bitişik yazılır.

15. Ev kelimesiyle kurulan birleşik kelimeler bitişik yazılır:

Aşevi, bakımevi, basımevi, doğumevi, gözlemevi, huzurevi, konukevi, orduevi, öğretmenevi, polisevi, yayınevi.

16. Hane, name, zade kelimeleriyle oluşturulan birleşik kelimeler bitişik yazılır:

Çayhane, dershane, kahvehane, yazıhane; beyanname, kanunname, seyahatname, siyasetname; amcazade, dayızade,

UYARI: Eczahane, hastahane, pastahane, postahane sözcükleri kullanımdaki yaygınlıklarıyla eczane, hastane, pastane, postane biçiminde yazılmaktadır.

17. Farsça kurala göre oluşturulan isim ve sıfat tamlamaları ile kalıplaşmış biçimler bitişik yazılır:

Daridünya, ehlibeyit, ehvenişer, erkâniharp, gayrimenkul, gayrimeşru, hüsnükuruntu, hüsnüniyet, suikast, hamdüsena, hercümerç.

18. Arapça kurala göre oluşturulan tamlamalar ve kalıplaşmış biçimler bitişik yazılır:

Aliyyülâlâ, darülaceze, darülfünun, daüssıla, fevkalade, fevkalbeşer, hıfzıssıhha, hüvelbaki, şeyhülislam, tahteşşuur; cihanşümül, aleykümselam, Allahualem, bismillah, fenafillah, fisebillah, hafazanallah, inşallah, maşallah, velhasıl, velhasılıkelam.

19. Müzik makam adları bitişik yazılır:

Acembuselik, hisarbuselik, muhayyerküridi.

Bir sıfatla oluşturulan usul adlarında sıfat ayrı yazılır:

Ağır aksak, yürük aksak, yürük semai.

20. Kanunda bitişik geçen veya bitişik olarak tescil ettirilmiş olan kuruluş adları bitişik yazılır:

İçişleri, Dışişleri, Genelkurmay, Yükseköğretim.

B. Ayrı Yazılan Birleşik Kelimeler

1. Birleşme sırasında kelimelerinden hiçbiri veya ikinci kelimesi anlam değişikliğine uğramayan birleşik kelimeler ayrı yazılır.

a. Hayvan türlerinden birinin adıyla kurulanlar:

Ada balığı, ateş balığı, dil balığı,, kedi balığı, kılıç balığı, köpek balığı, ton balığı,yılan balığı; acı balık, bıyıklı balık, dikenli balık.ardıç kuşu, çalı kuşu, deve kuşu,muhabbet kuşu, saka kuşu, alıcı kuş, boğmaklı kuş, makaralı kuş.ağustos böceği,ateş böceği, cırcır böceği, hamam böceği, ipek böceği, uçuç böceği, uğur böceği; çalgıcı böcek, sümüklü böcek. at sineği, et sineği, meyve sineği, sığır sineği, uyuz sineği.deniz yılanı, su yılanı; Ankara keçisi, dağ keçisi, yaban keçisi; tarla faresi; tarla sıçanı; Beç tavuğu, dağ tavuğu; Amerika tavşanı, yaban tavşanı; şeytan örümceği; bal arısı, Pekin ördeği, yaban ördeği; Ankara kedisi, Van kedisi; Afrika domuzu, yaban domuzu.

b. Bitki türlerinden birinin adıyla kurulanlar:

Ayrık otu, beşparmak otu, çörek otu, güzelavrat otu, ateş çiçeği, çuha çiçeği, güzelhatun çiçeği, ipek çiçeği, küpe. avize ağacı, ban ağacı, kâğıt ağacı, mantar ağacı, altın kökü, boya kökü, meyan kökü; ek kök, saçak kök, yer elması, deve dikenini; kuş üzümü; çakal armudu; at kestanesi, kuzu kestanesi; can eriği; kuzu mantarı,yer mantarı; su kamışı, şeker kamışı; dağ nanesi, Japon gülü;

Antep fıstığı, çam fıstığı; sırık fasulyesi, soya fasulyesi; Amerika bademi,Afrika menekşesi, deniz menekşesi; kuzu sarmaşığı; Hint inciri, kavak inciri; kayısı kurusu; su sarımsağı, şeker pancarı. kuru fasulye, kuru incir, kuru soğan, kuru üzüm.

UYARI : Çiçek dışında anlamlar taşıyan *baklaçiçeği* (renk), *narçiçeği* (renk), *suçiçeği* (hastalık); ot dışında anlamlar taşıyan *ağızotu* (barut), *sıçanotu* (arsenik); ses düşmesine uğramış olan *çöreotu* ve yaygın bir biçimde gelenekleşmiş olan *semizotu*, *dereotu* bitişik yazılır.

c. Nesne, eşya ve alet adlarından biriyle kurulan birleşik kelimeler:

Alçı taşı, bileği taşı, çakmak taşı, damla taşı, Hacıbektaş taşı, kireç taşı, lüle taşı, Oltu taşı, sünger taşı,yılan taşı; buzul taş, damla taş, dikili taş, kayağan taş, yaprak taş.Arap sabunu; yel değirmeni; oturma odası; duvar saati, masa takvimi; yemek masası; masa örtüsü,el kitabı, İngiliz anahtarı, alt geçit, tüp geçit, üst geçit, çekme demir, çekme kat, dolma kalem,dönme dolap, kesme kaya, toplu iğne, vurmali çalgılar, vurmali sazlar, yapma çiçek.afyon ruhu, katran ruhu, lokman ruhu, nane ruhu, tuz ruhu.

ç. Yol ve ulaşım ile ilgili birleşik kelimeler:

Arnavut kaldırımı; çevre yolu, deniz yolu, hava yolu, kara yolu,

d. Durum, olgu ve olay bildiren sözlerden biriyle kurulan birleşik kelimeler:

Açık oturum, açık öğretim, ana dili, ay tutulması, baş ağrısı, baş belası, baş dönmesi, dil birliği,din birliği, güç birliği, iş bölümü, madde başı, ses uyumu, yer çekimi.

e. Bilim ve bilgi sözleriyle kurulan birleşik kelimeler:

Dil bilimi, edebiyat bilimi, gök bilimi, halk bilimi, ruh bilimi, toplum bilimi, yer bilimi; dil bilgisi,ses bilgisi, şekil bilgisi.

f. Yuvar ve küre sözleriyle kurulan birleşik kelimeler:

Göz yuvarı, renk yuvarı; hava küre,taş küre, yarım küre.

g. Yiyecek, içecek adlarından biriyle kurulan birleşik kelimeler:

Bohça böreği, su böreği, badem yağı, çiçek yağı, kuyruk yağı; arpa suyu, kaşar peyniri, beyaz peynir; tas kebabı, Urfa kebabı; ezogelin çorbası, kâğıt helvası, koz helva; acı badem kurabiyesi;Kemalpaşa tatlısı, peynir tatlısı, yoğurt tatlısı; badem şekeri,çubuk makarna, yüksük makarna üzümlü kek; çiğ köfte, içli köfte; dolma biber, kesme şeker,süzme yoğurt, yarma şeftali; kuru yemiş.

ğ. Gök cisimleri:

Çoban Yıldızı, Kervan Yıldızı, Kutup Yıldızı, kuyruklu yıldız; gök taşı, hava taşı, meteor taşı.

h. Organ veya organ yerine geçen sözlerden biriyle kurulan birleşik kelimeler:

Patlak göz, süzgün göz; aşık kemiği, bel kemiği, serçe parmak, şahadet parmağı, azı dişi, süt dişi;safrı kesesi; çatma kaş, takma diş, ekşi surat, karga burun, kepçe kulak, demir yumruk,

ı. Benzetme yoluyla insanın bir niteliğini anlatmak üzere bitki, hayvan ve nesne adlarıyla kurulan birleşik kelimeler:

Çetin ceviz, çöpsüz üzüm; eski kurt, sarı çıyan, sağmal inek; ağır top,eksik etek, eski toprak, eski tüfek, kara maşa, sapsız balta.

i. Zamanla ilgili birleşik kelimeler:

Bağ bozumu, gece yarısı, gün ortası, hafta başı, hafta sonu.

3. -r / -ar / -er, -maz / -mez ve -an / -en sıfat-fiil ekleriyle kurulan sıfat tamlaması yapısındaki birleşik kelimeler ayrı yazılır:

Bakar kör, çalar saat, çıkar yol, döner sermaye, güler yüz, koşar adım, yazar kasa, yeter sayı; çıkmaz sokak görünmez kaza, tükenmez kalem; akan yıldız, uçan daire.

4. Renk sözü veya renklerden birinin adıyla kurulmuş isim tamlaması yapısındaki renk adları ayrı yazılır:

duman rengi, gümüş rengi, portakal rengi, saman rengi; ateş kırmızısı, boncuk mavisi, çivit mavisi, limon sarısı, safra yeşili,

5. Rengin tonunu belirtmek üzere renkten önce kullanılan sıfatlar ayrı yazılır:

Açık mavi, kara sarı, kirli sarı, koyu mavi, koyu yeşil.

6. Yer adlarında kullanılan *batı, doğu, güney, kuzey, güneybatı, güneydoğu, kuzeybatı, kuzeydoğu, aşağı, orta, yukarı, iç, yakın, uzak* kelimeleri ayrı yazılır.

Doğu Anadolu, Batı Trakya, Orta Anadolu, Kuzey Amerika, Güney Amerika, Orta Asya, Orta Doğu, Yakın Doğu, Uzak Doğu, Güneybatı Anadolu, İç Asya, İç Anadolu, Aşağı Ayrancı,

7. Kişi adlarından oluşmuş *mahalle, bulvar, cadde, sokak, ilçe, köy* vb. yer ve kuruluş adlarında sondaki unvanlar hariç, şahıs adları ayrı yazılır:

Yunus Emre Mahallesi; Gazi Mustafa Kemal Bulvarı; Nene Hatun Caddesi; Fevzi Çakmak Sokağı, Koca Mustafapaşa; Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi, Sultan Ahmet Camii, Sütçü İmam Üniversitesi.

8. *Dış, iç, öte, sıra* sözleriyle oluşturulan birleşik kelime ve terimler ayrı yazılır:

ahlak dışı, çağ dışı, din dışı, kanun dışı, olağan dışı, yasa dışı; ceviz içi, hafta içi, yurt içi; fizik ötesi, kızıl ötesi, mor ötesi, sınır ötesi; akli sıra, ardı sıra, peşi sıra, yanı sıra.

9. Somut olarak yer belirten *alt* ve *üst* sözleriyle oluşturulan birleşik kelime ve terimler ayrı yazılır:

deri altı, su altı, toprak altı, yer altı (yüzey); arka üstü, baş üstü, böbrek üstü bezi, tepe üstü (trafikte).

10. *Alt, üst, ana, ön, art, arka, yan, karşı, iç, dış, orta, büyük, küçük, sağ, sol, peşin, bir, iki, tek, çok, çift* sözlerinin başa getirilmesiyle oluşturulan birleşik kelime ve terimler ayrı yazılır:

Alt yazı; üst kat; ana bilim dalı, ana dili; ön söz, ön yargı; art damak, art niyet; arka teker; yan cümle, yan etki; karşı görüş, karşı oy; iç savaş, iç tüzük; dış borç, dış hat; orta kulak, orta oyunu; büyük anne, büyük baba; küçük harf, küçük parmak; sağ açık, sağ bek; sol açık, sol bek; peşin fikir,

ALINTI KELİMELERİN YAZILIŞI

Yabancı kökenli kelimelerin yazılışlarıyla ilgili bazı noktalar aşağıda gösterilmiştir:

1. İki ünsüzle başlayan batı kökenli alıntılar, ünsüzler arasına ünlü konmadan yazılır:

Francala, gram, gramer, gramofon, grup, kral, kredi, kritik, plan, pratik, problem, profesör, program, proje, propaganda, protein, prova, slogan, spiker, spor, staj, stil, stüdyo, trafik, tren, triptik.

***Bu tür birkaç alıntıda, söz başında veya iki ünsüz arasında bir ünlü türemiştir.**

Bu ünlü söylenişte de yazılışta da gösterilir: iskarpin, iskele, iskelet, istasyon, istatistik, kulüp.

2. İçinde yan yana iki veya daha fazla ünsüz bulunan batı kökenli alıntılar, ünsüzler arasına ünlü konmadan yazılır:

Alafranga, apartman, biyografi, elektrik, gangster, kilogram, orkestra, paragraf, program, telgraf.

3. İki ünsüzle biten batı kökenli alıntılar, ünsüzler arasına ünlü konmadan yazılır:

Film, form, lüks, modern, natürmort, psikiyatr, slayt, teyp.

4. Batı kökenli alıntılarının içindeki ve sonundaki **g** ünsüzleri olduğu gibi korunur:

Biyografi, diyagram, dogma, magma, monografi, paragraf, program; arkeolog, demagog, diyalog, filolog, jeolog, katalog, monolog, psikolog, ürolog.

Ancak **coğrafya, fotoğraf** ve **topoğraf** kelimelerinde g'ler, ğ'ye döner.

* * *

KISALTMALAR

Kısaltma; bir kelime, terim veya özel adın, içerdiği harflerden biri veya birkaçı ile daha kısa olarak ifade edilmesi ve simgeleştirilmesidir. Kısaltmalarla ilgili kurallar şunlardır:

1. Kuruluş, kitap, dergi ve yön adlarının kısaltmaları genellikle her kelimenin ilk harfinin büyük olarak yazılmasıyla yapılır:

TBMM (Türkiye Büyük Millet Meclisi), TDK (Türk Dil Kurumu), ABD (Amerika Birleşik Devletleri); KB (Kutadgu Bilig); TD (Türk Dili), TK (Türk Kültürü), TDED (Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi); B (Batı), (Doğu), G (Güney), K (Kuzey); GB (Güneybatı), GD (Güneydoğu), KB (Kuzeybatı), KD (Kuzeydoğu).

Ancak bazen kelimelerin, özellikle son kelimenin birkaç harfinin kısaltmaya alındığı da görülür. Bazen de aradaki kelimelerden hiç harf alınmadığı olur. tür kısaltmalarda, kısaltmanın akıldan kalabilmesi için yeni bir kelime oluşturma amacı güdülür:

BOTAŞ (Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi), İLESAM (İlim ve Edebiyat Eseri Sahipleri Meslek Birliği), TÖMER (Türkçe Öğretim Merkezi).

Gelenekleşmiş olan T.C. (Türkiye Cumhuriyeti) ve T. (Türkçe) kısaltmalarının dışında büyük harflerle yapılan kısaltmalarda nokta kullanılmaz.

2. Element ve ölçülerin uluslararası kısaltmaları kabul edilmiştir:

C (karbon), Ca (kalsiyum), Fe (demir); m (metre), mm (milimetre), cm (santimetre), km (kilometre), g (gram), kg (kilogram), l (litre), hl (hektolitre), mg (miligram), m² (metre kare), cm² (santimetre kare).

3. Kuruluş, kitap, dergi ve yön adlarıyla element ve ölçülerin dışında kalan kelime veya kelime gruplarının kısaltılmasında, ilk harfle birlikte kelimeyi oluşturan temel harfler dikkate alınır. Kısaltılan kelime veya kelime grubu; özel ad, unvan veya rütbe ise ilk harf büyük; cins isim ise ilk harf küçük olur:

Alm. (Almanca), İng. (İngilizce), Kocatepe Mah. (Kocatepe Mahallesi), Güniz Sok. (Güniz Sokağı), Prof. (Profesör), Dr. (Doktor), Av. (Avukat), Alb. (Albay), Gen. (General); is. (isim), sf. (sıfat), hzl. (hazırlayan), çev. (çeviren), ed. (edebiyat), fiz. (fizik), kim. (kimya).

Küçük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde kelimenin okunuşu esas alınır:

cm'yi, kg'dan, mm'den, Kr'un.

Büyük harflerle yapılan kısaltmalara getirilen eklerde ise kısaltmanın son harfinin okunuşu esas alınır:

BDT'ye, TDK'den, THY'de, TRT'den, TL'nin.

Ancak kısaltması büyük harflerle yapıldığı hâlde bir kelime gibi okunan kısaltmalara getirilen eklerde kısaltmanın okunuşu esas alınır:

ASELSAN'da, BOTAŞ'ın, NATO'dan, UNESCO'ya.

Sonunda nokta bulunan kısaltmalar kesmeyle ayrılmaz. Bu tür kısaltmalarda ek, noktadan sonra ve kelimenin okunuşuna uygun olarak yazılır:

Alm.dan, İng.yi, vb.leri.

Tonsuz (sert) ünsüzle biten kısaltmalar, ek aldıkları zaman okunuşta tonsuz ses tonlaştırılmaz:

AGİK'in (AGİĞ'in değil), CMUK'un (CMUĞ'un değil), RTÜK'e (RTÜĞ'e değil), TÜBİTAK'ın (TÜBİTAĞ'ın değil).

Ancak birlik kelimesiyle yapılan kısaltmalarda söyleyişte k'nin yumuşatılması normaldir:

ÇUKOBİRLİK'e (söylenişi ÇUKOBİRLİĞE),

FİSKOBİRLİK'in (söylenişi FİSKOBİRLİĞİN).

NOKTALAMA İŞARETLERİ

Duygu ve düşünceleri daha açık ifade etmek, cümlenin yapısını ve duraklama noktalarını belirlemek, okumayı ve anlamayı kolaylaştırmak, sözün vurgu ve ton gibi özelliklerini belirtmek üzere **noktalama işaretleri** kullanılır. Noktalama işaretlerinden nokta, virgöl, noktalı virgöl, iki nokta, üç nokta, soru, ünlem, tırnak işaretleri, ayraç ve kesme ait oldukları kelimelere bitişik olarak yazılır ve kesme dışındaki işaretlerden sonra bir harf boşluğu ara verilir.

Nokta (.)

1. Cümlenin sonuna konur:

Türk Dil Kurumu, 1932 yılında kurulmuştur.

Saatler geçtikçe yollara daha mahzun bir ıssızlık çöküyordu.

2. Bazı kısaltmaların sonuna konur:

Alb. (albay), Prof. Dr. (profesör doktor), Yrd. Doç. (yardımcı doçent), Cad. (cadde), Sok. (sokak), s. (sayfa), vb. (ve başkası, ve benzeri, ve bunun gibi), Alm. (Almanca), Ar. (Arapça), İng. (İngilizce).

3. Sayılardan sonra sıra bildirmek için konur:

II. Mehmet, XIV. Louis, XV. yüzyıl; 2. Cadde, 20. Sokak, 4. Levent.

UYARI: Arka arkaya sıralandıkları için virgülle veya çizgiyle ayrılan rakamlardan yalnızca sonuncu rakamdan sonra nokta konur:

3, 4 ve 7. maddeler; XII – XIV. yüzyıllar arasında.

4. Bir yazının maddelerini gösteren rakam veya harflerden sonra konur:

I. II. 1. 2. a. b. A. B.

5. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur:

29.5.1453, 29.X.1923.

Tarihlerde ay adları yazıyla da yazılabilir. Bu durumda ay adlarından önce ve sonra nokta kullanılmaz: 29 Mayıs 1453, 29 Ekim 1923.

6. Saat ve dakika gösteren sayıları ayırmak için konur:

Tren 09.15'te kalktı. Toplantı 13.00'te başladı. Toplantı saat 13.01'de başlayacak.

7. Bibliyografik künyelerin sonuna konur:

Agâh Sırrı Levend, Türk Dilinde Gelişme ve Sadeleşme Evreleri, TDK Yayınları, Ankara, 1960.

8. Beş ve beşten çok rakamlı sayılar sondan sayılmak üzere üçlü gruplara ayrılarak yazılır ve araya nokta konur:

326.197, 49.750.812, 28.434.250.310.500

9. Matematikte çarpma işareti yerine kullanılır:

4.5=20

Virgül (,)

1. Birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına konur.

Fırtınadan, soğuktan, karanlıktan ve biraz da korkudan sonra bu sıcak, aydınlık ve sevimli odanın havasında erir gibi oldum.

(Yukarıdaki cümlede ilk ikisi dolaylı tümleçleri sonraki sıfatı ayırmak için kullanılmış.)

- Sessiz dereler, solgun ağaçlar, sarı güller (sıfatları ayırmak için)
- Dillenmiş ağızlarında tutuk dilli gönüller zindana atılan mahkûmlar gibi titreşerek, haykırarak geri geri kaçmaya uğraşıyorduk.

2. Sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur:

- Bir varmış, bir yokmuş.
- Umduk, bekledik, düşündük.
- Yol otomobillere yasak olduğundan o da herkes gibi tramvaya biner, kimse kendisine dikkat etmez.

3. Cümlede özel olarak vurgulanması gereken öğelerden sonra konur:

Binaenaleyh, biz her vasitadan, yalnız ve ancak, bir noktainazardan istifade ederiz.

4. Uzun cümlelerde yüklemden uzak düşmüş olan öğeleri belirtmek için konur:

Saniye Hanımefendi, merdivenlerde oğlunun ayak seslerini duyar duymaz, hasretlisini karşılamaya atılan bir genç kadın gibi, koltuğundan fırlamış ve ona kapıyı kendi eliyle açmaya gelmişti.

5. Cümle içinde ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için konur:

- *Doğduğu yere, Erzurum'a, gitmişti. (Ara söz-dolaylı tümleş)*
- *Çok sevdiği insanı, annesini, özlemişti. (ara söz-nesne)*
- *Şimdi, efendiler, müsaade buyurursanız, size bir sual sorayım.*

6. Anlama güç kazandırmak için tekrarlanan kelimeler arasına konur:

- *Akşam, yine akşam, yine akşam,*
- *Göllerde bu dem bir kamış olsam!*

7. Tırnak içinde olmayan aktarma cümlelerinden sonra konur:

- *Datça'ya yarın gideceğim, dedi.*
- *Şehirde ilk önce hükümet doktoruyla karşılaştım.*
- *Bugünlerde başımı kaşımaya vakit bulamıyorum, dedi.*

8. Konuşma çizgisinden önce konur:

*Bahçe kapısını açtı. Sermet Bey'e,
– Bu anahtar köşkü de açar, dedi.*

9. Kendisinden sonraki cümleye bağlı olarak ret, kabul ve teşvik bildiren hayır, yok, evet, peki, pekâlâ, tamam, olur, hayhay, başüstüne, öyle, haydi, elbette gibi kelimelerden sonra konur:

- *Peki, gideriz. Olur, ben de size katılırım.*
- *Hayhay, memnun oluruz. Haydi, geç kalıyoruz.*
- *Evet, kırk seneden beri Türkçe merhale merhale Türkleşiyor.*

10. Bir kelimenin kendisinden sonra gelen kelime veya kelime gruplarıyla yapı ve anlam bakımından bağlantısı olmadığını göstermek ve anlam karışıklığını önlemek için kullanılır:

- *Bu, tek gözlü, genç fakat ihtiyar görünen bir adamcağızdır.*
- *Bu gece, eğlenceleri içlerine sinmedi.*

11. Hitap için kullanılan kelimelerden sonra konur:

Efendiler, bilirsiniz ki hayat demek, mücadele, müsademe demektir.

*Sayın Başkan,
Sevgili Kardeşim,
Değerli Arkadaşım,*

12. Sayıların yazılışında, kesirleri ayırmak için konur:

*38,6 (otuz sekiz tam, onda altı),
25,33 (yirmi beş tam, yüzde otuz üç),
0,45 (sıfır tam, yüzde kırk beş).*

13. Bibliyografik künyelerde yazar, eser, basımevi vb. maddelerden sonra konur:

Falih Rıfki Atay, Tuna Kıyıları, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1938.

Yazarın soyadı önce yazılmışsa soyadından sonra da virgül konur:

Ergin, Muharrem, Dede Korkut Kitabı, Ankara, 1958.

UYARI: Metin içinde ve, veya, yahut bağlaçlarından önce de sonra da virgül konmaz:

- *Nihat sabaha kadar uyuyamadı ve şafak sökerken eve geldi.*
- *Ben Atatürk'le üç veya iki defa karşılaştım.*
- *Ya şevk içinde harap ol ya aşk içinde gönül
Ya lale açmalıdır göğsümüzde yahut gül!*

UYARI: Metin içinde tekrarlı bağlaçlardan önce ve sonra virgül konmaz:

Hem gider hem ağlar.

Ya bu deveyi gütmeli ya bu diyardan gitmeli.

Gerek nesirde gerek nazımda yeni bir söyleyişe ulaşılmıştır.

Siz ister inanın ister inanmayın, bir gün bile durmam.

Ne kız verir ne dünürü küstürür.

UYARI: Cümlede pekiştirme ve bağlama görevinde kullanılan da / de bağlacından sonra virgül konmaz:

İmlamız, lisanımız düzelince lisanımız da kafamız düzelince düzelecek, çünkü o da ancak onlar kadar bozuktur, fazla değil!

UYARI: Metin içinde -ınca / -ince anlamında zarf-fiil görevinde kullanılan mı / mi ekinden sonra virgül konmaz:

- *Ben aç yattım mı kötü kötü rüyalar görürüm nedense.*
- *Öyle zekiler vardır, konuştular mı ağızlarından bal akıyor sanırsın.*

UYARI: Şart ekinden sonra virgül konmaz:

- *Tenha köşelerde ağız ağıza konuşurken yanlarına biri gelecek olursa hemen susuyorlardı.*
- *Gör gözlerinle de aklın yatarsa anlativer millete.*

UYARI: Metin içinde zarf-fiil ekleriyle oluşturulmuş kelimelerden sonra virgül konmaz:(ip-ince-eli-ken-a-madan-arak-dıkça-er..mez-dığında-maksızın-esiye-cesine)

- *Cumaları bahçede buluştukça kıza kendisinin adı bir mektep talebesi olmadığını anlatmaya çalışıyordu.*
- *Şimdiye dek, ben kendimi bildim bileli kimse Değirmenoluk köyünden kaçıp da başka köyde çobanlık, yanaşmalık etmedi.*
- *Meydanlığa varmadan bir iki defa İsmail kendisini gördü mü diye kahveye baktı.*
- *Ancak yemekte bir karara varıp arkadaşına dikkatli dikkatli bakarak konuştu.*

UYARI: İsim ve sıfat tamlamalarının arasına virgül konmaz:

- Gecelerin, sessizliğini dinliyorum (yanlış)
- Sarı, saçlarını deli gönlüme bağlamışım. (yanlış)

Noktalı Virgül (;)

1. Cümle içinde virgüllerle ayrılmış tür veya takımları birbirinden ayırmak için konur:

- Erkek çocuklara: Doğan, Tuğrul, Aslan, Orhan; kız çocuklara ise İnci, Çiçek, Gönül, Yonca adları verilir.
- Türkiye, İngiltere, Azerbaycan; İstanbul, Londra, Bakü.

2. Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konur:

- Sevinçten, heyecandan içim içime sığmıyor; bağırarak, kahkahalar atmak, ağlamak istiyorum.
- At ölür, meydan kalır; yiğit ölür, şan kalır.

3. Cümlede virgülle ayrılmış örnekleri farklı örneklerden ayırmak için konur.

- Kütük; Forsa, Yalnız Efe, Kaşağı kadar başarılı değil.
- Ahmet; Mehmet, Saffet, Fikret ve Himmet'ten daha zeki.

4. Cümle içindeki bazı açıklama gerektiren ifadelerden sonra:

- Sabahtan beri bekliyorum; ne gelen var ne giden.

İki Nokta (:)

1. Kendisinden sonra örnek verilecek cümlenin sonuna konur:

Yeni harfler alındıktan sonra eski yazı ile bir tek kelime bile yazmayan iki kişi görmüşümdür:

Atatürk ve İnönü

– Buğdayla arpadan başka ne biter bu topraklarda?

Ziraatçı sayar:

– Yulaf, pancar, zerzevat, tütün...

2. Kendisinden sonra açıklama yapılacak cümlenin sonuna konur:

- Bu kararın istinat ettiği en kuvvetli muhakeme ve mantık şu idi: Esas, Türk milletinin haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamasıdır.
- Kendimi takdim edeyim: Meclis kâtiplerindenim.
- Derler: İnsanda derin bir yaradır köksüzlük;
- Budur âlemde hudutsuz ve hazin öksüzlük.

3. Kavramlar tanımlanırken ya da açıklanırken konur:

Zamir: İsim olmadıkları halde isim gibi kullanılan sözcüklerdir.

4. Ses biliminde uzun ünlüyü göstermek için kullanılır:

a:ile, ka:til, usu:le, i:cat.

5. Edebî eserlerdeki karşılıklı konuşmalarda, konuşan kişinin adından sonra konur:

Bilge Kağan: Türklerim, işitin! Üstten gök çökmedikçe alttan yer delinmedikçe

ülkenizi, törenizi kim bozabilir sizin?

Koro : Göğre erer başımız başınla senin !

6. Genel Ağ adreslerinde kullanılır:

<http://tdk.org.tr>

7. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır:

Üç Nokta (...)

1. Tamamlanmamış cümlelerin sonuna (eksiltili cümle) konur:

- Ne çare ki çirkinliği hemencecik ve herkes tarafından görülüyoruyordu da, bu yanı...
- Bir de istediğim elbiseyi almamışsa...
- Öyle güzel bir yer ki...
- Seni görmek için neler vermezdim ki...

2. Kaba sayıldığı için veya bir başka sebepten ötürü açıklanmak istenmeyen kelime ve bölümlerin yerine konur:

- Kılavuzu karga olanın burnu b...tan çıkmaz.
- Arabacı B...’a yaklaştığını söylüyor, ikide bir fırsat bularak arabanın içine doğru başını çeviriyordu.

3. Benzer örneklerin sürebileceğini göstermek için konur:

- Musa, Zeynep, Yeliz... herkes tplantya gelecek.
- Burada birçok meyve yetişir: Elma, armut, çilek...

4. Alıntılarda; başta, ortada ve sonda alınmayan kelime ve bölümlerin yerine konur:

... derken şehrin öte başından boğuk boğuk sesler gelmeye başladı...

5. Yüklemi bulunmayan cümlelerin sonuna konur:

Karşımızda yemyeşil bir ova... Tam ortasında küçücük bir göl...

6. Sözü bir yerde kesilerek geri kalan bölümün okuyucunun hayal dünyasına bırakıldığını göstermek veya ifadeye güç katmak için konur:

- Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz!
- Binaenaleyh, biz her vasıttan, yalnız ve ancak, bir nokta inazardan istifade ederiz. Nokta inazar şudur: Türk milletini, medeni cihanda, layık olduğu mevkiye isat etmek ve Türk Cumhuriyetini sarsılmaz temelleri üzerinde, her gün, daha ziyade takviye etmek...

7. Ünlem ve seslenmelerde anlatımı pekiştirmek için konur:

Gölgeler yaklaştılar. Bir adım kalınca onu kıyafetinden tanıdılar:

– Koca Ali... Koca Ali, be!..

8. Karşılıklı konuşmalarda, yeterli olmayan, eksik bırakılan cevaplarda kullanılır:

– Kimsin?

– Ali...

– Hangi Ali?

– ...

- Sen misin, Ali usta?
- Benim!..
- Ne arıyorsun bu vakit buralarda?
- Hiç...
- Nasıl hiç? Suyu çekicini mi düşürdün yoksa !..

UYARI: Üç nokta yerine iki veya daha çok nokta kullanılmaz.

Soru İşareti (?)

1. Soru bildiren cümle veya sözlerin sonuna konur:

- Ne zaman tükenecek bu yollar, arabacı?
- Sular mı yandı? Neden tunca benziyor mermer?

***Soru eki ve soru kelimesi kullanılmadan eğili söyleyişlerde soru işareti kullanılır:**

Gümrükteki memur başını kaldırdı:

— Adınız?

2. Bilinmeyen, kesin olmayan veya şüphyle karşılanan yer, tarih vb. durumlar için kullanılır:

- Yunus Emre (1240?-1320), (Doğum yeri: ?).
- Türk halk felsefesinin, Türk nüktecilğinin ve mizah dehasının büyük mümessili
- Nasreddin Hoca da (Hâce Nasirüddin) bu asırda yaşamıştır (1208 ?-1284).
- Ankara'dan Konya'ya 1,5 (?) saatte gitmiş.
- 1496 (?) yılında doğan Fuzuli ...

UYARI : mi / mi eki -ınca / -ince anlamında zarf-fiil işleviyle kullanıldığında soru işareti konmaz:

- Akşam oldu mu sürüler döner. Hava karardı mı eve gideriz.
- Bahar gelip de nehir çağıl çağıl kabarmaya başlamaz mı içimi geri kalmış bir saat huzursuzluğu kaplardı.

UYARI : Soru ifadesi taşıyan sıralı ve bağlı cümlelerde soru işareti en sona konur:

- Çok yakından mı bu sesler, çok uzaklardan mı?
- Üsküdar'dan mı, Hisar'dan mı, Kavaklar'dan mı?

Ünlem İşareti (!)

1. Sevinç, kıvanç, acı, korku, şaşma gibi duyguları anlatan cümlelerin sonuna konur:

- Hava ne kadar da sıcak!
- Aşk olsun!
- Ne kadar akıllı adamlar var!

2. Seslenme, hitap ve uyarı sözlerinden sonra konur:

- Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!
- Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: İlerle!
- Dur, yolcu! Bilmeden gelip bastığın Bu toprak bir devrin battığı yerdir.

UYARI: Ünlem işareti, seslenme ve hitap sözlerinden hemen sonra konulabileceği gibi cümlenin sonuna da konabilir:

Arkadaş, biz bu yolda türküler tuttururken

Sana uğurlar olsun... Ayrılıyor yolumuz!

3. Alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırılmak istenen sözden hemen sonra yay ayrıç içinde ünlem işareti kullanılır:

- İsteseymiş bir günde bitirmiş (!) ama ne yazık ki vakti yokmuş (!).
- Adam, akıllı (!) olduğunu söylüyor.

UYARI: Ünlemden sonra üç nokta yerine iki nokta konulması yeterlidir.

Gök ekini biçer gibi!.. Başaklar daha dolmadan.

Kesme İşareti (')

1. Aşağıda sıralanan özel adlara getirilen iyelik, durum ve bildirme ekleri kesme işaretiyle ayrılır:

a. Kişi adları, soyadları ve takma adlar:

Atatürk'üm, Fatih Sultan Mehmet'e, Gül Baba'ya, Sultan Ana'nın, Kâzım Karabekir'i, Yunus Emre'yi, Ziya Gökalp'tan, Refik Halit Karay'mış, Ahmet Cevat Emre'dir, Namık Kemal'se.

UYARI: Sonunda p, ç, t, k ünsüzlerinden biri bulunan Ahmet, Çelik, Recep, Bosna-Hersek, Gaziantep, Kerkük, Tokat, Zonguldak gibi özel adlara ünlüyle başlayan ek getirildiğinde kesme işaretine rağmen Ahmedi, Çeliği, Çiçeği, Recebi, Bosna-Herseği, Gaziantebi, Kerküğü, Tokadı, Zonguldağı biçiminde son ses yumuşatılarak söylenir.

Ancak yazarken sert(Tokat'a) şekliyle yazılır.

UYARI: Özel adlar için yay ayrıç içinde bir açıklama yapıldığında kesme işareti yay ayrıçtan sonra konur:

Yunus Emre (1240?-1320)'nin,
Yakup Kadri (Karaosmanoğlu)'nin.

Ancak cins isimler için yapılan açıklamalarda yay ayrıçtan sonra doğal olarak kesme işaretine gerek yoktur:

İmek fiili (ek fiil)nin geniş zamanı şahıs ekleriyle çekilir.

UYARI: Özel adlar yerine kullanılan "o" zamiri cümle içinde büyük harfle yazılmaz ve kendisinden sonra gelen ekler kesme işaretiyle ayrılmaz.

b. Millet, boy, oymak adları:

Türk'üm, Alman'sınız, İngiliz'den, Rus'muş, Oğuz'un, Kazak'a, Kırgız'ım, Karakeçili'nin,

c. Devlet adları:

Türkiye Cumhuriyeti'ni, Osmanlı Devleti'ndeki, Amerika Birleşik Devletleri'ne, Azerbaycan Cumhuriyeti'nden.

ç. Din ve mitoloji ile ilgili özel adlar:

Allah'ın, Tanrı'ya, Cebraill'den, Zeus'u.

d. Kıta, deniz, nehir, göl, dağ, boğaz, geçit, yayla; ülke, bölge, il, ilçe, köy, semt, bulvar, cadde, sokak vb. coğrafyayla ilgili yer adları:

Asya'nın, Marmara Denizi'nden, Akdeniz'i, Meriç Nehri'ne, Van Gölü'ne, Ağrı Dağı'nın, Çanakkale Boğazı'nın, Zigana Geçidi'nden, Uzunyayla'ya, Türkiye'dir, İç Anadolu'da,

Doğu Anadolu'ya, Ankara'yı, Sungurlu'ya, Ziya Gökalp Bulvarı'ndan, Yıldız Mahallesi'ne, Taksim Meydanı'ndan, Reşat Nuri Sokağı'na.

UYARI: Yer bildiren özel isimlerde kısaltmalı söyleyiş söz konusu olduğu zaman ekten önce kesme işareti kullanılır:

Dün akşam Boğaz'da yemek yedik.
Hisar'dan,

e. Gök bilimiyle ilgili adlar:

Jüpiter'den, Venüs'ü, Halley'in, Büyükayı'da,

f. Saray, köşk, han, kale, köprü, anıt vb. adları:

Dolmabahçe Sarayı'nın, Çankaya Köşkü'ne, Sait Halim Paşa Yalısı'ndan, Ankara Kalesi'nden, Horozlu Han'ın, Galata Köprüsü'nün, Bilge Kağan Abidesi'nde, Çanakkale Şehitleri Anıtı'na.

g. Kitap, dergi, gazete ve sanat eseri (tablo, heykel, müzik vb.) adları:

Nutuk'ta, Safahat'tan, Kiralık Konak'ta, Sineklî Bakkal'ı, Hürriyet'te, Resmî Gazete'de, Onuncu Yıl Marşı'nı, Yunus Emre Oratoryosu'nu, Atatürk Uluslararası Barış Ödülü'nü.

ğ. Kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge ve genelge adları:

Millî Eğitim Temel Kanunu'na, Medeni Kanun'un, Atatürk Uluslararası Barış Ödülü Tüzüğü'nde, Telif Hakkı Yayın ve Satış Yönetmeliği'nin.

UYARI: Belli bir kanun, tüzük, yönetmelik kastedildiğinde büyük harfle yazılan kanun, tüzük, yönetmelik sözlerinin ek alması durumunda kesme işareti kullanılır:

Bu Kanun'un 17. maddesinin c bendi... Yukarıda adı geçen Yönetmelik'in 2'nci maddesine göre... vb.

h. Hayvanlara verilen özel adlar:

Sarımsık'ın, Karabaş'a, Pamuk'u, Minnoş'tan.

UYARI: Kurum, kuruluş, kurul ve iş yeri adlarına gelen ekler kesmeyle ayrılmaz:

Türkiye Büyük Millet Meclisine, Türk Dil Kurumundan, Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dekanlığına, Hacettepe Üniversitesi Rektörlüğüne, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanlığına; Bakanlar Kurulunun, Danışma Kurulundan, Yürütme Kuruluna; Mavi Köşe Bakkaliyesinden...

UYARI: Özel adlara getirilen yapım ekleri, çokluk eki ve bunlardan sonra gelen diğer ekler kesmeyle ayrılmaz:

Türklük, Türkleşmek, Türkçü, Türkçülük, Türkçe, Müslümanlık, Hristiyanlık, Avrupalı, Avrupalılaştırmak, Aydın, Konyalı, Bursalı, Ahmetler, Mehmetler, Yakup Kadri, Türklerin, Türklüğün, Türkleşmekte, Türkçenin, Müslümanlıkta, Hollandalıdan, Hristiyanlıktan, Atatürkçülüğün.

UYARI: Akım, çağ ve dönem adlarından sonra gelen ekler kesmeyle ayrılmaz:

Eski Çağın, Yükselme Döneminin, Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatına.

2. Kişi adlarından sonra gelen saygı sözlerine getirilen ekleri ayırmak için konur:

Nihat Bey'e, Ayşe Hanım'dan, Mahmut Efendi'ye, Enver Paşa'ya vb.

UYARI: Unvanlardan sonra gelen ekler kesmeyle ayrılmaz:

Cumhurbaşkanınca, Başbakanca, Türk Dil Kurumu Başkanına göre vb.

3. Kısaltmalara getirilen ekleri ayırmak için konur:

TBMM'nin, TDK'nin, BM'de, ABD'de, TV'ye.

UYARI: Kısaltmanın tamamı büyük harflerden oluşuyorsa harflerin okunuşu; harflerden biri küçükse kelimenin tamamının okunuşu dikkate alınarak kesme işaretinden sonra uygun ek getirilir.

Bunu 250 TL'ye aldım (tele'ye)

.....Kr'a aldım. (kuruş'a)

Bunun g'ı, 150 YTL'den 120 YKr'a düştü. (gram'ı)

Elmanın kg'ı 100 YTL'ye satılıyor. (kilogram'ı)

UYARI : Sonunda nokta bulunan kısaltmalarla üs işaretli kısaltmalar kesmeyle ayrılmaz. Bu tür kısaltmalarda ek noktadan ve üs işaretinden sonra, kelimenin ve üs işaretinin okunuşuna uygun olarak yazılır:

vb.leri, (ve benzerleri) Alm.dan, (Almancadan)

İng.yi; cm³e (santimetre küpe), m²ye (metre kareye), 6⁴ten (altı üssü dörtten).

4. Sayılara getirilen ekleri ayırmak için konur:

▪ 1985'te, 8'inci madde, 2'nci kat; 7,65'lik, 9,65'lik.

▪ 1919 senesi Mayısın 19'uncu günü Samsun'a çıktım.

5. Şiirde seslerin ölçü dolayısıyla düştüğünü göstermek için kesme işareti kullanılır:

Bir ok attım karlı dağın ardına

İl yanmazken ben yanarım derdine

Düştü n'ola sevdiğimin yurduna

Engel aramızı açtı n'eyleyim

6. Bir ek veya harften sonra gelen ekleri ayırmak için konur:

a'dan z'ye kadar, b'nin m'ye dönüşmesi, Türkçede -lık'la yapılmış sözler.

Hece Yapısı ve Satır Sonunda Kelimelerin Bölünmesi Türkçede kelime içinde iki ünlü arasındaki ünsüz, kendinden sonraki ünlüyle hece kurar:

a-ra-ba, bi-çi-mi-ne, in-sa-nın, ka-ra-ca, alt-lık, al-dı.

Kelime içinde yan yana gelen ünsüzlerden sonuncusu kendisinden sonraki ünlüyle, diğerleri kendilerinden önceki ünlüyle hece kurar:

bir-lik, sev-mek, Türk-çe, Kork-maz.

Batı kökenli kelimeler, Türkçenin hece yapısına göre hecelere ayrılır:

band-rol, kont-rol, port-re, prog-ram, sant-ral, sürp-riz, tund-ra, volf-ram.

Türkçede satır sonunda kelimeler bölünebilir, fakat heceler bölünemez. Satıra sığmayan kelimeler bölünürken satır sonuna kısa çizgi (-) konur.

Kızcağız burasını ilk defa görüyormuş gibi duvarlara, perde-lere, möblelere, eşyalara bakıyor, hayret ediyordu.

Bitişik yazılan kelimelerde de bu kurala uyulur:

ba-şöğ-ret-men, il-ko-kul, Ka-ra-os-ma-noğ-lu.

Ayırmada satır sonunda ve satır başında tek harf bırakılmaz:

.....
 u-
 çurtma değil,

uçurt-
 ma;

müdafa-
 a değil,

müda-
 faa;

Kısa Çizgi (-)

1. Satıra sığmayan kelimeler bölünürken satır sonuna konur:

- Soğuktan mı titriyordum, yoksa heyecandan, üzüntüden mi bilmem.
- Havuzun suyu bulanık. Kapının saatleri 12'yi geçmiş. Kanepelerde kimseler yok.

2. Ara sözleri ve ara cümleleri ayırmak için kullanılır:

Küçük bir sürü -dört inekle birkaç koyun- köye giren geniş yolun ağzında durmuştu. (Burada virgül kullanılabilir.)

3. Dil bilgisinde kökleri ve ekleri ayırmak için konur:

al-ış, dur-ak, gör-gü-süz-lük.

4. Fiil kök ve gövdelerini göstermek için kullanılır:

al-, dur-, gör-, ver-; başar-, kana-, okut-, taşla-, yazdır-.

5. Eklerin başına konur:

-ak, -den, -ış, -lık.

6. Heceleri göstermek için kullanılır:

a-raş-tır-ma, prog-ram

7. Kelimeler arasında "-den...-a, ve, ile, ila, arasında" anlamlarını vermek için kullanılır:

Türkçe-Fransızca Sözlük, Aydın-İzmir yolu, Türk-Alman ilişkileri, Ural-Altay dil grubu, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Beşiktaş-Fenerbahçe karşılaşması, 09.30-10.30, Manas Destanı'nda soy-dil-din üçgeni,

8. Matematikte çıkarma işareti olarak kullanılır:

50-20=30

Uzun Çizgi (—)

1. Yazıda satır başına alınan konuşmaları göstermek için kullanılır. Buna konuşma çizgisi de denir.

Arabamız tutarken Erciyes'in yolunu:

"Hancı dedim bildin mi Maraşlı Şeyhoğlu'nu?"

Gözleri uzun uzun burkuldu kaldı bende,

Dedi:

— Hana sağ indi, ölü çıktı geçende!

Frankfurt'a gelene herkesin sorduğu şunlardır:

— Eski şehri gezdin mi?

— Rothschild'in evine gittin mi?

— Goethe'nin evini gezdin mi?

2. Oyunlarda uzun çizgi konuşanın adından sonra da konabilir:

- Sıtkı Bey — Kaleyi kurtarmak için daha güzel bir çare var. Gerçekten ölecek adam ister.
- İsmet Bey — Ben daha ölmedim.

UYARI: Konuşmalar tırnak içinde verildiğinde uzun çizgi kullanılmaz.

Tırnak İşareti (" ")

1. Başka bir kimseden veya yazıdan olduğu gibi aktarılan sözler tırnak içine alınır:

- Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin ön cephesinde Atatürk'ün "Hayatta en hakiki mürşit ilimdir." vecizesi yer almaktadır.
- Bakınız, şair vatanı ne güzel tarif ediyor: "Bayrakları bayrak yapan üstündeki kandır. Toprak eğer uğruna ölen varsa vatandır."

UYAR : Tırnak içindeki alıntının sonunda bulunan işaret (nokta, soru işareti, ünlem işareti vb.) tırnak içinde kalır:

- "Akıl yaşta değil baştadır." atasözü yüzyılların tecrübesinden süzülüp gelen bir gerçeği ifade etmiyor mu?
- "İzmir üzerine dünyada bir şehir daha yoktur!" diyorlar.

UYARI : Uzun alıntılarda her paragraf ayrı ayrı tırnak içine alınır.

2. Özel olarak belirtilmek istenen sözler tırnak içine alınır:

- Divan edebiyatının nazım birimlerinden biri de "beyit"tir.
- Yeni bir "barış taarruzu" başladı.

3. Cümle içerisinde kitapların ve yazıların adları ve başlıkları tırnak içine alınır:

- Yahya Kemal'in bazı şiirleri "Kendi Gök Kubbemiz" adı altında çıktı.
- "Yazım Kuralları" bölümünde bazı uyarılara yer verilmiştir.

UYARI: Cümle içerisinde özel olarak belirtilmek istenen sözler, kitapların ve yazıların adları ve başlıkları tırnak içine alınmaksızın koyu yazılarak veya eğik yazıyla (italik) dizilerek de gösterilebilir:

- Höyük sözü Anadolu'da **tepe** olarak geçer.
- Cahit Sıtkı'nın **Şairin Ölümü** şiirini Yahya Kemal çok sevmiştir.

UYARI : Tırnak içine alınan sözlerden sonra kesme işareti kullanılmaz:

Yahya Kemal'in "Aziz İstanbul"unu okudunuz mu?

4. Bibliyografik künyelerde makale adları tırnak içinde verilir.

Tek Tırnak İşareti (')

Tırnak içinde verilen ve yeniden tırnağa alınması gereken bir sözü belirtmek için kullanılır:

- Edebiyat öğretmeni "Şiirler içinde 'Han Duvarları' gibisi var mı?" dedi ve Faruk Nafiz'in bu güzel şiirini okumaya başladı.
- "Atatürk henüz 'Gazi Mustafa Kemal Paşa' idi. Benden ona dair bir kitap için ön söz istemişlerdi."

Eğik Çizgi (/)

1. Yan yana yazılması gereken durumlarda mısraların arasına konur:

Korkma! Sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak / Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak / O benim milletimin yıldızıdır parlayacak / O benimdir o benim milletimindir ancak.

2. Adres yazarken apartman numarası ile daire numarası arasına ve semt ile şehir arasına konur:

Altay Sokağı, Nu.: 21/6 Kurtuluş / ANKARA

3. Tarihlerin yazılışında gün, ay ve yılı gösteren sayıları birbirinden ayırmak için konur:

18/11/1969, 15/IX/1994.

4. Dil bilgisinde eklerin farklı biçimlerini göstermek için kullanılır:

-a/-e, -an /-en, -lık /-lik, -madan /-meden.

5. Genel Ağ adreslerinde kullanılır:

http://tdk.gov.tr

6. Matematikte bölme işareti olarak kullanılır:

70/2=35

Denden İşareti (^o)

Bir yazıdaki maddelerin sıralanmasında veya bir çizelgede alt alta gelen aynı sözlerin, söz gruplarının ve sayıların tekrar yazılmasını önlemek için kullanılır:

- Belirtme sıfatları
- Niteleme "

Yay Ayraç (())

1. Cümlelerin yapısıyla doğrudan doğruya ilgili olmayan açıklamalar için kullanılır:

Anadolu kentlerini, köylerini (Köy sözünü de çekinerek yazıyorum.) gezsek bile görmek için değil, kendimizi göstermek için geziyoruz.

UYARI: Yay ayraç içinde bulunan özel isimler ve yargı bildiren anlatımlar büyük harfle başlar ve sonuna uygun noktalama işareti getirilir.

UYARI: Hakkında açıklama yapılan söze ait ek, ayraç kapandıktan sonra yazılır:

Yunus Emre (1240?- 1320)'nin...

2. Tiyatro eserlerinde ve senaryolarda konuşanın hareketlerini, durumunu açıklamak ve göstermek için kullanılır:

İhtiyar – (Yavaş yavaş Kaymakama yaklaşır.) Ne oluyor beyefendi? Allah rızası için bana da anlatın...

3. Alıntılarının aktarıldığı eseri veya yazarı göstermek için kullanılır:

Eşin var, aşiyanın var, baharın var ki beklerdin

Kıyametler koparmak neydi ey bülbül, nedir derdin? (Bülbül, Mehmet Akif)

4. Alıntılarda, başta, ortada ve sonda alınmayan kelime ve bölümlerin yerine konulan üç nokta, yay ayraç içine alınabilir.

5. Bir söze alay, kinaye veya küçümseme anlamı kazandırmak için kullanılan ünlem işareti yay ayraç içine alınır.

6. Bir bilginin şüpheyle karşılandığını veya kesin olmadığını göstermek için kullanılan soru işareti yay ayraç içine alınır.

7. Bir yazının maddelerini gösteren sayı ve harflerden sonra kapama ayraç konur:

I) 1) A) a) II) 2) B) b)

Köşeli Ayraç ([])

1. Ayraç içinde ayraç kullanılması gereken durumlarda yay ayraçtan önce köşeli ayraç kullanılır:

Halikarnas Balıkçısı [Cevat Şakir Kabaağaçlı (1886-1973)] en güzel eserlerini Bodrum'da yazmıştır.

2. Bibliyografik künyelere ilişkin bazı ayrıntıları göstermek için kullanılır:

Reşat Nuri [Güntekin], Çalıkluşu, Dersaadet, 1922.
Server Bedi [Peyami Safa]

NOT:

Bu ders notu;

<https://www.edebiyatveturkce.com/>

<https://edebiyatsultani.com/>

<http://www.edebiyatogretmeni.org/>

<https://www.turkedebiyati.org/>

<http://www.edebiyatbilgileri.com/>

dilveedebiyat.com

sabahakademi.com

gibi internet sitelerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

11. SINIF DERS NOTLARI

11. SINIF DERS NOTLARI